

Univerzita Palackého v Olomouci
Fakulta tělesné kultury

INFORMAČNÍ ZDROJE: DOSTUPNOST A VYUŽÍVÁNÍ
NA FAKULTĚ TĚLESNÉ KULTURY UNIVERZITY PALACKÉHO V OLOMOUCI

Diplomová práce

(magisterská)

Autor: Bc. Jiří Veverka, DiS.; Rekreatologie

Vedoucí práce: doc. Mgr. Erik Sigmund, Ph.D.

Olomouc 2012

Jméno a příjmení autora:	Bc. Jiří Veverka, DiS.
Název magisterské práce:	Informační zdroje: dostupnost a využívání na Fakultě tělesné kultury Univerzity Palackého v Olomouci
Pracoviště:	Katedra rekreologie
Vedoucí magisterské práce	doc. Mgr. Erik Sigmund, Ph.D.
Rok obhajoby magisterské práce:	2013

Abstrakt:

Diplomová práce analyzuje využívání informačních zdrojů při hledání odborných informací mezi respondenty Fakulty tělesné kultury Univerzity Palackého v Olomouci. Respondenti vyplňovali anketu s názvem „Kde a jak hledáte odborné informace?“. Zkoumaný vzorek byl zastoupen skupinou pedagogických pracovníků, vědecko-výzkumných pracovníků a postgraduálních studentů. Věková kategorie respondentů byla rozdělena do tří skupin: 20–34 let, 35–49 let a 50 a více let. Některé výsledky byly konfrontovány s výsledky ankety, kterou použila Knihovna Univerzity Palackého v Olomouci v roce 2008 mezi respondenty Univerzity Palackého v Olomouci. Respondenti na Fakultě tělesné kultury Univerzity Palackého v Olomouci preferují vyhledávání odborných informací v elektronických zdrojích.

Odborné informace začínají respondenti vyhledávat především na internetových stránkách, zejména na internetových vyhledávacích Google a Google Scholar. Jakmile respondenti nenaleznou odborné informace prostřednictvím internetových vyhledávačů, využívají odborné databáze přístupné na Univerzitě Palackého v Olomouci. Nejčastější způsob práce s odbornými databázemi je vyhledávání informací podle autora, názvu a klíčových slov. Spokojenost s vyhledáváním v odborných licencovaných databázích přístupných na Univerzitě Palackého v Olomouci hodnotili respondenti velmi dobře. Nejpoužívanější službou web 2.0 je systém Wiki, především celosvětová internetová encyklopedie Wikipedie. Přístup do licencovaných odborných databází z jiných sítí než univerzitní, využívají respondenti prostřednictvím technologie Virtuální privátní síť (VPN).

Klíčová slova: informační zdroje, odborné databáze, web 2.0, Google, Google Scholar, EBSCO, ProQuest.

Souhlasím s půjčováním diplomové práce v rámci knihovních služeb.

Name and surname of the author: Bc. Jiří Veverka, DiS.

Name of the master thesis: Information source: availability and use at Faculty of physical culture, Palacky University Olomouc

Department: Department of Recreology

Thesis supervisor: doc. Mgr. Erik Sigmund, Ph.D.

Thesis defence: 2013

Abstract:

This thesis analyzes the use of information sources in search of information among respondents from the Faculty of Physical Culture, Palacky University in Olomouc. The respondents completed a survey called "Where and how do you looking for scientific information?" The sample in the survey was represented by a group of teachers, scientific researchers and graduate students. The respondents were divided into three age groups: 20–34 years, 35–49 years and over 50 years. Some of the results were compared to the results of a questionnaire used by the Library of Palacky University in Olomouc in 2008 among the respondents Palacky University in Olomouc. The respondents of the Faculty of Physical Culture, Palacky University in Olomouc prefer searching scientific information in electronic sources. The respondents begin to search scientific information primarily on the website, particularly via Internet browsers such as Google and Google Scholar.

Once respondents do not find scientific information by means of Internet browsers, they start using professional databases that are available at Palacky University in Olomouc. The most common way of working with scientific databases is the search by author, title and key words. Satisfaction with searching in scientific licensed databases available at Palacky University in Olomouc was evaluated in a positive way. The most used web system 2.0 is Wiki, especially a global online encyclopedia Wikipedia. Virtual Private Network (VPN) is used by respondents to get the assess to licensed scientific databases from different networks than the university one.

Keywords: information sources, scientific database, web 2.0, Google, Google Scholar, EBSCO, ProQuest.

I agree to lend this thesis within the library services.

Prohlašuji, že jsem magisterskou diplomovou práci zpracoval samostatně pod vedením doc. Mgr. Erika Sigmunda, Ph.D. a uvedl všechny použité literární a odborné zdroje a dodržoval zásady vědecké etiky.

Magisterská diplomová práce byla řešena v rámci projektu „Posílení odborného potenciálu výzkumných týmů v oblasti podpory pohybové aktivity na Univerzitě Palackého v Olomouci“ (CZ.1.07/2.3.00/20.0171).

V Olomouci dne 29. 11. 2012

.....

Děkuji doc. Mgr. Eriku Sigmundovi, Ph.D. za odbornou pomoc a cenné rady, které mi poskytl při zpracování magisterské práce. Za inspirativní náměty k interpretaci výsledků a jejich dalšímu využití děkuji Bc. Marii Sýkorové, vedoucí Knihovny Fakulty tělesné kultury Univerzity Palackého v Olomouci.

Obsah

1 ÚVOD	8
2 PŘEHLED POZNATKŮ	9
2. 1 Informace	9
2. 1. 1 Charakteristika informací	10
2. 1. 2 Informační zdroje.....	11
2. 1. 2. 1 Struktura informačních zdrojů.....	13
2. 2 Elektronické informační zdroje.....	14
2. 2. 1 Internetové vyhledávače a portály	18
2. 2. 2 Web 2.0 a Library 2.0.....	19
2. 2. 3 Odborné databáze	22
2. 2. 4 Vyhledávání elektronických informačních zdrojů.....	24
2. 2. 5 Hodnocení elektronických informačních zdrojů.....	28
2. 3 Elektronické informační zdroje na Univerzitě Palackého v Olomouci v roce 2012	29
2. 3. 1 Dostupnost elektronických informačních zdrojů na Univerzitě Palackého v Olomouci.....	30
2. 3. 2 Přehled elektronických informačních zdrojů na Univerzitě Palackého v Olomouci.....	31
2. 3. 3 Vyhledávání elektronických informačních zdrojů na Univerzitě Palackého v Olomouci....	34
2. 3. 4 Hodnocení elektronických informačních zdrojů na Univerzitě Palackého v Olomouci.....	34
3 CÍLE	37
3. 1 Hlavní cíl	37
3. 2 Dílčí cíle.....	37
3. 3 Výzkumné otázky.....	37
4 METODIKA	38
4. 1 Charakteristika zkoumaného vzorku	38
4. 2 Metodika sběru dat	38
4. 3 Způsob zpracování a interpretace dat.....	39
4. 4 Metodika vyhledávání odborných informací.....	39
5 VÝSLEDKY A DISKUSE	41
5. 1 Analýza četnosti využívání informačních zdrojů při hledání odborných informací.....	41
5. 2 Analýza využívaných informačních zdrojů při hledání odborných informací a dalšího postupu vyhledávání.....	54
5. 3 Analýza využívání odborných licencovaných databází přístupných na Univerzitě Palackého v Olomouci	58
5. 4 Analýza informovanosti o existenci meziknihovní výpůjční služby na Fakultě tělesné kultury Univerzity Palackého v Olomouci.....	64

5. 5 Analýza vyhledávání informací prostřednictvím vybraných služeb web 2.0 na Fakultě tělesné kultury Univerzity Palackého v Olomouci	66
5. 6 Analýza přístupu do elektronických informačních zdrojů mimo univerzitní síť na Fakultě tělesné kultury Univerzity Palackého v Olomouci	69
6 ZÁVĚRY	72
7 SOUHRN.....	73
8 SUMMARY	77
9 REFERENČNÍ SEZNAM.....	81
10 PŘÍLOHY	85

1 ÚVOD

Pokud chceme efektivně získávat nové poznatky z daného oboru, je nutné se zaměřit na to, kde a jak odborné informace hledat. Práce s informačními zdroji je pro vědeckou a odbornou činnost nezbytná. Platí to zejména v akademických a vědeckých kruzích vychovávající další generace odborníků ve svých oborech. Studenti, vědečtí a odborní pracovníci potřebují pro svou práci informační zdroje. Současná nabídka informačních zdrojů je velmi pestrá a zahrnuje katalogy knihoven, bibliografické databáze, elektronické informační zdroje (dále EIZ) ve formě elektronických knih i časopisů apod.

Současné knihovny nejsou jen zdrojem tištěných knih a časopisů, ale poskytují přístup do lokální i celosvětové sítě a jejich elektronických informačních zdrojů. Vzhledem k rostoucí nabídce informačních zdrojů, rostou i nároky na schopnosti orientace v informačních prostředích, relevantnosti získaných informací a jejich vyhodnocení.

Univerzita Palackého v Olomouci (dále UP v Olomouci) vynakládá velké prostředky na přístup do licencovaných odborných informačních zdrojů. Proto je v jejím zájmu, aby pedagogičtí a vědečtí pracovníci včetně doktorandů využívali odborných databází co nejvíce.

Téma své diplomové práce jsem si zvolil, protože s informacemi v elektronické formě pracuji každý den a během studia mě zaujalo využívání informací z odborných licencovaných databází dostupných na UP v Olomouci.

Diplomová práce mimo jiné zjišťuje, které informační zdroje respondenti využívají při získávání odborných informací, jak s nimi pracují a jak je hodnotí.

V úvodní části syntézy poznatků se věnuji základní terminologii běžně používané v bibliografii a práci s informačními zdroji. Následuje charakteristika informačních zdrojů, zejména elektronických informačních zdrojů. V poslední kapitole se zabývám analýzou elektronických informačních zdrojů dostupných na UP v Olomouci.

2 PŘEHLED POZNATKŮ

2. 1 Informace

Informace pochází z latinského slova „informare“, který se skládá z předpony „in“ a slovesa „formare“, které znamená utvářet, sdělovat představu, formovat, představovat či zobrazovat (Cejpek, 1998).

Beneš (2008) rozeznává čtyři základní významy informací: **význam sémantický** (sémantika je nauka o významu slov) – jedná se o absolutní zisk poznání nebo informace; **význam pragmatický** (předchozí ovlivňuje následné) – jedná se o relativní zisk poznání nebo informace, při které příjemce rozlišuje, zda již sdělovanou informaci má či ne; **význam idealizovaný** – poznání záleží na jeho zhodnocení příjemcem, a to na základě jeho předchozích zkušeností i momentálních citů a emocí, např. stejný obraz nebo stejná hudba je různými příjemci vnímána a hodnocena odlišně, dokonce i jedním příjemcem může být vnímána odlišně v různých časových okamžicích a **význam inženýrský** – pomocí pravděpodobnosti se definuje například velikost informace.

Porozumění informacím a dezinformacím provází lidstvo od doby své existence a vede k počátkům vzniku komunikace. Existence v současné moderní společnosti znamená být její součástí a je závislá na dostupnosti k informačním zdrojům. Informační zdroje jsou součástí informační vědy, která je vědou hermeneutickou, protože neexistuje jednoznačný rozdíl mezi informací a dezinformací. Lze ji tedy považovat za vědu o informaci a dezinformaci (Capurro, 2003).

Informační věda se zaměřuje na přenos informací, strukturu zpětných vazeb, kódování informací a informační šumy. Je vědou usilující o rozvoj lidských schopností v mnoha oblastech, především vyhledávání informací, komunikace veřejných i vědeckých znalostí a budování myšlenkového a poznatkového aparátu jedince i společnosti. Paradigmata v informační vědě se zaměřuje především na znalosti a uživatele, což přináší do lidské komunikace vzrůstající důraz na sociální aspekty komunikace (Lorenz, 2012).

Je zřejmé, že společenská role informací a znalostí roste, stejně jako podíl informačních produktů a služeb, což se odráží i na hrubém domácím produktu (dále HDP). Ve znalostní společnosti (společnost, v níž základ společenského a hospodářského soužití ve zvýšené míře tvoří individuální a kolektivní znalosti a jejich organizace) je největší část HDP vytvářena produkcí, ukládáním, šířením, zpracováním a zhodnocováním informací a znalostí. Podobným pojmem je informační společnost, která se chápe buď jako pojem širší než znalostní společnost, nebo naopak jako pojem v užším smyslu, že zahrnuje především moderní informační a komunikační technologie. Proces rozvoje informační společnosti se nazývá informatizací společnosti a je chápán jako dlouhodobý proces směřující k maximálnímu využití potenciálu informačních a komunikačních technologií ve všech oblastech společenského, politického a hospodářského života. Budování lidského kapitálu

zaměřeného na přísun informací, růst vědomostí či dovedností potřebných pro uplatnění ve znalostní a informační společnosti patří mezi hlavní priority Evropské unie (Prelovský, 2012).

Problematikou informací a informatizace se zabývá řídicí orgán Evropské komise EU, kterým je Generální ředitelství pro informační společnost, Řídicí výbor eEurope 2005, Komunikační výbor a Výbor pro radiospektrum. V České republice se informatizací zabývá od roku 2007 Rada vlády pro konkurenceschopnost a informační společnost. Smyslem globální informatizace společnosti je umožnit co největšímu spektru obyvatel snadný přístup a dostupnost informací a informačních služeb. Ve většině oborů lidské činnosti se staly nejcennějším zdrojem vedoucím k úspěchu. Proto se informace v současné společnosti řadí na první místo v pořadí důležitosti: informace – znalosti – inovace – produkt – zisk. Aby v tomto pořadí měly informace společenskou a užitnou hodnotu, je nutné brát v úvahu jejich charakteristické vlastnosti (Vymětal, 2010).

2. 1. 1 Charakteristika informací

Informace musí být úplné, srozumitelné, relevantní, etické, pravdivé a včasné. Jakákoliv zpráva však nikdy nemůže být zcela úplná. Při sebelepší vůli o postižení všech vlivů na danou skutečnost nelze všechny okolnosti postihnout, protože mnohé z nich považujeme za zanedbatelné, o mnohých nevíme nebo vědět nechceme. Pro příjemce mají hodnotu pouze informace, které jsou pro něj srozumitelné. Relevantnost informací udává jejich důležitost, která je vztažená na konkrétní činnost nebo záměr a významně zvyšuje nebo snižuje pravděpodobnost jejich dosažení. Etičnost je vlastnost, která má uplatnění pouze v mezilidské komunikaci. Tato vlastnost v mezilidských vztazích se často přehlídí, což přispívá k nárůstu entropie v lidské společnosti a posouvá to společnost nežádoucím směrem. Pravdivost je skutečnost sama o sobě, se všemi vlivy a okolnostmi, které na ni působí. Pravdivost informací nemusí být jednoznačná a každý příjemce ji může vnímat odlišně. Včasné neboli aktuální informace vyvracejí, doplňují nebo upřesňují informace neaktuální (Beneš, 2008).

Časovost informací lze vyjádřit prostřednictvím matematické veličiny, kterou je poločas životnosti informací. Je to časový údaj, ve kterém zestárne polovina informací, respektive doba, ve které byla publikována polovina všech informací z dané oblasti. Stárnutí informací se v jednotlivých oblastech lidských činností liší v závislosti na růstu nových informací. Pomalejší poločas stárnutí je typický v humanitních a přírodních vědách, například u fyziologie je to 7,2 let. Charakteristiku informací doplníme o následující rysy: informace jsou nositelem inovačních změn a výchozím strategickým zdrojem rozvoje, informace a znalosti jsou aktivní složkou vedoucí k procesu informatizace společnosti, práce s informacemi vyžadují změny v myšlení a jednání lidí. Práce s informacemi lze v knihovnickém systému vyjádřit jako posloupnost aktivit: **získávání** informací z různých zdrojů; bibliografické **zpracování** získaných informací, např. zpracování abstraktu nebo katalogizace; **ukládání** zpracovaných informací, například elektronické informační databáze, knihovny, kartotéky

apod.; **vyhledávání** informací podle dotazu a jasných kritérií; **distribuce** poskytovaných informací, například databáze elektronických informačních zdrojů; **vyhodnocování** relevantnosti vyhledaných zdrojů podle výchozích zadaných kritérií; **finalizací** informací v podobě závěrečného vyhodnocení formou zpráv či prezentací (Vymětal, 2010).

2. 1. 2 Informační zdroje

Podle Vymětala (2010) je hlavním informačním zdrojem dokument. Dokument se skládá z nositele informací a skupiny dat či jednotlivých informací, které se na nositele pojí a jsou obsahově i formálně uspořádané. Výrazem dokument se v knihovnicko-informační sféře myslí všechny informační zdroje bez rozdílu formy, podoby či způsobu ukládání a archivace. Při volbě informačního zdroje se posuzuje jeho spolehlivost a hodnota. Pro zjištění hodnoty si klade následující otázky.

1. Je zdroj věrohodný, a pokud ano, v čem spočívá?
2. Jsou získané informace postačující z hlediska úplnosti a objektivnosti?
3. Jsou získané informace správné kvůli měřitelnosti a přesnosti?
4. Jsou získané informace výjimečné?
5. Mohou mít získané informace negativní vlastnosti (zkreslení, bezcennost, zastaralost, nepravdivost apod.)?
6. Lze zdroj hodnotit z hlediska přístupu, využívání a nákladů?

Efektivní využívání informačních zdrojů znamená efektivně využívat dostupné informační služby v dané organizaci. V akademickém prostředí plní tyto služby centrální a lokální knihovny. Odborní pracovníci mají přehled o nových dostupných zdrojích, a tak mohou pomoci při vhodném výběru týkající se hledané problematiky či použití klíčových slov pro rychlejší lokalizaci zdrojů. Lokalizace je nejčastěji prostřednictvím on-line elektronického katalogu (Kahn, 2001).

Informační zdroje mohou být dostupné přímo nebo zprostředkovaně. Přímá dostupnost znamená, že jsou volně dostupné a nepodléhají pravidlům placeného přístupu. Zprostředkovaný přístup nabízí řada komerčních a profesionálních center prostřednictvím internetu (Bártek, 2010).

Vymětal (2010) uvádí, že prudký rozvoj v oblasti informačních technologií uvedl společnost do informační exploze, která vedla k následujícím faktům:

1. ročně vychází přibližně 70 000 odborných a vědeckých časopisů ve více než 65 jazycích, asi milion tištěných knih a zhruba 7 milionů elektronických knih (z toho 300 000 odborných monografií včetně přibližně 15 000 sborníků z konferencí);
2. denně je vydáno kolem 7 tisíc vědeckých článků a tento počet se každého 5,5 roku zdvojnásobuje;

3. v tištěné podobě vychází v současnosti asi 0,003 % z celkového obsahu publikovaného ve světě;
4. žije mezi námi 80 až 90 % ze všech vědců v dějinách lidstva, přičemž přírůstek vědeckých informací je mnohem větší než přírůstek počtu vědců, kteří je produkují;
5. v USA úspěšní vědci studují průměrně za rok 16 vědeckých časopisů, univerzitně vzdělaní vědci studují ročně přibližně 188 časopisů a neuniverzitně vzdělaní zhruba polovinu;
6. podíl informací ve světě je podle výzkumu z roku 2006 právními informacemi 33 %, informacemi z oblasti přírodních věd a techniky 27 %, medicíny 23 % a informacemi obchodními 17 %;
7. podle druhu dokumentu je nejvíce 36 % odborných informací v knihách (včetně elektronických), časopisech 20 % (včetně elektronických), v sekundárních zdrojích 22 %, 10 % v adresářích, 10 % ve sbornících a bulletiních a v ostatních zdrojích 2 %;
8. v oblasti vědy, výzkumu a medicíny je nejvíce zastoupeno 36 % v časopisech především elektronických, 30 % v knihách, 20 % on-line sekundárních zdrojích a 7,5 % ve sbornících;
9. nadpisy článků si přečte zhruba 500 lidí; 20 lidí si přečte abstrakt jednoho článku, přičemž každý vědecký pracovník si nastuduje přibližně 200 článků; při průměrné době čtení 2,5 minuty na jeden abstrakt si zhruba 50 000 aktuálních abstraktů lze prostudovat za 2000 hodin, což představuje celoroční pracovní dobu.

Současným trendem v publikování a poskytování informačních zdrojů v oblasti výsledků výzkumu a vývoje (především neziskových organizací) je volný a neomezený přístup k informačním zdrojům publikovaným ve vědeckých časopisech, dokumentům obsahujícím informace z oblasti výzkumu a vývoje nazvaném šedá literatura nebo k materiálům určeným pro vzdělávání nazvaným otevřený přístup (z anglického termínu „Open Access“). Mezi hlavní výhody patří kratší publikační proces ve srovnání s tradičními aktivitami nakladatelů, okamžitý přístup k potřebným informacím z repositářů například prostřednictvím nástrojů jako je Google Scholar, možnost propojení elektronických dokumentů umístěných na různých místech na síti s vědeckými daty a nárůst citačních ohlasů na otevřeně přístupné publikace. K získání otevřeného přístupu se využívá strategie zlaté cesty k otevřenému přístupu (z anglického termínu „Gold road to open access“) a zelené cesty k otevřenému přístupu (z anglického termínu „Green road to open access“). Zlatá cesta k otevřenému přístupu je způsob elektronického publikování ve významu vydavatelské činnosti prostřednictvím časopisů, které byly financovány z veřejných zdrojů. Příkladem jsou nakladatelství Copernicus Publications, Hindawi, BioMed Central, Public Library of Science, MDPI Publishing nebo Co-Action Publishing. Další možností jsou hybridní časopisy s přístupem k publikacím v recenzovaných časopisech formou předplatného (např. American Institute of Physics, EDP Sciences, Open Choice

nakladatelství Springer nebo iOpenAccess společnosti Taylor & Francis). Více informací o hybridních časopisech lze najít na webu The Directory of Open Access & Hybrid Journals či SHERPA/RoMEO: Publishers with Paid Options for Open Access. Zelená cesta k otevřenému přístupu znamená vytváření otevřených repositářů volně přístupných dokumentů. Digitální repositáře jsou navíc doplněny o funkce návštěvnosti, počtu stažení, citačních ohlasů, propojování s dalšími službami apod. Dělí se na oborově zaměřené repositáře (PubMed Central, CiteSeer, RePEc atd.), institucionální repositáře (v řadě zemí ukládají univerzity povinnost autorům ukládat publikace do repositářů, například University of Southampton nebo University of Edinburgh), otevřené repositáře (Australian Research Online, DRIVER, HAL apod. často využívající protokol OAI-PMH, zpřístupňujících informace získané z repositářů např. Google Scholar, OAISTER nebo OpenDOAR Search) (Tkačiková, 2010).

Základem pro efektivní využívání informačních zdrojů je znalost její struktury. Znalost práce se zdroji je předpokladem především vysokoškolsky vzdělaných pracovníků, vědců a pedagogů.

2. 1. 2. 1 Struktura informačních zdrojů

Struktura informačních zdrojů usnadňuje vyhledávání informací, které byly publikovány. Feberová (2004) dělí informační zdroje na **primární** a **sekundární** informační zdroje. Vymětal (2010) doplňuje dělení informačních zdrojů na **terciální** a **ostatní informační zdroje**.

Primární zdroje přináší především vlastní data a konkrétní informace (Uhrová, 2009).

Zahrnují zejména nové informace o výsledcích vědecké a odborné práce. Jsou původním zdrojem, jehož předmětem jsou pozorování, měření, experimenty, výpočty, ankety apod. Do skupiny primárních zdrojů mimo jiné řadíme vědecko-kvalifikační práce, odborné časopisy, sdělení z vědeckých a odborných setkání apod. (Feberová, 2004).

Obsahují nezbytné argumenty, odkazy na existující poznatky a odůvodnění nových závěrů. Vymětal (2010) a Bártek (2010) rozdělují primární informační zdroje na knihy, periodika, speciální literaturu a šedou literaturu. Knihy zahrnují slovníky, učebnice, monografie, encyklopedie apod. Nejdůležitějším primárním zdrojem jsou periodika jako časopisy, články, noviny, ročenky, informace z vědeckých a odborných setkání na kongresech, konferencích, seminářích, sjezdech a sympoziích. Představují rychlý a pohodlný způsob přenosu aktuálních informací od autora ke čtenáři. Speciální literaturou jsou patenty, normy, firemní literatura apod. Posledním primárním zdrojem je šedá literatura, do které patří vědecko-kvalifikační práce potřebné pro získání akademického, vědeckého či pedagogického vzdělání a titulu (rigorózní, disertační a habilitační práce apod.). Nelze ji získat v prodejnách s literaturou ani nakladatelstvích. Příkladem takového zdroje je systém THESES.cz.

Sekundární zdroje nesou obsahovou a identifikační charakteristiku výsledků primárních zdrojů ve formě periodických a neperiodických publikací. Výsledkem hledání jsou konkrétní články

v konkrétních časopisech a knihách. Uvádějí důležité poznatky a zdroje, kde jsou výsledky výzkumů publikovány (Feberová, 2004).

Dle Bártka (2010) se sekundární informační zdroje rozdělují na katalogy knihoven, referátové časopisy, bibliografie, bibliografické databáze, current contents a nakladatelské katalogy. Sekundární zdroje umožňují vyhledat konkrétní informace prostřednictvím katalogů knihoven a bibliografických záznamů. Nejdůležitějším sekundárním zdrojem jsou bibliografické záznamy v podobě jednooborových nebo multioborových elektronických databází.

Terciální zdroje informací jsou publikace zahrnující už vyhodnocené informace z primárních a sekundárních zdrojů. Obsahují souhrnné a zkrácené informace, které se publikují za určitým důvodem a nemusí obsahovat nové poznatky. Využívají se například k prezentaci nebo doplnění informací pro výuku. Do skupiny terciálních zdrojů patří mimo jiné učebnice, webové stránky a naučné slovníky. Příkladem je portál Wikipedie, Ottův slovník naučný, všeobecná encyklopedie Diderot (Bártek, 2010).

Skupinu ostatních zdrojů zahrnují překlady, periodika, katalogy, seznamy autorů apod. Hlavní náplň je informativní, pomocná, doplňková, organizační a osobní. Do této kategorie patří například biografická publikace Who's Who (Vymětal, 2010).

Informační zdroje jsou dostupné v tištěné nebo elektronické podobě. I když se tištěné zdroje mohou podobat elektronickým dokumentům, neobjevují se v nich typické znaky jako například svazky, čísla či stránky. Přesto mají obě formy dokumentů některé podobné znaky. Norma „ČSN ISO 690-2 Bibliografické citace. Část 2: Elektronické dokumenty nebo jejich části“, která specifikuje bibliografické citace elektronických zdrojů, rozeznává elektronické monografie, databáze, počítačové programy, elektronické seriálové publikace (časopisy), elektronické nástěnky, diskusní fóra a elektronické zprávy. Tyto elektronické dokumenty jsou přístupné ve formě online, na CD-ROM a DVD nebo na jiných elektronických paměťových médiích. Současným trendem je přechod na EIZ. V roce 2006 představoval podíl elektronických informačních zdrojů v Knihovně Akademie věd ČR a v Národní knihovně 93 % z celkového časopiseckého fondu, v knihovně Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně dokonce 99 %. Výhodou je především nepřetržitá dostupnost, 24 hodin denně. Je však omezená pro širokou veřejnost (Vymětal, 2010).

2. 2 Elektronické informační zdroje

EIZ jsou druhem dokumentu, který je v elektronické podobě a využívá k ukládání dat digitální či elektronická média (Ressler, 2006).

Vlastnosti digitálních dokumentů se však natolik liší od běžných vývojově starších dokumentů, že odborníci začali v tomto případě pochybovat o vhodnosti termínu „dokument“. A tak se pro tento druh dokumentu začal uvádět název „elektronický zdroj“ (Cejpek, 2005).

EIZ jsou přístupné pouze výpočetní technikou a mobilními zařízeními (počítače, notebooky, pda, netbooky, smartphony), prostřednictvím telekomunikačních cest ve formě mobilních (Wifi, 3G, GPRS atd.) nebo pevných (Ethernet) připojení za využití Internetové a Intranetové sítě.

Bártek (2010) rozděluje EIZ:

1. informační databáze – bibliografické nebo nebibliografické databáze;
2. elektronické časopisy – elektronické médium nebo digitalizovaný časopis;
3. sborníky a preprinty – sborníky poskytují odborné informace a preprinty jsou nerecenzované články, které nejsou publikovány.

Z hlediska přístupu Papík (2011) dělí EIZ:

1. internet;
2. profesionální online systémy (databázová centra, portály);
3. offline systémy (offline databázová centra, intranet);
4. optická média (DVD, CD);
5. kombinované systémy.

Šedinová, Křivánek a Škyřík (2007a) rozeznávají další hlediska dělení:

1. z hlediska tematického a oborového dělení (oborové nebo multioborové);
2. z hlediska standardů, které souvisí s internetem a digitálními zdroji;
3. dle zdroje informací na primární (e-kniha, celý text článku z databáze) a sekundární (elektronický katalog knihovny, bibliografická databáze).

Vymětal (2010) doplňuje rozdělení EIZ na elektronické knihovní katalogy. Elektronické knihovní katalogy obsahují bibliografické údaje a bibliografické záznamy.

Bibliografické údaje jsou data, která popisují a charakterizují určitou monografii, knihu, časopis, článek či e-knihu a obsahují autora, název, nakladatelské údaje, mezinárodní standardní číslo apod. Pro každou z knihoven je nutností rozšířit bibliografické údaje o další popisná data. Hovoříme o tzv. bibliografických záznamech s vlastními popisnými údaji vztahující se k fondu dané knihovny (například lokační údaj – informace o konkrétním umístění titulu). Bibliografický záznam je sekundárním informačním zdrojem, např. kartotéka, knihovní katalog (Šedinová, Křivánek, & Škyřík, 2007a).

Cejpek (1998) spatřuje výhody elektronického dokumentu ve snadné formální ne však obsahové změně; usnadnění práce s dokumenty (překlad, editace apod.); rychlejší vyhledávání a přenosu; snadnější práci s dokumenty uloženými v hardwarových prostředcích; přístupnější a neomezené tvorbě plnohodnotných kopií; pružnějším převodu do jiných digitálních formátů; virtuálním způsobu soustředování digitálních dat prostřednictvím sítí a internetu.

Instituce a knihovny využívají v oblasti EIZ mnoho nástrojů. Tyto nadstavbové nástroje pomáhají institucím poskytovat uživatelům komplexní služby a uspokojit tak jejich informační potřeby. Karen a Svršek (2006) dělí nadstavbové nástroje v oblasti EIZ na management EIZ, linkovací nástroje a centralizované vyhledávání. Management EIZ například internetových portálů či bran poskytuje funkce pro řízení akvizice a tvorbu fondu. Rozeznáváme: portály pro přístup k e-periodikům (kromě vyhledávacího formuláře používá abecední, skupinový či oborový seznam všech dostupných časopisů), zdroje unifikovaných MARC záznamů a ostatní nástroje pro management e-zdrojů. Linkovací nástroje jsou schopny v bibliografických databázích zobrazit odkaz k plným textům. Centralizované vyhledávání umožňuje z jednoho vyhledávacího bodu prohledat různé informační zdroje a získat tak strukturovaný přehled o požadovaných dokumentech.

Svršek (2006) doplňuje dělení nástrojů EIZ o osobní bibliografické databáze, které poskytují sekundární informace bez plných textů a archívu dokumentů a o správu vzdáleného přístupu, například vzdálené připojení do EIZ z domova nebo jiné instituce na základě autorizace uživatele nebo celé sítě nazývané Virtuální privátní síť (dále VPN). Využívání EIZ oproti jiným informačním zdrojům přináší výhody i nevýhody.

Podle Boldiše (2003) patří mezi hlavní výhody EIZ snadná přenositelnost; rychlost distribuce komunikačního cyklu vědy – urychluje publikační proces od autora přes vydavatele až ke čtenáři; ekonomická výhodnost – nižší náklady na výrobu a distribuci; komprimace a zhodnocení informací – databáze obsahují množství informací, které nelze jednoduše a samostatně projít.

Vymětal (2010) spatřuje další výhody elektronických informačních zdrojů v dostupnosti (není závislý na čase, místě ani kapacitě uživatelů); odolnosti (nepodléhá poškození jako tištěné materiály); rychlosti (vyhledání, přístupu i editace) a aktuálnosti. Mezi hlavní nevýhody uvádí nutnost zabezpečení a ochrany dat, závislost na funkčnosti a náročnosti hardwarového i softwarového vybavení, nejednotný názor na důvěryhodnost elektronických zdrojů na internetu, nedostatečné pokrytí problematiky naproti tištěné formě zdrojů apod.

Informační zdroje jsou dostupné pouze uživatelům připojeným v lokální počítačové síti organizace nebo prostřednictvím vzdáleného přístupu. Nabízí připojení k interním zdrojům vytvořených samotnou organizací, k nakoupeným licencovaným informačním zdrojům a kolekcím databází. Příkladem interní databáze je lokální knihovní katalog či databáze evidence publikační činnosti nebo sbírka kvalifikačních prací v elektronické podobě. Mezi licencované informační zdroje patří bibliografické databáze a fulltextové databáze elektronických časopisů a knih. Uživatelé mají mimo jiné možnost využít služby document delivery, meziknihovní výpůjční službu (dále MVS) a jiné (Karen & Svršek, 2005).

MVS jsou knihovní služby, které mezi sebou uskutečňují knihovny s cílem zpřístupnit svým uživatelům informační dokumenty. V případě, že se v knihovním fondu požadovaný dokument nebo

fulltextový digitální dokument nenachází, lze jej například v kopii prostřednictvím MVS objednat z jiné knihovny, která má dokument ve svém katalogu nebo licencovaný přístup k elektronické databázi. Uživatel si podá žádanku a musí jen čekat na vyřízení (Kelarová, 2012).

Papík (2011) rozeznává tři základní subjekty informačního průmyslu:

1. producenti a tvůrci informací a informačních systémů,
2. zprostředkovatelé a poskytovatelé informačních systémů,
3. uživatelé informací a informačních systémů.

V praxi se často setkáváme s tím, že producent je zároveň poskytovatelem EIZ. Příkladem je Národní lékařská knihovna USA, která zároveň provozuje portál PubMed. Na druhou stranu producent nemusí být provozovatelem nebo jsou možné oba způsoby. Například databáze Medline Plus je přístupná u provozovatele, ale i na portálu PubMed nebo bibliografická databáze ERIC, je přístupná v mnoha databázových centrech. Zprostředkovatel může být současně uživatelem, jako Národní knihovna ČR, která zprostředkovává licenční informační zdroje svým registrovaným uživatelům. Využívání služeb databázového centra je podmíněno uzavřením smluvního vztahu nebo využití služeb zprostředkovatele. Zprostředkovatelem může být instituce, jednotlivec, knihovna, informační centrum, zisková nebo nezisková organizace nebo jiný subjekt, který má smluvní vztah s databázovým centrem (Papík, 2011).

Katalogizace/indexování, která patří mezi primární funkce knihovny, podstupuje mnoho změn ve své formě, organizaci a účelu, kvůli začlenění do internetového prostředí. Katalogy jsou dostupné přes internetový OPAC (Open Public Access Catalog), který poskytuje přístup k prostředkům knihovny. Proto je důležité vytvořit si efektivní organizaci dokumentů. OPAC, také nazývaný jako online katalog knihovny nebo knihovní internetový katalog je internetovou verzí tradičního knihovního katalogu na síti. Internetový OPAC odráží kvalitu služeb knihovny a vyžaduje zvláštní odbornou kvalifikaci a zkušenost při organizaci materiálů a dokumentů standardizovaným způsobem. Podporuje vyhledání a stahování bibliografických záznamů ve strojově čitelné formě společně s online sběrem a importem informací pro knihovny s přístupem do sítě, které tak mohou redukovat chyby, snížit náklady a čas na katalogizaci nových záznamů. Standardem pro bibliografické formáty knihoven je protokol, kterým si počítače vyměňují, zpracovávají a interpretují bibliografické informace MARC (MACHINE-Readable Cataloging). MARC s dalšími odlišnými formáty Classified Catalogue Code (CCC), Online Information Exchange (ONIX), American Association for Cancer Research (AACR) a jinými katalogizujícími standardy zajišťuje, aby záznamy byly zařazené, archivované a dostupné v podmínkách a parametrech místních knihoven. OPAC používaný předními knihovnami umožnil stahování záznamů ve formátu MARC spolu s dalšími bibliografickými formáty. Bibliografická data článků jsou většinou dostupná v označeném formátu jako je RefWorks, RefMan,

EndNote, BibTex, atd. Formát MARC obsahuje prvky jako autor, název, mezinárodní standardní číslo knihy (ISBN), sérii, vydavatele a další prvky, které jsou kritériem pro kontrolu dokumentů (Rajendiran, Parihar, & Deshpande, 2007).

Mezi významné a nejvíce používané EIZ patří internetové vyhledávače a portály; web 2.0 a library 2.0 či elektronické databáze.

2. 2. 1 Internetové vyhledávače a portály

V současnosti existuje na internetu zhruba 3,5 miliardy internetových stránek. Proto vznikly internetové portály a vyhledávače. Mezinárodní rejstřík internetových vyhledávačů nalezneme na stránkách Search Engine Colossus (<http://www.searchenginecolossus.com>) (Slezáková, 2005).

Internetové portály původně sloužili jako internetové rozcestníky. Cílem internetových rozcestníků bylo třídění a uchovávání odkazů na internetové stránky. Funkci rozcestníků dnes plní internetové vyhledávače. V současnosti nalezneme velký počet obecných internetových portálů obsahující informace z mnoha oblastí lidské činnosti a oborově zaměřených internetových portálů, které poskytují úzce zaměřené informace (Kopecký, 2007).

Práci s věrohodnými a ověřenými oborovými zdroji mohou usnadnit internetové odborné portály a oborové informační brány. Z oborových portálů jsou to například portál STM (Science, Technology, Medicine) a jednotná informační brána JIB. Portál STM poskytuje informace z oborů přírodních věd, techniky a lékařství na internetové adrese <http://www.portalstm.cz>. Jednotná informační brána (JIB) zpřístupňuje pod jedním zdrojem na adrese <http://www.jib.cz> české a zahraniční všeobecné i oborové zdroje. Snaží se řešit stále větší problémy internetu, kterými jsou roztržitost zdrojů a odlišné navigační a vyhledávací prvky (Šedinová, Křivánek, & Škyřík, 2007b).

Mezi kvalitní české vyhledávače patří například Jyxo. Využívá dva způsoby vyhledávání, podle obsahu a podle klíčových slov (Bártek, 2010). Mezi populární české internetové vyhledávače a portály patří také Seznam.cz, Atlas.cz a Centrum.cz.

Nejnámějším celosvětovým vyhledávačem je Google, který má výbornou schopnost relevance, tzn., že správné výsledky zobrazuje jako první. Využívá unikátní systém hodnocení nazvaný PageRank, který je podobný citačním rejstříkům. Na rozdíl od nich se při hodnocení stránky nepočítá pouze počet odkazů, které na ni vedou, ale bere se v úvahu i hodnocení odkazujících stránek (Bártek, 2010).

V roce 2004 spustil Google službu určenou zejména pro odbornou veřejnost, akademické a vědecké pracovníky či studenty, která přitáhla pozornost knihovníků a informačních profesionálů z názvem Google Scholar (<http://scholar.google.com>). Nabídl potenciál bezplatného online vyhledávače vědecké literatury a multioborové bibliografické databáze. Na rozdíl od běžné verze Google, který prohledává všechny veřejně přístupné webové stránky, Google Scholar využívá záznamy ze tří zdrojů. Za prvé používá proprietární algoritmus k identifikaci veřejně přístupných

webových dokumentů, které vypadají vědecky ve svém obsahu a formátu – články v časopisech, preprinty, disertační práce apod. Materiály zahrnují jak plné texty, tak citace s abstrakty. Za druhé, přidává obsah, pokud jsou vydavateli jeho partneři – vydavatelé časopisů, vědecké společnosti, poskytovatelé databází a akademické instituce. Většina z těchto materiálů je přijata se svolením poskytovatelů nebo s omezeným přístupem vydavatelů stránek a skládá se hlavně z citací s abstrakty. Tento obsah není přístupný prostřednictvím běžného rozhraní Google. Plné texty jsou k dispozici pouze pro předplatitele. Za třetí, využívá výtažky citací z referenčních seznamů dokumentů nalezených pomocí prvních dvou metod. Položky jsou k dispozici pouze jako citace bez abstraktu. Záznamy jsou seřazeny podle nejvyšší relevance výsledků vyhledávání. Relevance se počítá na základě několika faktorů, včetně citování počtu příspěvků v rámci databáze Google Scholar v každém dokumentu. Citační index Google Scholaru však není zcela spolehlivý (Walters, 2007).

Google Scholar, však 4/5 informačních zdrojů neprohledává. Příčinou je vyhledávací program Spider, který prohledává pouze povrch webu a nemá přístup do uzavřených databází, licencovaných zdrojů a zdrojů s nutností registrace (Slezáková, 2005).

Na rozdíl od většiny databází nabízených prostřednictvím knihoven a jiných informačních zdrojů, nevyžaduje předplatné, registrace ani žádné platby. Vzhledem k tomu, že využívá populárního Google Search Engine (vyhledávací program Google), byl vnímán některými jako hrozba pro knihovny poskytující elektronické informační služby.

Problematikou oblíbenosti Google Scholar se zabýval Walters (2009), který publikoval srovnávací hodnocení Google Scholar a jedenácti bibliografických databází (Academic Search Elite, AgeLine, ArticleFirst, EconLit, GeoBase, Medline, ISVS International, POPLINE, Social Sciences Abstracts, Social Sciences Citation Index a SocINDEX), se zaměřením na vyhledávání v multioborových databázích.

Jiná studie, kterou publikovali autoři Asher, Duke, a Wilson (2012) nazvaná „*Paths of Discovery: Comparing the Search effectiveness of EBSCO Discovery Service, Summon, Google Scholar, and Conventional Library Resources*“ (Cesty objevení: Srovnání efektivity vyhledávání v EBSCO Discovery Service, Summon, Google Scholar a běžných knihovnických systémech) srovnává a hodnotí vyhledávání prostřednictvím EBSCO Discovery Service s Google Scholar a běžnými knihovnickými zdroji a katalogy.

2. 2. 2 Web 2.0 a Library 2.0

Termín Web 2.0 poprvé použil v roce 2004 Dale Dougherty, ale na jeho popularizaci se nejvíce podílel propagátor volně otevřeného přístupu k software Tim O'Reilly. Je charakterizován posunem od centralizovaného zpracování či služeb k decentralizaci. Internetové stránky neobsahují pouze statické prvky, ale umožňují uživatelům aktivně se podílet na tvorbě jejich obsahu, sdílet data apod. (Sklenák, 2007).

Sklenák (2007) uvádí technologie Web 2.0:

1. tagy – označování obsahu uživateli, neboli folksonomy (struktura klíčových slov vytvořená množstvím vzájemně propojených a ovlivněných lidí) jehož protikladem jsou taxonomy (vědecky vytvářené klasifikace informačních zdrojů);
2. sociální vztahy a příslušnost ke skupinám – komunitní služby, které jsou tím lepší, čím více je uživatelů;
3. RSS (Really Simple Syndication) – syndikace obsahu. Přístup k novinkám bez nutnosti vyhledání uživatelem přes zvolené kanály;
4. long tail – blogy, Google adsense;
5. blogy a Wikipedie – služby pro uživatele internetu, kteří se stávají tvůrci a spoluautory obsahu;
6. programové nadstavby pro zpracování dat: AJAX (technologie asynchronního přenosu dat, aplikace nad obsahem databází a webů) a webová rozhraní API (přístup nadstavbových aplikací třetích stran);
7. webové služby propojující data – SOAP (Simple Object Access Protocol) a REST (Representational Data Transfer, přenos přes XML formát) – používá např. Amazon.com.

Library 2.0 znamená spojení běžné knihovny s technologií web 2.0 a její využití v knihovně. Tento vztah lze vyjádřit vzorcem: *Web 2.0 + Business 2.0 + knihovna = Library 2.0*. Charakteristické pro Library 2.0 je začlenění uživatele do tvorby a implementace služeb knihovny prostřednictvím technologie web 2.0, která vyžaduje neustálé reagování knihovny na potřeby uživatelů a vylepšování stávajícího systému a služeb s možností spolupodílet se na jejich modifikaci a rozšiřování. Umožňuje rozvoj knihovny, který je závislý na potřebách svých uživatelů. Přístup do katalogu prostřednictvím webového OPACu je standard současných knihoven, který lze kombinovat s RSS kanály, Facebookem apod. Kvalitu služeb knihoven tak lze rozšířit o možnosti publikování novinek a hodnocení, či přidávání názorů na jednotlivé tituly (Sklenák, 2007).

Sociální síť Facebook (<http://www.facebook.com/>)

Facebook je kvůli rozhraní v českém jazyce nejpoužívanější sociální síť v České republice. Statistiky na stránkách Facebooku v roce 2012 hovoří o dosažení miliardy uživatelů. Své místo si našel především mezi mladými lidmi, ale využívá ho i mnoho institucí pro marketingové účely. Hlavní výhoda oproti ostatním sociálním sítím je ve funkci „vybrané příspěvky“ (z anglického News Feed). Tato funkce umožňuje automaticky zobrazit nové a aktualizované informace a příspěvky z jiných profilů lidí a firem na vaší stránce. Novinky v kanálu vybraných příspěvků dávají Facebooku pocit aktuálnosti (Kulhánková & Čamek, 2010).

Výhody a silnou základnu komunity využívají i mnohé instituce k poskytování novinek o elektronických informačních zdrojích. Většinou jsou to nakladatelství, centrální i lokální knihovny, školy apod. Například Univerzita Karlova v Praze nebo UP v Olomouci publikují na Facebooku novinky o svých nových přístupech do elektronických informačních zdrojů a databází. Z českých institucí má svou stránku na Facebooku vydavatel časopisů a novin ANOPRESS IT, a.s. či Česká bibliografická databáze. Ze zahraničních jsou to například kolekce EBSCOhost Publishing, portál Web of Knowledge a kolekce časopisů The American College of Sports Medicine (ACSM).

RSS (Really Simple Syndication)

Technologie umožňující uživateli přihlášení k odběru požadovaných informací z více zdrojů do jednoho místa a k šíření informací o nabízených produktech nebo informacích. Informace budou odběratelé dostávat automaticky v požadovaném rozsahu bez nucených zpráv, ke kterým se nepřihlásili. RSS zdroj je umístěn na serveru ve formě XML (Extensible Markup Language) souboru dostupného na URL (Unique Resources Locator, tedy unikátní umístění zdroje) adrese poskytovatele odběru v podobě ikony. Odběr a zobrazení informací zajišťuje RSS čtečka v podobě samostatného softwarového nástroje nebo jako součást internetového prohlížeče (Mozilla Firefox, Internet Explorer). RSS čtečka kontroluje novinky a aktualizované informace v pravidelných intervalech, např. hodinově (Holzner & Šindelář, 2007).

RSS kanály umožňují odběr informací z vědeckých databází, elektronických periodik a knih v akademických knihovnách, aby podpořili jejich rozvoj a povědomí o RSS citacích nových článků časopisů, RSS kanálů výzkumných dotazů v elektronických databázích, a upozornění na novinky z tematických oblastí vědy a výzkumu. Jedním z prvních agregátů využívající RSS kanály byla databáze ProQuest. Umožňuje uživatelům rozšířit rozsah služeb tím, že poskytuje odběr nejnovějších informací z určité oblasti v předplaceném rozsahu k zobrazení na internetových stránkách e-zdrojů knihoven. Dalším příkladem elektronických zdrojů s RSS kanály jsou ScienceDirect se službou SciVerse, ISI Web of Knowledge, ACM Digital Library, kolekce EBSCOhost, JSTOR, MedlinePlus, databáze SportDiscus a další (Bhatt, 2006).

Youtube (<http://www.youtube.com/>)

Je elektronickým informačním zdrojem, jehož vlastníkem je portál Google a slouží ke sdílení a sledování digitalizovaného obrazu. Je významným zdrojem např. tutoriálů, jak pracovat s odbornými databázemi.

Wikipedie (<http://cs.wikipedia.org>)

Online encyklopedie založená na spolupráci v komunitě (OSS – Open Source Software), kterou většinou tvoří velké skupiny dobrovolníků.

Zejména akademičtí experti argumentují, že články na Wikipedii nelze považovat za důvěryhodné, protože jsou napsané a upravované dobrovolníky, kteří nikdy nebyli prověřeni. Nicméně studie zjistily, že články jsou pozoruhodně přesné. Důvodem je, že Wikipedie je komunita několika miliónů registrovaných uživatelů, kteří vyvinuli řadu strategií a postupů pro odstranění nepravdivých a nedůvěryhodných informací. Velký nárůst čtenářů vysvětluje Wikipedie: „*pokud by se informace na Wikipedii pro většinu čtenářů nezdály dost pravdivé, neudrželi bychom takovou míru návratnosti na svých internetových stránkách*“. Hranice pro zařazení do Wikipedie je založena na schopnosti kontroly toho, co je a není pravda. Schopnost kontroly je jedním ze tří podmínek publikace. Další dvě jsou žádný vlastní výzkum a nestranný pohled a tvrzení. Politika schopnosti kontroly spoléhá na spolehlivost publikovaných zdrojů třetích stran, které samy dodržují politiku Wikipedie NPOV. Wikipedie se domnívá, že nejspolehlivějšími zdroji jsou recenzované časopisy a univerzitní vydavatelé knih, následované učebnicemi a skripty na univerzitní úrovni, pak časopisy a knihy vydané respektovanými nakladatelstvími či tradičními vydavateli novin. Řešením bylo přidat odkazy a poznámky pod čarou ke článkům, nikoliv za účelem pomoci čtenáři, ale v zájmu zvýšení důvěryhodnosti a spokojenosti spoluautorů a čtenářů (Garfinkel, 2008).

Výzkum, který sledoval využívání internetové encyklopedie Wikipedie mezi studenty se zabýval Lim (2009), který provedl na jaře 2008 výzkumné šetření na univerzitách ve středozápadních Spojených státech.

V prosinci 2007 Google spustil stránky Google Knol na adrese <http://knol.google.com>, které jsou navrženy tak, aby doplnily nedostatky Wikipedie. Umožňují uživatelům importovat fotografie a soubory ve formátu PDF (Portable Document Format), Word, Excel a mnoho dalších. Na rozdíl od Wikipedie, kde autorství je anonymní, Knol se snaží publikovat autorské práce. Chce-li autor přispívat, musí se nejprve zdarma zaregistrovat na Google. Autor je vlastníkem publikovaných článků a má možnost vyhradit si všechna práva a zpřístupnit materiály pod jednou ze dvou licencí Creative Commons. Autoři mohou využít otevřené nebo uzavřené moderované spolupráce s ostatními registrovanými uživateli; předkládat připomínky, dotazy, editace, recenze a hodnocení včetně prostoru pro autorovu biografii (Christopher, 2008).

K předběžnému seznámení nebo třídění materiálů jsou vhodnými zdroji odborné databáze, které mohou uspořit spoustu času (Kahn, 2001).

2. 2. 3 Odborné databáze

Databáze je organizovaná a strukturovaná sbírka informací. Obsahem elektronických databází jsou odborné informace (elektronické odborné články, bibliografické záznamy o článcích knihy, atd.). Odborné databáze jsou často licencovaným zdrojem obsahující citace a texty většinou zahraničních

renomovaných odborných vydavatelů, časopiseckých titulů a nevztahují se ke konkrétní knihovně, organizaci a jejich literatuře (Šedinová, Křivánek, & Škyřík, 2007b).

Rada ministrů členských států EU definovala v roce 1995 databázi jako sbírku prací, dat a jiných nezávislých materiálů, uspořádaných systematickým nebo jiným metodickým způsobem a způsobitou individuálního přístupu elektronickou nebo jinou cestou. Česká norma „*ČSN ISO/IEC 2382-17 Informační technologie – Slovník – Část 17: Databáze*“ z roku 1999 definuje databázi jako souhrn dat uspořádaných podle konceptuální struktury, popisující vlastnosti těchto dat, návaznosti mezi těmito entitami a podporující jeden nebo více aplikačních oblastí. Rozeznáváme bázi dat, informací a znalostí. Elektronické databáze lze podle primárního dokumentu rozdělit na **bibliografické** (přináší informace o primárních dokumentech a obsahují úplnou bibliografickou citaci informačního zdroje a anotace, např. Medline, Web of Science apod.); **faktografické** (dělí se na numerické, verbální, typu původce a modelů, přičemž uvádějí konkrétní data a statistiky využitelné pro výzkum); **fulltextové** (obsahují velké množství dat, např. plné texty ve formě knih, encyklopedií, časopisů a dalších, např. ProQuest, EIFL-Direct, ScienceDirect, JSTOR) a **ostatní** (obrázkové, audio apod.) (Vymětal, 2010).

Papík (2011) rozšiřuje dělení:

1. podle vztahu získané informace – referenční (odkazuje na další zdroje), zdrojové (obsahují primární informaci);
2. podle oborového zaměření – univerzální, multioborové, oborově zaměřené;
3. podle počtu záznamů – velké (stovky tisíc záznamů), střední (desítky tisíc záznamů), malé (tisíce a stovky záznamů);
4. podle přístupnosti – volně a zdarma přístupné, placené, registrované, veřejně nepřístupné.

Bibliografické databáze patří mezi sekundární zdroje, které označují ve kterém časopise, a článku najdeme požadované informace. Údaje o elektronických dokumentech jsou ukládány do tzv. polí, které tvoří bibliografický záznam popisující primární zdroj. Způsob bibliografického záznamu se řídí platnou normou, kterou je v České republice „*ČSN 01 0195 Bibliografický záznam*“. Položky bibliografického záznamu obsahují jméno autora/autorů; název práce; adresu prvního autora; název časopisu, rok vydání, měsíc vydání, svazek, číslo, stránkový obsah; jazyk originálu; zemi vydání; typ publikace a mezinárodní označení časopisu ISSN (Feberová, 2004).

Bibliografické databáze mají za cíl studentům, pedagogickým a vědeckým pracovníkům dopomoci k získání nových vědomostí z odborné periodické i neperiodické literatury (Karen & Svršek, 2005).

Obsahují především přesnou a úplnou citaci, abstrakt a formalizovanou terminologii (klíčová slova, kódovníky apod.) pro další vyhledávání v elektronických zdrojích (Papík, 2011).

2. 2. 4 Vyhledávání elektronických informačních zdrojů

Vyhledávání informací není pouze instrumentální proces, který má pomocí srovnávacího vyhledávacího mechanismu nalézt odpověď na každou otázku. Lidé mohou vyhledávat informace za účelem uspořádání znalostí nebo zábavy, tedy pomocí exploračního a hravého mechanismu, který nemá nic společného s logickým a lineárním procesem rozhodování a řešení problémů (Lorenz, 2012).

Papík (2011) rozeznává následující etapy vyhledávání:

1. analýza informačního požadavku – probíhá mezi zprostředkovatelem informací a koncovým uživatelem;
2. výběr informačního zdroje – výběr zdroje o daném tématu;
3. rešeršní strategie – dialog s používaným informačním zdrojem;
4. výstup výsledků – zobrazení vyhledaných dokumentů v různém rozsahu a formátech;
5. dodání primárního dokumentu – služby dodání elektronických dokumentů (EDS – Electronic Delivery Services) nebo služby dodání plných textů dokumentů (DDS – Document Delivery Services). V současnosti se také využívají např. technologie SFX (Special Effects), která propojuje sekundární dokument s primárním dokumentem.

Abychom netrávili většinu času vyhledáváním a vyhodnocováním velkého množství nalezených zdrojů, je nutné změnit přístup k tradičnímu způsobu vyhledávání. Je důležité určit si téma, klíčová slova, časová vymezení, jazykové omezení, geografické omezení a omezení zdrojů, ve kterých chci hledat.

Šedinová, Křivánek a Škyřík (2007a) uvádí zásady vyhledávání v EIZ:

1. dodržování zásad různorodosti a věcné proměny, neexistuje pravidlo shodného vzhledu a vyhledávacích nástrojů;
2. srovnávat výsledky a využívat více zdrojů;
3. používat odkazy na ověřené zdroje a vyhledávací nástroje;
4. omezit výsledky vyhledávání a naopak při nedostatku nalezených informací dotaz zobecnit, kriticky hodnotit kvalitu nalezených informací;
5. orientovat se v EIZ (velikost, aktualizace, retrospektiva, cena, způsob přístupu);
6. dodržovat pravidla formulace dotazu (používat klíčová slova a synonymní výrazy);
7. dodržovat gramaticky správnou formu dotazu (vyhledávače ignorují tzv. stop slova, jako jsou předložky, spojky, citoslovce);
8. nastudovat nápovědy a často kladené dotazy tzv. FAQ (Frequently Asked Questions);
9. mít na paměti kritéria a omezení pro vyhledávání.

Podle zdroje rozlišujeme vyhledávání na databázové a internetové. Internetové vyhledávání se provádí prostřednictvím internetového prohlížeče zadáním tzv. URL adresy. URL adresa jednoznačně odkazuje na zdroj informace či dokumentu, umístěném na serveru (Bártek, 2010).

Běžné vyhledávače např. Google, prohledává pouze tzv. surface web, tedy povrch webu. Pokud hledaný výraz nenajdeme je zapotřebí využít prohledávání v deep (invisible) web, tedy v hlubokém (neviditelném) webu. Tvoří jej specializované databáze, generované stránky z podnětu uživatelů, stránky s registrací či omezeným přístupem apod., které jsou pro běžné vyhledávače těžce dostupné. Příkladem vyhledávačů jsou Scirus, Complete Planet, Direct Search apod. (Papík, 2011).

K vyhledávání v databázích lze použít vyhledávací dialogy databázových kolekcí nebo digitálních knihoven. Nejprve se vyhledávají záznamy o primárních zdrojích, které nás odkazují na primární dokument. Obsahují formální informace – autora či kolektiv autorů, název díla, rok vydání, místo vydání, název vydavatele, identifikátor, obsahové informace, klíčová slova, hesla, abstrakta apod. Zdroje lze vyhledat prostřednictvím formálních údajů (autor, název) nebo klíčových slov, které jsou v textu obsaženy. Pokud známe autora nebo název, použijeme je. V případě, že hledáme zdroje určité odborné oblasti, potřebujeme použít obsahové informace. Obsahové informace mohou tvořit klíčová slova, deskriptory z tezaurů (termíny mezi kterými jsou vztahy podřízenosti a nadřazenosti) nebo předmětová hesla (Uhrová, 2009).

Při vyhledávání informací je významným faktorem, jak důkladné informace chceme získat. Může se jednat o faktografický či orientační dotaz nebo podrobné informace. V případě faktografického nebo orientačního dotazu stačí využít pouze jeden důvěryhodný zdroj. Pro získání podrobných informací půjde o časově náročnější proces, při kterém musíme prohledat více informačních zdrojů. Rozhodující pro vyhledávání informací jsou jazykové znalosti, nejlépe angličtina a němčina; průběžné sledování informací, k tomu může dopomoci například služba Current Awareness Services nebo selektivní distribuce informací SDI – Selective Dissemination of Information o sledované problematice; kombinování více informačních zdrojů, protože žádný nenabízí komplexní multioborové informace. Odborné informace se zpravidla vyhledávají v pořadí – naučný slovník, encyklopedie, monografie, kompendium, referátový časopis a primární prameny (Vymětal, 2010).

Slezáková (2005) rozeznává následující základní vyhledávací techniky:

1. jednoduchý dotaz, u kterého stačí zadat do vyhledávacího pole požadované klíčové slovo. Zpravidla se používá při hledání výrazů, která jsou specifická nebo zřídka požívaná. U běžných výrazů je výsledkem velké množství vyhledaných záznamů;
2. dotaz složený z více slov neboli fráze, které tvoří kombinace klíčových slov, upřesňují výsledek hledání. Složený výraz se dává do uvozovek a je náročný na přesnost zadání;
3. použití boolean operátorů (AND, OR, NOT).

Boolean operátor „AND“ se vkládá mezi jednotlivá klíčová slova, která mají být v záznamu obsažena. Operátor „OR“ vložený mezi klíčová slova znamená, že má být vyhledán jeden nebo druhý výraz. Poslední výraz „NOT“ znamená, že má být vyhledán klíčový výraz před tímto operátorem a přitom vyloučí všechny záznamy obsahující klíčové slova za operátorem „NOT“. Vyhledávací dotaz složený z více slov a boolean operátorů nepodporují všechny bibliografické databáze. Najdeme je pod odkazem „Advanced Search“ rozšířeného vyhledávání (Fink, 2010).

V dotazech lze použít i tzv. speciální a zástupné znaky. Mohou nahrazovat libovolný jeden znak, například „?“ , více znaků „*“ nebo „#“ při vyhledání stejných slov, která mohou mít různý pravopis. Některé znaky jsou vyhledávací ignorovány, například tečka, dvojtečka, středník, čárka, pomlčky a závorky. Pokud potřebujeme formulovat vzájemné pořadí a polohu slov použijeme proximitní operátory „SAME“ (výskyt výrazů současně v jedné větě) nebo „NEAR“ (počet výrazů v jedné větě za sebou, např. „NEAR/3“ maximálně tři slova od sebe) (Uhrová, 2009).

Bártek (2010) rozšiřuje skupiny znaků o poziční operátory „ADJ“ (vyhledává dva termíny vedle sebe a přitom nezáleží na pořadí), „WITH“ (vyhledává dva termíny umístěné ve stejném poli) a „FOLLOWED BY“ (vyhledává termíny v přesném pořadí).

Při vyhledávání informací na internetu narážejí uživatelé na mnoho problémů, které Makulová (2006) shrnuje do následujících bodů:

1. uživatelé nevědí, jak správně formulovat požadavky a zhodnotit nalezené záznamy;
2. uživatelé narážejí na velké množství vyhledávacích nástrojů;
3. odlišnost informačního výzkumu na internetu od databázových center a digitálních knihoven;
4. rozptýlenost informací na povrchu webu i hlubokém webu.

Abychom se těmto problémům vyhnuly, je nutné dodržovat pravidla vyhledávání, která Uhrová (2009) vymezuje v tomto pořadí:

1. jasně definovat, co chceme vyhledat a podle toho určit zdroj;
2. nastudovat zásady dotazování vybraného zdroje;
3. formulovat dotaz podle klíčových slov, hesel a tezauru;
4. omezit velký počet vyhledaných záznamů (jazykově, časově nebo s využitím operátorů);
5. při omezeném počtu vyhledaných záznamů zobecnit dotaz, minimalizovat omezení vyhledání, nepoužívat operátory a synonyma;
6. ukládat výsledky vyhledaných záznamů.

Page (2008) popisuje běžnou vyhledávací strategii v elektronických zdrojích při řešení vědecko-výzkumné práce:

1. definovat výzkumný problém a typy studia, o které budeme usilovat;

2. určit rozsah vyhledávání (disciplína, téma, jazyk, region apod.) a zvolit specifické proměnné, které jsou zkoumány;
3. zahrnout doby závěrečných studií do vyhledávání (tj. definování období, ve kterém byly příslušné studie dokončeny, a filtrovat časový úsek systematického studia s ohlednutím na 5 až 10 let v závislosti na řešeném tématu);
4. vybrat databáze k vyhledávání;
5. zvolit klíčová slova a fráze, které budou vyhledávány;
6. definovat hodnotící kritéria pro zařazení nebo vyřazení vysokého počtu studií, které tato problematika obvykle zahrnuje;
7. navázat na studie nalezené pomocí jmen autorů nalezených v předchozích etapách hledání.

Page (2008) uvádí následující vývojové etapy filtrování u databází ProQuest, FirstSearch, Social Science Citation Index a jimi podobnými, které řadí podle následujících předběžných a realizačních fází:

1. vyhledávání definice (jasně a dobře promyšlená definice umožňuje filtru získat přesně ty informace, které jsou velmi důležité pro její výklad);
2. převzetí klíčových slov, frází nebo konceptů z této definice je důležité pro počáteční vývoj filtru nebo způsob, jak mohou být filtry popsány a testovány;
3. prozkoumání výsledků může být použito k provedení změn a přezkoušení filtru (příliš mnoho vrácených irelevantních výsledků hledání vede k provedení změn s cílem zvýšit filtru přesnost a citlivost hledání);
4. dalším opakováním kroků 2 a 3 s použitím řady databází a upravováním citlivosti a přesnosti dotazu lze dosáhnout požadované rovnováhy výsledků vyhledávání.

Protokoly ze čtyř různých internetových vyhledávacích prostředí (bibliografické databáze, OPAC, vyhledávací engine, specializovaný vyhledávací systém) byly analyzovány na empirických výzkumech, které měly určit, zda existují odlišná chování uživatelů v různých webových vyhledávacích prostředích. Analýza použitých termínů, formulace dotazu a doby sezení ukázali, že tyto rozdíly existují. Uživatelé, častěji vyhledávali pomocí OPACu a specializovaných vyhledávacích systémů. Vyhledávání v bibliografických databázích bylo použito v podobné míře jako u obecných vyhledávačů (Wolfram, 2008).

Makulová (2006) popisuje faktory, které působí na nalezení dotazu jako faktory v dokumentu nebo stránce ovlivňující jeho umístění ve výsledcích vyhledávání (titul dokumentu, titulek stránky umístěný v hlavičce, text kotvy spojení, klíčová slova, přístupnost dokumentu, téma zdroje, popularita zdroje v rámci určité komunity apod.); faktory ovlivňující hodnotu odkazu; technické, hostingové a serverové vedlejší faktory a škodlivé faktory ovlivňované pozicí v dokumentu.

Svršek (2006) rozděluje potřeby při využívání EIZ:

1. Z pohledu uživatele:

- a. jednoduchá dostupnost vyhledávacího prostředí (jediná internetová adresa se zapamatovatelným názvem),
- b. jednoduché vyhledávání ve všech zdrojích najednou,
- c. přehledné seřazení relevantních výsledků,
- d. úplné texty na jedno kliknutí,
- e. knižní katalog obsahující i EIZ,
- f. jednoduchý úložný systém nalezených elektronických informačních zdrojů,
- g. dostupnost služeb odkudkoliv, kdekoliv a bezplatně.

2. Z pohledu knihovníků:

- a. možnost kontrolovat životní cyklus informačního zdroje z jednoho místa,
- b. poskytovat uživatelům služby s přidanou hodnotou, aby se naučili orientaci v informačních zdrojích a využívali je jako spolehlivý zdroj.

2. 2. 5 Hodnocení elektronických informačních zdrojů

Mezi základní parametry hodnocení nalezených zdrojů podle Papíka (2001) patří **relevance** (určuje, zda výsledek hledání odpovídá dotazu), **pertinence** (míra shody obsahu s potřebou uživatele), **úplnost** (hodnotí počet nalezených relevantních vyhledaných dokumentů k počtu všech relevantních dokumentů v databázi) a **přesnost** (analyzuje, kolik vyhledaných relevantních zdrojů bylo vyhledáno).

Bártek (2010) při hodnocení EIZ zařazuje mezi kritéria **dostupnost zdroje** (udává, kdy jsou informace dostupné); **rozsah zdroje** (počet záznamů a informací); **úplnost zdroje** (zda jsou informace kompletní); **typ informací** (určuje, jestli jde o primární, sekundární, terciální či jiný zdroj nebo bibliografický, faktografický, fulltextový apod.); **retrospektivu** (rok archivace informací); **periodizaci aktualizací** (četnost nových informací); **producenta** (důvěryhodnost zdroje) a **cenu informací** (cena za záznam nebo délku připojení k databázi či paušální platba).

Hodnocení nalezených zdrojů rozšiřuje Bednář (2007) o další důležité kritérium, kterým je **zpětná vazba**. Způsob vyhodnocení zpětné vazby a okamžitá odezva je výhodou zejména elektronických informačních zdrojů. Čtenáři mohou využít přímé nebo nepřímé zpětné vazby. Přímá zpětná vazba bývá často součástí informačního prostředí poskytovatele informačních zdrojů a využívá k tomu ankety, komentáře, diskuse, hodnocení autorů nebo článků. Nepřímá zpětná vazba je součástí jiných serverů a má značný vliv na potencionální čtenáře. Kritérium úspěšnosti elektronických informací podává čtenost. V současnosti existuje mnoho sofistikovaných nástrojů, které dokážou zjistit přesný

počet čtenářů, dobu kterou strávili na stránkách, odkud se na stránky dostali, demografické údaje a další.

Základní podmínkou hodnocení kvality vědeckých a odborných zdrojů (především časopisů) jsou recenzní řízení, která jsou samozřejmou součástí vydavatelské praxe. Šéfredaktor časopisu podle podmínek stanovených vydavatelem nebo redakční radou konkrétního zdroje předává rukopisy autorů k posouzení odborníkům. Recenzní řízení je buď anonymní (autoři neznají identitu recenzentů, anglické označení „single blind peer review“), otevřené (jsou známa jména recenzentů a autor může reagovat na posudky, anglické označení „open peer review“) nebo otevřené k připomínkovému řízení odborné komunity. Například vydavatelství Nature Publishing Group používá otevřené připomínkové řízení odborné komunity prostřednictvím blogu „peer-to-peer“. Recenzní řízení můžete být ve stavu „preprint“ (článek ještě neprošel recenzním řízením) a „postprint“ (autorská verze příspěvku přijatého ke zveřejnění s případnými revizemi a úpravami). Elektronické zdroje preprintu nebo postprintu se nazývají eprinty (Tkačíková, 2010).

2. 3 Elektronické informační zdroje na Univerzitě Palackého v Olomouci v roce 2012

Elektronické informační zdroje (EIZ) na UP v Olomouci zajišťuje a zpřístupňuje především Knihovna Univerzity Palackého v Olomouci (dále KUP v Olomouci). Předmětem její činnosti je mimo jiné získávání finančních prostředků z vyhlášených programů na financování elektronických informačních zdrojů.

Významná změna při financování EIZ, nastala v letech 2003–2005 vyhlášením programu MŠMT s názvem „Informační zdroje pro výzkum a vývoj“ v hodnotě 600 milionů korun. Umožnilo přijetí projektů na financování Web of Science, EBSCOhost, Journal Citation Reports, ProQuest 5000, PCI Web, ScienceDirect, Springer LINK, Literature Online a dalších informačních zdrojů pro vysoké školy a vybraná vědecko-výzkumná pracoviště. UP v Olomouci v roce 2005 podpořila nákup EIZ humanitních a společenskovedních oborů (Slezáková, 2005).

V letech 2004–2008 byl MŠMT vyhlášen další program s názvem „Informační infrastruktura výzkumu“ (1N). Ministerstvo kultury podporuje informační zdroje programy jako „Veřejné informační služby knihoven“ (VISK) pro projekty Memoria, Kramerius, JIB, ČTK a další (Slezáková, 2005).

V roce 2009 byl vyhlášen program MŠMT „Informační zdroje pro výzkum“ (INFOZ).

V rámci Operačního programu Výzkum a vývoj pro inovace byla v roce 2011 vypsána výzva „Vybavení odborných vědeckých a oborových knihoven“. KUP v Olomouci se v rámci tohoto programu podílela na přípravě projektu „Natura – vědecké informační zdroje přírodních věd“. Zapojila se do pěti projektů, které by měly zajistit přístup k EIZ v oblasti medicíny, zdravotnictví, chemie a k dalším. V červnu 2011 byl vyhlášen Operační program Výzkum a vývoj pro inovace

s názvem „Vybavení odborných vědeckých a oborových knihoven na léta 2013–2019“. V tomto programu UP v Olomouci zpracovala projekt „NATURA: vědecké informační zdroje přírodních věd“ a přihlásila se jako partner k dalším pěti projektům na financování EIZ (Knihovna Univerzity Palackého v Olomouci, 2012).

Další významnou službou v oblasti poskytování EIZ je MVS, kterou zajišťuje na UP v Olomouci Oddělení MVS v Ústřední knihovně na Zbrojnici. Zpracovává požadavky všech fakult kromě Lékařské fakulty UP v Olomouci. Knihovna Lékařské fakulty UP v Olomouci zajišťuje MVS pro své uživatele samostatně. Několik požadavků na MVS zajišťuje pro své uživatele i Knihovna FTK UP v Olomouci (dále K FTK v Olomouci). Vzhledem ke složité legislativě elektronického dodávání dokumentů v ČR, je tuzemská MVS zajišťována výhradně prostřednictvím běžné pošty. Při získávání dokumentů ze zahraničí spolupracuje KUP v Olomouci s německou doručovací službou SUBITO (Knihovna Univerzity Palackého v Olomouci, 2011).

Tabulka 1. Využití meziknihovnických služeb Oddělením MVS v Ústřední knihovně a KUP v Olomouci v letech 2010 a 2011

	Rok 2010		Rok 2011	
	Oddělení MVS v Ústřední knihovně	KUP	Oddělení MVS v Ústřední knihovně	KUP
Požadavky z jiných knihoven	247	827	225	784
Požadavky na jiné knihovny	3006	3287	1757	1958
Document Delivery Services	908	1032	62	130

Zdroj: Knihovna Univerzity Palackého v Olomouci (2012)

Z hlediska sběru statistických dat došlo v roce 2011 ke změně ve sčítání mezinárodní MVS, do které nebyly tak jako v minulosti započítávány všechny výpůjčky ze zahraničních knihoven, ale jen dokumenty získané přímo ze zahraničí, v našem případě prostřednictvím DDS SUBITO. Informace o elektronických informačních zdrojích jsou rozesílány hromadnou korespondencí prostřednictvím elektronické pošty info-up, zveřejňovány v aktualitách webových stránek KUP v Olomouci (<http://www.knihovna.upol.cz>) a UP v Olomouci (<http://www.upol.cz>) a informačních panelech fakultních knihoven (Knihovna Univerzity Palackého v Olomouci, 2012).

2. 3. 1 Dostupnost elektronických informačních zdrojů na Univerzitě Palackého v Olomouci

EIZ jsou dostupné z počítačů zapojených do univerzitní sítě přes webové rozhraní portálu EIZ (<http://ezdroje.upol.cz>), odkazem „E-zdroje“ z internetové stránky KUP v Olomouci (<http://www.knihovna.upol.cz>) nebo odkazem „Knihovna“ v sekci „Rychlé odkazy“ na internetové stránce UP v Olomouci (<http://www.upol.cz/>). U některých zdrojů je licence omezena na počet současně připojených uživatelů. Přístup do e-zdrojů z jiného přípojného bodu mimo síť UP v Olomouci je možný prostřednictvím VPN, které je z licenčních či bezpečnostních důvodů limitováno

na adresní prostor UP v Olomouci. Využit lze také technologií Shibboleth. V průběhu spojení VPN je zajištěna bezpečnost přenášeného obsahu šifrováním. Tyto podmínky se vztahují pouze při využití placených databází. Volné databáze označované na portále EIZ jako „Free“ umožňují bezplatné používání odkudkoliv.

Návod pro připojení VPN je publikován v souboru PDF na internetové adrese <http://portal.upol.cz> v sekci „Návody a nápovědy“, následně „Počítačová síť UP“ a „Přístup prostřednictvím VPN“.

Připojení uživatelů prostřednictvím VPN klade nároky na nastavení počítače. Může být blokováno konfigurací firewallů a dalších síťových prvků poskytovatele internetového připojení, takže zajistit funkční vzdálený přístup nemusí být snadnou záležitostí. Uživatelé, kteří mají problém s připojením VPN, mohou využít technologii Shibboleth. K připojení do EIZ postačují pouze přihlašovací jméno a heslo poskytnuté danou organizací. Technologie Shibboleth není nijak omezena a umožňuje připojení odkudkoliv a bez jakéhokoli dalšího nastavování (Krejčíř, 2010).

Na UP v Olomouci je přístup ke zdrojům indikován odkazem Shibboleth uzavřeným v hranatých závorkách za názvem zdroje na stránce <http://ezdroje.upol.cz>. V říjnu 2012 je na UP v Olomouci dostupné prostřednictvím technologie Shibboleth přímo ze stránek <http://ezdroje.upol.cz> 23 zdrojů (Academic Search Complete, Art Full Text, Art Index Retrospective, ATLA Religion Database with ATLASerials, Biological Abstracts, Business Source Complete, EBM Reviews, EBSCO, EMBASE, Film & Television Literature Index with Full Text, GeoBase, Journal Citation Reports, Library Information Science & Technology Abstracts (LISTA), PsyARTICLES, PsycINFO, PSYINDEXplus with TestFinder, Regional Business News, Retrospective Index to Music Periodicals, SocINDEX with Full Text, SportDiscus with Full Text, The Philosopher's Index, Web of Science a Zoological Record. Přihlašovací údaje jsou shodné s přihlášením do univerzitního portálu (E-zdroje, 2012).

K odběru aktualit a informací o nových EIZ na UP v Olomouci slouží hlavní kanál RSS. Kromě hlavního kanálu RSS poskytuje KUP v Olomouci i vedlejší kanál, který umožňuje sledovat podrobné změny v EIZ, například aktualizace a omezení přístupu.

2. 3. 2 Přehled elektronických informačních zdrojů na Univerzitě Palackého v Olomouci

Přehled elektronických informačních zdrojů je publikován na portál EIZ. Portál zpřístupňuje především licencované zdroje, u kterých UP v Olomouci uzavřela licenční smlouvy s poskytovateli EIZ.

E-zdroje (2012) uvedené na portále EIZ obsahují přístup do 136 databází, z toho 11 volně přístupných a jsou rozděleny podle:

1. abecedy (jmenný seznam databází včetně popisu seřazených podle abecedy);
2. fakult (tematicky seřazené databáze podle fakult);
3. oborů (oborově seřazené databáze do 24 kategorií);
4. free-trials (časově omezený přístup do některých databází, obvykle méně než měsíc).

Přehled dostupných databází podle využití na UP v Olomouci za rok 2011:

Web of Science – WOS (http://thomsonreuters.com/products_services/science)

Mezníkem v literatuře citací byl rok 2001, ve kterém společnost Thomson Scientific & Healthcare, vlastníci americký Institute for Scientific Information v Philadelphii, zprovoznil nový portál Web of Knowledge (WOK, ISI WoK). Portál umožňuje integrovaný přístup ke všem strukturovaným databázím a službám z oblasti vědy a výzkumu prostřednictvím databází Web of Science, Journal Citation Reports, Current Contents Connect a CrossSearch. Web of Science je citační databáze obsahuje více než 500 milionů záznamů z čehož je přes 9000 impaktovaných vědeckých časopisů ze 115 odborných oblastí a přístupem do Journal Citation Reports s možností srovnat odborné časopisy pomocí různých ukazatelů, např. Impact Factory, Immediacy Index, Cited Half-life apod. Web of Science zahrnuje citační databáze Social Science Citation Index (obsahuje časopisy z oborů historie, antropologie, filosofie, psychologie, sociologie apod.); Science Citation Index Expanded (obsahuje časopisy z oborů biologie, medicíny apod.); Arts & Humanities Citation Index (obsahuje časopisy z oborů náboženství, umění, tance apod.). Journal Citation Reports udává základní informace o časopisech s impakt faktorem. Vychází ve dvou edicích Science Citation Index a Social Science Citation Index. Obsahuje: číslo ISSN, Impact Factor (kritérium kvality a prestiže vědeckého či odborného článku), Immediacy Index (průměrný počet citací na články v roce), Articles (počet publikovaných článků v roce), Cited Half-life (po kolika letech se objeví 50 % všech citací na články daného časopisu), Citing Half-life (využívá se při hodnocení stáří většiny časopisu), Source Data (počet retencí v těchto člancích), Cited Journal (časopisy, které citovali vyhledaný dokument), Citing Journal (časopisy, které citoval vyhledaný dokument) a Impact Factor Trend Graph. Current Contents Connect shromažďuje obsahy nově vydaných časopisů s ročním záznamem 8300 časopisů a ukládá 1,3 milionu záznamů (Vymětal, 2010).

EBSCOhost – Elton Bryson Stephens COporation (<http://www.ebscohost.com>)

EBSCOhost je kolekce databází s obsahem plných textů, sekundárních výzkumů a více než 300.000 knih a audioknih mnoha oborů (především společenských, humanitních a lékařských) včetně časopisů. Poskytuje službu EBSCO Discovery Service (EDS), což je jednotný index zdrojů v rámci jediného přístupu s vyhledávacím polem umožňující rychlý a jednoduchý přístup k plným textům využívající hlubší indexování a s rozšířeným fulltextovým vyhledáváním. Podporuje službu integrace svého vyhledávacího rozhraní do stránek knihoven nebo jiných institucí (EBSCOhost, 2012).

Jak uvádí Slezáková (2005) EBSCOhost Web poskytuje přístup do databází **Academic Search Complete** (multioborová databáze orientovaná na potřeby akademické obce obsahující bibliografické záznamy časopiseckých článků s plnými texty); **Business Source Complete** (bibliografická databáze s plnými texty zaměřená na ekonomické obory jako je marketing, management, účetnictví, finance

a obchod určená pro akademické instituce); **Regional Business News** (obsahuje plné texty téměř 100 regionálních amerických a kanadských obchodních publikací) a **EconLit with Full Text** (poskytuje odkazy na plné texty článků ze všech oblastí ekonomiky a financí).

SportDiscus with Full Text (<http://www.sportdiscus.com>)

SportDiscus with Full Text je světově nejobsáhlejším zdrojem informací o sportu a sportovní medicíně, biomechanice, výživě, rehabilitaci apod. Zahrnuje plné texty více než 500 časopisů, jehož začátky sahají do roku 1985 (SportDiscus with Full Text, 2012).

JSTOR (<http://www.jstor.org>)

JSTOR je obsáhlou databází čítající více než tisíc odborných časopisů a více než 1 milion primárních zdrojů. JSTOR je jedním ze světových důvěryhodných zdrojů pro studium mnoha odborných a vědeckých disciplín (JSTOR, 2012).

ProQuest (<http://www.proquest.co.uk>)

ProQuest je multioborová databáze pro knihovny a další organizace, postavená na spolupráci několika tisíc vydavatelů z celého světa, kteří se podílejí na tvorbě obsahu s využitím technologických inovací (ProQuest, 2012).

Přehled databází ProQuest přístupné pro UP v Olomouci v roce 2012 uvádí E-zdroje (2012):

1. ProQuest Asian Business and Reference – nabízí obchodní a finanční informace především ze zemí východní Asie;
2. ProQuest Biology Journals – plné texty přírodovědných časopisů;
3. ProQuest Central – multioborová databáze zaměřená na obchod, ekonomiku, lékařství a zdravotnictví, společenské vědy a další obory;
4. ProQuest Computing – specializovaná databáze pro informační technologie;
5. ProQuest Education Journals – specializovaná databáze pro pedagogiku zaměřená na pedagogickou psychologii, organizaci vzdělávání, management, rodinu a rodinnou výchovu;
6. ProQuest European Business – specializovaná databáze týkající se evropského obchodu a financí;
7. ProQuest Family Health – informační zdroj se zdravotní tematikou;
8. ProQuest Health and Medical Complete – informační zdroj se zdravotní tematikou;
9. ProQuest Medical Library – lékařská databáze rodinného zdravotnictví, sportovních úrazů, zdraví žen, výživy a zubní péči;
10. ProQuest Military Collection – informační z oblasti vojenství a letectví;
11. ProQuest Newspapers – plné texty novin z celého světa;

12. ProQuest Psychology Journals – databáze psychologických disciplín např. sociální psychologie, kognitivní psychologie, experimentální psychologie, psychologie osobnosti atd.;
13. ProQuest Religion – specializovaná databáze pro religionistiku obsahující informace o náboženství, teologie, dogmatiky, filozofie, historie náboženského myšlení apod.;
14. ProQuest Science Journals – databáze pro přírodní vědy a lékařství z oblastí chemie, biochemie, botaniky, zoologie, fyziky, matematiky, astronomie, meteorologie atd.;
15. ProQuest Social Science Journals – databázi pro společenskovední a humanitní obory jako jsou sociologie, psychologie, historie, politologie, antropologie, pedagogiky apod.;
16. ProQuest Telecommunications – specializovaná databáze pro informační technologie.

2. 3. 3 Vyhledávání elektronických informačních zdrojů na Univerzitě Palackého v Olomouci

Základní a rozšířené vyhledávání v univerzitních licencovaných a volných databázích poskytuje portál E-zdroje dostupný na internetové adrese <http://ezdroje.upol.cz/ezdroje/>. Vyhledávací pole na úvodní straně portálu využívá integrovaného vyhledávacího nástroje společnosti EBSCOhost, který prohledává i databáze jiných producentů (Encyclopedia Britannica, JSTOR, Scopus apod.). Slouží k jednoduchému a rychlému vyhledání podle klíčového slova, názvu článku nebo jména autora/autorů bez jakékoliv volby filtrování. Možnost vyhledávání ve více databázích už plně podporuje veškeré možnosti filtrování, které EBSCOhost nabízí. Další volbou je využití vyhledávacích nástrojů konkrétní databáze z abecedního, jmenného nebo oborového seznamu popsaného v kapitole 2. 3. 2 Přehled EIZ na Univerzitě Palackého v Olomouci v roce 2012.

Kvalifikační práce šedé literatury primárních zdrojů v elektronické podobě převedené se studijní agendy Stag jsou dostupné jednak modulem ARL přímo ve studijní agendě nebo přes portál UP v Olomouci.

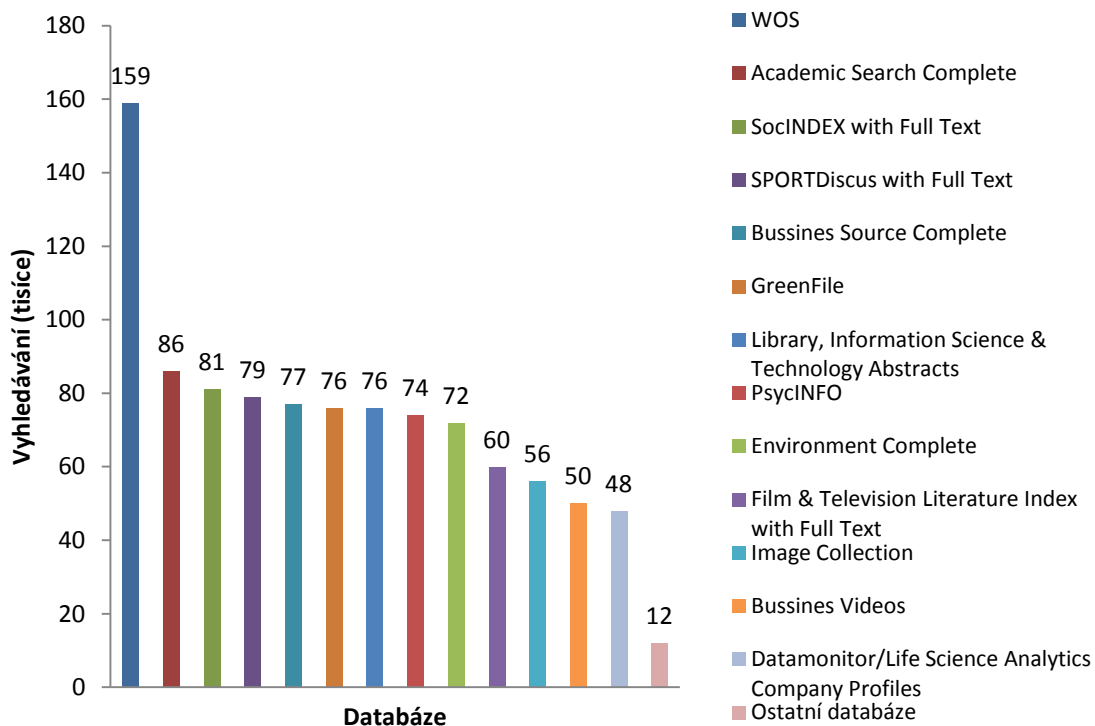
2. 3. 4 Hodnocení elektronických informačních zdrojů na Univerzitě Palackého v Olomouci

Návštěvnost přístupů k EIZ je monitorována prostřednictvím Google Analytics (aplikace pro sledování návštěvnosti internetových stránek společnosti Google).

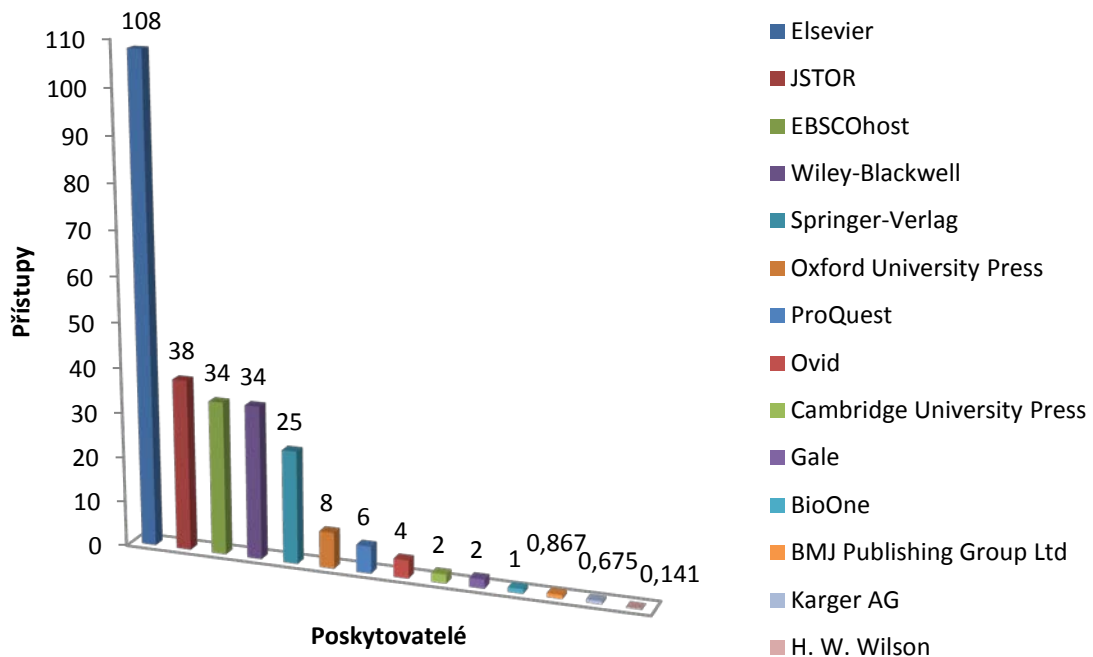
Pro vyhodnocování elektronických informačních zdrojů na UP v Olomouci, získala KUP v Olomouci v rámci projektu Aplikace nástroje 360 Counter z FRVŠ jedinou a první aplikaci v České republice, která využívá sofistikované prostředí pomocí exaktních metod, statistické přístupy do jednotlivých licencovaných databází.

Z grafu (Obrázek 1) je patrné, že nejvyužívanějšími databázemi na UP v Olomouci v roce 2011 jsou WOS (Web of Science), Academic Search Complete, SocINDEX with Full Text, SportDiscus with Full Text, Business Source Complete, GreenFile, Library, Information Science & Technology Abstracts,

PsycINFO, Environment Complete, Film & Television Literature Index with Full Text, Image Collection, Business Videos, Datamonitor/Life Science Analytics Company Profiles a ostatní databáze.

Obrázek 1. Přehled nejvyužívanějších databází za rok 2011, nad 10 tis. přístupů za rok (upraveno podle Slezákové, 2005)

Obrázek 2. Přehled přístupů do plných textů časopisů z hlediska poskytovatelů za rok 2011 nad 10 tis. přístupů za rok (upraveno podle Slezákové, 2005)

Graf (Obrázek 2) jednoznačně udává, že největší podíl přístupů do plných textů časopisů měli poskytovatelé Elsevier, JSTOR, EBSCOhost, Wiley-Blackwell a Springer-Verlag. Další poskytovatelé měli výsledky pod hranicí 10 tisíc přístupů. Poskytovatelé BMJ Publishing Group Ltd, Karger AG a H. W. Wilson dokonce nedosáhli hranice jednoho tisíce přístupů.

K objektivnímu hodnocení názorů studentů, pedagogických a vědeckých pracovníků na přístup k odborným informacím využila KUP v Olomouci řadu celouniverzitních anket. První anketa se konala v roce 2000 na téma „Poskytuje Vám počítač knihovnické informace?“.

Další anketa se uskutečnila v roce 2003, tentokrát na téma „Využíváte elektronické informační zdroje?“. Slezáková (2003) ve výsledcích mimo jiné uvádí, že uživatelé preferují k získání odborných informací internet před odbornými databázemi, nedostatečnou informovanost a gramotnost práce s databázemi a výčet upřednostňovaných odborných databází na FTK UP v Olomouci, zahrnující SportDiscus, Biological Abstracts, ProQuest, Eifl a TourCD.

Poslední anketa se konala v roce 2008 na téma „Kde a jak hledáte odborné informace?“. V závěrech se uvádí velký posun ve využívání odborných databází a nadstandardních služeb mezi pedagogickými a vědeckými pracovníky. Studenti spíše preferují české zdroje a tištěné materiály. Odborné databáze využívají v menší míře než vyučující. Oproti zaměstnancům inklinují k moderním technologiím web 2.0. FTK UP v Olomouci patřila mezi tři fakulty s nejvyšším využíváním odborných databází (Slezáková et al., 2008).

3 CÍLE

3. 1 Hlavní cíl

Cílem magisterské práce je prostřednictvím ankety zmapovat informační potřeby na Fakultě tělesné kultury Univerzity Palackého v Olomouci. Zjistit využívané informační zdroje u pedagogických pracovníků, vědecko-výzkumných pracovníků a postgraduálních studentů.

3. 2 Dílčí cíle

1. Připravit komparační anketní šetření využívání odborných informací na Fakultě tělesné kultury Univerzity Palackého v Olomouci jejími zaměstnanci a postgraduálními studenty.
2. Realizovat anketní šetření na Fakultě tělesné kultury Univerzity Palackého v Olomouci podle ankety Knihovny Univerzity Palackého v Olomouci z roku 2008.
3. Interpretovat výsledky anketního šetření a srovnání se závěry ankety Knihovny Univerzity Palackého v Olomouci z roku 2008.

3. 3 Výzkumné otázky

1. Jak často jsou využívány informační zdroje na Fakultě tělesné kultury Univerzity Palackého v Olomouci u vybraných skupin respondentů?
2. Ve kterých zdrojích začínají respondenti odborné informace hledat a jak v hledání postupují v dalších krocích?
3. Které odborné licencované databáze přístupné na Univerzitě Palackého v Olomouci jsou nejoblíbenější, jak s nimi respondenti pracují, jak je hodnotí a jaké jsou nejčastější výhrady k těmto zdrojům informací?
4. Jsou respondenti informováni o tom, že existuje meziknihovní výpůjční služba?
5. Hledají respondenti odborné informace i prostřednictvím vybraných služeb web 2.0 (YouTube, Facebook, Wiki, RSS, blogy, podcasts)?
6. Využívají respondenti přístup do databází Univerzity Palackého v Olomouci mimo univerzitní síť?

4 METODIKA

4. 1 Charakteristika zkoumaného vzorku

Anketní šetření bylo provedeno na Fakultě tělesné kultury Univerzity Palackého v Olomouci. Celkový počet odevzdaných anketních lístků byl 108. Návratnost činila 104 anket. Do finální analýzy bylo zařazeno 101 anket. Tři ankety byly vyřazeny z důvodu neúplného nebo nepřesného vyplnění a čtyři ankety se nevrátily. Zkoumaný vzorek byl zastoupen skupinou pedagogických pracovníků (n = 63), vědecko-výzkumných pracovníků (n = 15) a postgraduálních studentů (n = 23) (Tabulka 2). Ve dvou případech nebyla zatržena kategorie respondenta a v jednom byla zodpovězena pouze jedna otázka. Vzorek respondentů nezahrnoval postgraduální studenty kombinovaného (dálkového) studia a externí pedagogické a vědecko-výzkumné pracovníky.

Tabulka 2. Statistika návratnosti ankety výzkumného vzorku respondentů

Věk	Kategorie respondentů		
	Pedagogičtí pracovníci	Vědecko-výzkumní pracovníci	Postgraduální studenti
20–34 let	12	8	22
35–49 let	36	5	1
50 a více let	15	2	0
Celkem (n)	63	15	23

Věková skupina respondentů byla rozdělena do tří kategorií: 20–34 let, 35–49 let a 50 a více let. Důvodem bylo zjistit rozdíl při využívání elektronických informačních zdrojů, které předpokládají znalost práce s informačními technologiemi mezi věkovými skupinami. Interpretace výsledků může v budoucnu ukázat posun práce s elektronickými informačními zdroji ve vyšších věkových skupinách. Rozdělení do tří věkových skupin bylo záměrné vzhledem ke skupině postgraduálních studentů, která může při využití možnosti odkladu studia dosáhnout ve významné míře věku 34 let.

Kromě věkové hranice, bylo součástí ankety rozdělení respondentů podle pracovišť (kateder): KSK (Katedra společenských věd v kinantropologii), KPK (Katedra přírodních věd v kinantropologii), KAT (Katedra aplikovaných pohybových aktivit), KAS (Katedra sportu), KRL (Katedra rekreologie), KFA (Katedra fyzioterapie) a IZS (Institut aktivního životního stylu). Vzhledem k rozdílnému zastoupení věkové skupiny a velikosti pracoviště nebude personální zařazení interpretováno.

4. 2 Metodika sběru dat

Vlastní šetření bylo provedeno ve spolupráci s Knihovnou Fakulty tělesné kultury Univerzity Palackého v Olomouci, která shromažďovala vyplněné anketní lístky (Příloha 1), které nebyly vyplněny a odevzdaný ihned po mém předání. Dále knihovna poskytla anketu včetně interpretace výsledků z roku 2008 na téma „Kde a jak hledáte odborné informace“ (Slezáková et al., 2008), které zpracovala Knihovna Univerzity Palackého v Olomouci ve spolupráci s Katedrou sociologie Univerzity

Palackého v Olomouci a Centrem výpočetní techniky Univerzity Palackého v Olomouci. Anketa byla použita i v mé diplomové práci a její výsledky srovnány s výsledky šetření z roku 2008. Navíc byla doplněna otázkou č.12, zaměřenou na využívání technologií zprostředkovávající připojení do odborných licencovaných databází poskytovaných Univerzitou Palackého v Olomouci z mimo univerzitní sítě technologiemi VPN (Virtuální privátní síť) a Shibboleth.

Vlastní anketní šetření jsem provedl v říjnu 2012. Osobně jsem rozdál 108 anketních listů, které byly zalepeny v papírových obálkách. Anketa byla anonymní a v písemné formě. Respondenti byli osobně obeznámeni o účelu anketního šetření a způsobu sběru dat.

4. 3 Způsob zpracování a interpretace dat

Data z vyplněných anketních lístků jsem převedl do elektronické podoby zadáním výsledků do programu Microsoft Excel 2007 ve Windows, ve kterém byly vypočteny základní statistické veličiny (minimum, maximum, četnost, aritmetický průměr) pro všechny kvantitativní proměnné.

Interpretace dat je pro názornou přehlednost doplněna grafy a tabulkami. Rozdíly mezi výsledky odpovědí jednotlivých věkových skupin a kategorií respondentů dle pracovní pozice budou testovány pomocí Kruskal-Wallisova neparametrického testu a Fisherova LSD post-hoc test. Rozdíly mezi výsledky šetření z let 2008 a 2012, mezi kategoriemi respondentů a věku ve vybraných odpovědích budou analyzovány pomocí Testu rozdílu dvou relativních hodnot: t (Reisenauer, 1970). Hladina statistické významnosti testovaných rozdílů nebyla stanovena fixně, pracoval jsem s hladinami $p \leq 0,1$; $p \leq 0,05$ a $p \leq 0,01$. Vybrané výsledky byly při interpretaci v diskusi konzultovány s Bc. Marií Sýkorovou, vedoucí Knihovny Fakulty tělesné kultury Univerzity Palackého v Olomouci.

4. 4 Metodika vyhledávání odborných informací

Anketa zahrnovala celkem 13 otázek, rozčleněných na 5 uzavřených, 4 polouzavřené a 4 otevřené (Příloha 1).

K interpretaci otázky, která zjišťuje četnosti využívání informačních zdrojů při hledání odborných informací, byla použita anketní otázka č. 1. Bylo vybráno pět základních informačních zdrojů – internet (internetové stránky a vyhledávače), odborné licencované databáze, odborné tištěné časopisy, odborné tištěné knihy a elektronické katalogy knihoven, ze kterých uživatelé obvykle čerpají informace pro svou odbornou pedagogickou, studijní a vědecko-výzkumnou činnost.

Okruh otázek č. 2 a č. 3 zjišťuje, ve kterých zdrojích začínají uživatelé odborné informace hledat a jak v hledání postupují v dalších krocích.

Následující otázka č. 4 zkoumá, zda uživatelé hledají odborné informace i prostřednictvím vybraných služeb web 2.0. Odpovědi zahrnovaly konkrétní příklady nejpoužívanějších služeb web 2.0 a tak si respondenti dokázali odvodit význam a charakter těchto služeb.

Informovanost o existenci MVS (meziknihovní výpůjční služba) stanovuje otázka č. 5.

Další okruh otázek č. 7–10 odhalují, které odborné licencované databáze přístupné na Univerzitě Palackého v Olomouci jsou nejoblíbenější, jak s nimi respondenti pracují, jak je hodnotí a jaké jsou nejčastější výhrady k tomuto zdroji informací.

Zda respondenti využívají přístup do databází mimo univerzitní síť, mapuje otázka č. 12. Možnosti, které si respondenti mohli vybrat, zahrnovaly konkrétní služby, které Univerzita Palackého v Olomouci nabízí pro připojení do odborných databází.

V závěru ankety byly v otázce č. 13 zjišťovány orientační údaje o respondentech (věk, kategorie respondenta dle pracovní pozice a aktuální pracoviště/katedra) (Příloha 1).

5 VÝSLEDKY A DISKUSE

5. 1 Analýza četnosti využívání informačních zdrojů při hledání odborných informací

Výzkumná otázka „*Jak často jsou využívány informační zdroje na Fakultě tělesné kultury Univerzity Palackého v Olomouci u vybraných skupin respondentů?*“ zjišťuje četnost využívání informačních zdrojů: **internet** (webové stránky a portály přístupné vyhledávačem Google, Seznam a další); **odborné databáze** dostupné na Univerzitě Palackého v Olomouci (Science Direct, ProQuest, EBSCO, JSTOR, Blackwell, Literature Online, Web of Science atd.); **odborné časopisy a další periodika** (tištěná forma časopisů a periodik), **odborné knihy** (monografie, sborníky, výzkumné zprávy v tištěné formě) a **elektronické katalogy knihoven** (katalog KUP v Olomouci, Vědecké knihovny v Olomouci, Národní knihovny v Praze a jiné).

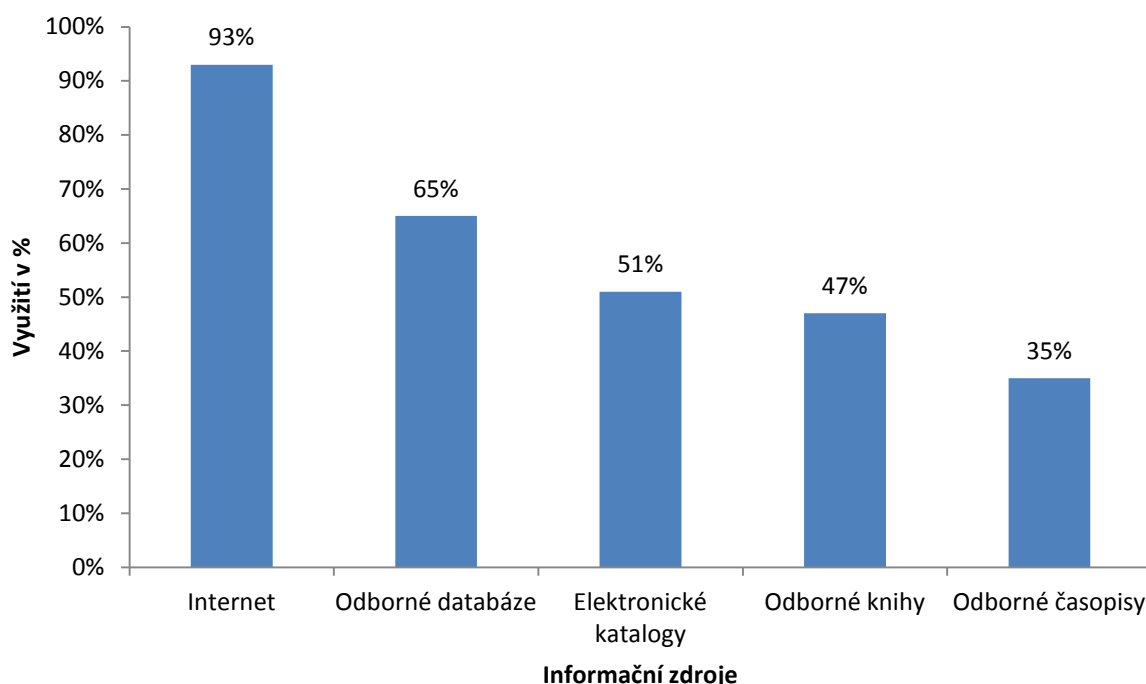
Tabulka 3. Četnost využívání informačních zdrojů při hledání odborných informací

Inf. zdroj	Četnost	Kategorie respondentů			Věk		
		Pedagogičtí pracovníci (n = 63)	Vědecktí pracovníci (n = 15)	Postgraduální studenti (n = 23)	20–34 let (n = 42)	35–49 let (n = 42)	50 a více let (n = 17)
Internet	Vždy	51 %	40 %	39 %	40 %	50 %	53 %
	Často	43 %	53 %	43 %	45 %	48 %	35 %
	Někdy	6 %	0 %	17 %	12 %	2 %	12 %
	Zřídka	0 %	7 %	0 %	2 %	0 %	0 %
	Nikdy	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Odborné databáze	Vždy	14 %	20 %	39 %	33 %	24 %	12 %
	Často	24 %	40 %	35 %	38 %	36 %	41 %
	Někdy	14 %	13 %	17 %	17 %	19 %	29 %
	Zřídka	8 %	27 %	9 %	10 %	17 %	18 %
	Nikdy	3 %	0 %	0 %	2 %	5 %	0 %
Odborné časopisy	Vždy	5 %	0 %	4 %	2 %	5 %	6 %
	Často	38 %**	7 %**	26 %**	17 %**	40 %**	41 %**
	Někdy	46 %	33 %	39 %	40 %	43 %	47 %
	Zřídka	11 %	53 %	30 %	38 %	12 %	6 %
	Nikdy	0 %	7 %	0 %	2 %	0 %	0 %
Odborné knihy	Vždy	6 %	0 %	4 %	2 %	10 %	0 %
	Často	48 %	20 %	39 %	36 %	38 %	65 %
	Někdy	37 %	47 %	39 %	45 %	36 %	29 %
	Zřídka	10 %	33 %	17 %	17 %	17 %	6 %
	Nikdy	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Elektronické katalogy	Vždy	8 %	0 %	17 %	10 %	12 %	0 %
	Často	40 %*	20 %*	57 %*	48 %	36 %	35 %
	Někdy	33 %	47 %	13 %	26 %	33 %	35 %
	Zřídka	14 %	33 %	13 %	17 %	14 %	24 %
	Nikdy	5 %	0 %	0 %	0 %	5 %	6 %

Legenda: n – počet respondentů v jednotlivých kategoriích; Statistická významnost vyznačená na hladinách p: *p ≤ 0,1; **p ≤ 0,05

Sumarizace výsledných dat (Tabulka 3) vyjadřuje procentuální četnost využívání informačních zdrojů při hledání odborných informací podle kategorie respondentů (pedagogičtí pracovníci, n = 63; vědečtí pracovníci, n = 15; postgraduální studenti, n = 23) a věku (20–34 let, n = 42; 35–49 let, n = 42; 50 a více let, n = 17). Četnost využití je ve všech pěti informačních zdrojích vyjádřena relativními hodnotami („Vždy“, „Často“, „Někdy“, „Zřídka“ a „Nikdy“), které jsou seřazeny v tabulce 3.

Nejvyšší intenzitu využívání (relativní hodnoty „Vždy“ a „Často“) informačních zdrojů na Fakultě tělesné kultury Univerzity Palackého v Olomouci (dále FTK UP v Olomouci) v roce 2012 srovnává následující graf.

Obrázek 3. Intenzita využívání informačních zdrojů na FTK UP v Olomouci v roce 2012

Informační zdroje v grafu (Obrázek 3) jsou vzestupně seřazeny podle nejvyšší míry využívání. Informační zdroj internet vykazuje nejvyšší četnost intenzity využívání (93 %). Následují odborné databáze (65 %), elektronické katalogy (51 %), odborné knihy (47 %) a odborné časopisy (35 %). Úroveň využívání informačních zdrojů (Obrázek 3) ukazuje jednoznačnou převahu elektronických informačních zdrojů před tištěnými. Signifikantní převahu internetových informačních zdrojů spatřujeme v rychlosti vyhledání potřebných informací, dostupnosti, usnadnění práce s dokumenty (překlad či editace), možnosti sdílení, převodu do jiných formátů apod. Odborné licencované databáze, u kterých má Univerzita Palackého v Olomouci (dále UP v Olomouci) zaplacený přístup, poskytují nejnovější informace a výsledky z oblasti vědy a výzkumu v mnoha oborech lidské činnosti.

Internet

Americká organizace Online Computer Library Center (OCLC) prováděla v roce 2005 mezinárodní výzkum „*Perceptions of Libraries and Information Resources*“, jehož cílem bylo mimo jiné zjistit, jaké preference mají lidé při hledání informací, jak lidé využívají knihovny, jaké mají povědomí o elektronických informačních zdrojích a zda při vyhledávání využívají internetových vyhledávačů. Výzkum byl proveden v Austrálii, Kanadě, Indii, Singapuru, Velké Británii a Spojených státech amerických a výsledkem byly data od 20 tisíc respondentů. Průzkum ukázal, že internet je rozšířeným a často používaným elektronickým informačním zdrojem. Respondenti vyhledávají především v internetových vyhledávačích (84 %). Nejvyužívanějším vyhledávačem je Google. Naopak knihovny nejsou považovány za přední poskytovatele přístupu k elektronickým zdrojům (OCLC Online Computer Library Center, 2005).

Podle výzkumu z roku 2008, kterou provedla Knihovna Univerzity Palackého v Olomouci (dále KUP v Olomouci) mezi pedagogickými a vědecko-výzkumnými pracovníky (n = 521), studenty (n = 1383) a postgraduálními studenty (n = 111) na UP v Olomouci by zjištěno, že internet využívalo 99,8 %. Na FTK UP v Olomouci u zkoumaného vzorku zahrnujícího pedagogické a vědecko-výzkumné pracovníky (n = 58), studenty (n = 187) a postgraduálními studenty (n = 16) využívalo internet 94,7 % (Slezáková et al., 2008).

V současnosti je na FTK UP v Olomouci u zkoumaného vzorku zahrnujícího pedagogické pracovníky (n = 63), vědecko-výzkumné pracovníky (n = 15) a postgraduální studenty (n = 23) míra využívání internetu při hledání odborných informací 100 % (Tabulka 3). Respondenti využívají internet „Vždy“, „Často“, „Někdy“ a „Zřídka“ ve všech kategoriích respondentů i věku. Účinek vysoké míry využívání internetu spatřujeme v používání internetových vyhledávačů především vyhledávacího nástroje Google. Zejména v posledních letech oblíbeného zdroje odborných informací Google Scholar. Google Scholar dokáže indexovat, otevírat nebo stahovat plné texty odborných dat z licencovaných databází zakoupených UP v Olomouci, čímž odpadá potřeba využívat vyhledávací nástroje databází ProQuest, EBSCO, Scopus apod. Výsledky výzkumů potvrzují rostoucí světový trend, ve kterém se při vyhledávání odborných informací preferuje internet, potažmo internetové vyhledávače.

Předpokládali jsme nižší míru využití ve věkové skupině 50 a více let (n = 17), která nebyla potvrzena. Ve skupině 50 a více let byla míra využití internetu 88 % (Tabulka 3).

Následující tabulka 4 prezentuje výsledky využívání internetového informačního zdroje neparametrickým Kruskal-Wallisovým testem u relativních hodnot „Vždy“ a „Často“, které představují významově nejvyšší míry využívání.

Tabulka 4. Výsledky neparametrického Kruskal-Wallisova testu statistické významnosti zkoumaných relativních hodnot informačního zdroje internet

	Četnost	Hodnota testového kritéria H(2,n = 101)	Hladina statistické významnosti (p)
Kategorie respondentů	Vždy	1,2114	0,54
	Často	0,5467	0,76
Věk	Vždy	1,0919	0,57
	Často	0,7502	0,69

Legenda: p – (p-level) hladina statistické významnosti testovaných rozdílů

Mezi kategoriemi respondentů (pedagogičtí pracovníci, n = 63; vědecko-výzkumní pracovníci, n = 15 a postgraduální studenti, n = 23) je u relativní hodnoty „Vždy“ hodnota testového kritéria $H(2,n=101) = 1,2114$. Výsledná hladina významnosti $p = 0,54$ nesplňuje stanovené hladiny statistické významnosti $p \leq 0,1$ a $p \leq 0,05$. Neprokázal se signifikantní rozdíl v kategorii respondentů u relativní hodnoty „Vždy“. U relativní hodnoty „Často“ je hodnota testového kritéria $H(2,n=101) = 0,5467$. Výsledná hladina významnosti $p = 0,76$ nesplňuje stanovené hladiny statistické významnosti $p \leq 0,1$ a $p \leq 0,05$. Opět nebyl prokázán signifikantní rozdíl v kategorii respondentů relativní hodnoty „Často“. Intenzivní využívání vyjádřené relativními hodnotami „Vždy“ a „Často“, které představují u pedagogických pracovníků celkem 94 % využití, vědecko-výzkumných pracovníků celkem 93 % a postgraduálních studentů celkem 82 % v testu nezaznamenaly významné rozdíly.

Mezi věkovými skupinami (20–34 let, n = 42; 35–49 let, n = 42; 50 a více let, n = 17) byla zjištěna relativní hodnota „Vždy“ testového kritéria $H(2,n=101) = 1,0919$. Výsledná hladina významnosti $p = 0,57$ není nižší než stanovené hladiny statistické významnosti $p \leq 0,1$ nebo $p \leq 0,05$. Signifikantní rozdíl mezi věkovými skupinami u relativní hodnoty „Vždy“ nebyl prokázán. U relativní hodnoty „Často“ je hodnota testového kritéria $H(2,n=101) = 0,7502$. Výsledná hladina významnosti $p = 0,69$ nesplňuje stanovené hladiny statistické významnosti $p \leq 0,1$ a $p \leq 0,05$. Opět nebyl prokázán signifikantní rozdíl mezi věkovými skupinami u relativní hodnoty „Často“. Intenzivní využívání vyjádřené relativními hodnotami „Vždy“ a „Často“, které představují u věkových skupin 20–34 let celkem 85 % využití, 35–49 let celkem 98 % a 50 a více let celkem 88 % v testu nezaznamenaly zásadní rozdíly.

Odborné databáze

Odborné databáze začala UP v Olomouci využívat koncem devadesátých let 20. století. Finanční dotace z programů MŠMT na podporu výzkumu a vývoje, které UP v Olomouci čerpala v minulých letech, umožnily rozšiřování kolekcí licencovaných odborných databází. Podle výzkumu z roku 2008, kterou provedla KUP v Olomouci na UP v Olomouci mezi pedagogickými a vědecko-výzkumnými pracovníky (n = 521), studenty (n = 1383) a postgraduálními studenty (n = 111) využívalo odborné databáze 59,5 % respondentů. Na FTK UP v Olomouci u zkoumaného vzorku zahrnujícího pedagogické a vědecko-výzkumné pracovníky (n = 58), studenty (n = 187) a postgraduálními studenty (n = 16) využívalo odborné databáze 69 %. Výsledky ukazují, že vyhledávání v odborných databázích je méně přitažlivé než u internetových vyhledávačů, kde míra využívání byla na UP v Olomouci i FTK UP v Olomouci nad 90 %. Důvodem byla jednoduchost vyhledávání v internetových vyhledávacích oproti složitějšímu vyhledávání v odborných databázích (Slezáková et al., 2008).

V současnosti je na FTK UP v Olomouci u zkoumaného vzorku zahrnující pedagogické pracovníky (n = 63), vědecko-výzkumné pracovníky (n = 15) a postgraduální studenty (n = 23) míra využívání odborných databází 99 % (Tabulka 3). Vysoká míra využití je důsledkem nárůstu počtu přístupů do licencovaných odborných databází financovaných z projektů a podpůrných programů, možnosti připojení do odborných databází z domova a zvýšené informovanosti ze strany KUP v Olomouci a Knihovny FTK UP v Olomouci (dále K FTK v Olomouci). Využívání odborných databází se stalo běžnou, často i nezbytnou součástí jejich pedagogické a vědecké práce.

Vysoká intenzita využívání (relativní hodnoty „Vždy“ a „Často“) odborných databází u kategorie vyučujících (pedagogičtí a vědecko-výzkumní pracovníci, n = 47) a kategorie postgraduálních studentů (n = 17) na FTK UP v Olomouci v roce 2012 byla porovnána se stavem na UP v Olomouci z roku 2008 u kategorie vyučujících (pedagogičtí a vědecko-výzkumní pracovníci, n = 144) a kategorie postgraduálních studentů (n = 31) testem rozdílu dvou relativních hodnot: t (Tabulka 5).

Tabulka 5. Test rozdílu dvou relativních hodnot: t intenzity využívání odborných databází u vyučujících a postgraduálních studentů mezi roky 2008 a 2012

	rok 2008	rok 2012	Výsledky Testu dvou relativních hodnot: t
Vyučující	27,6 %**	60,3 %**	t = 5,765**
Postgraduální studenti	27,9 %**	73,9 %**	t = 4,186**

Legenda: vyučující (pedagogičtí a vědecko-výzkumní pracovníci); Statistická významnost vyznačená na hladině p: **p ≤ 0,01

Test rozdílu dvou relativních hodnot: t vysoké intenzity využívání (relativní hodnoty „Vždy“ a „Často“) odborných databází prokázal signifikantní rozdíl mezi výzkumem na UP v Olomouci v roce

2008 a výzkumem na FTK UP v Olomouci v roce 2012 v kategoriích vyučujících (pedagogičtí a vědecko-výzkumní pracovníci) a postgraduálních studentů. Z výsledků (Tabulka 5) je patrný nárůst využívání odborných databází vyučujícími pracovníky i postgraduálními studenty na FTK UP v Olomouci v roce 2012 ve srovnání s výsledky na UP v Olomouci v roce 2008. Exponenciální nárůst využívání odborných databází spatřujeme mimo jiné ve schopnostech respondentů orientovat se v odborných databázích a rozšiřování nabídky licencovaných přístupů se strany KUP v Olomouci.

Tabulka 6 demonstuje výsledky testového kritéria $H(2, n = 101)$ a statistické významnosti (p) neparametrickým Kruskal-Wallisovým testem a Testem rozdílu dvou relativních hodnot „Vždy“ a „Často“, které představují významově nejvyšší míry využívání u odborných databází.

Tabulka 6. Výsledky neparametrického Kruskal-Wallisova testu statistické významnosti (p) relativních hodnot v kategorii respondentů a věku u odborných databází

	Četnost	Hodnota testového kritéria $H(2, n = 101)$	Hladina statistické významnosti (p)
Kategorie respondentů	Vždy	2,7958	0,24
	Často	0,1199	0,94
Věk	Vždy	3,0551	0,22
	Často	0,1591	0,92

Legenda: p – (p -level) hladina statistické významnosti testovaných rozdílů

Mezi kategoriemi respondentů (pedagogičtí pracovníci, $n = 63$; vědecko-výzkumní pracovníci, $n = 15$; postgraduální studenti, $n = 23$) je u relativní hodnoty „Vždy“ hodnota testového kritéria $H(2, n=101) = 2,7958$. Výsledná hladina významnosti $p = 0,24$ nesplňuje stanovené hladiny statistické významnosti $p \leq 0,1$ a $p \leq 0,05$. Nezjistili jsme signifikantní rozdíl v kategorii respondentů u relativní hodnoty „Vždy“. U relativní hodnoty „Často“ je hodnota testového kritéria $H(2, n=101) = 0,1199$. Výsledná hladina významnosti $p = 0,94$ nesplňuje stanovené hladiny statistické významnosti $p \leq 0,1$. Signifikantní rozdíl v kategorii respondentů relativní hodnoty „často“ nebyl prokázán. Intenzivní využívání vyjádřené relativními hodnotami „Vždy“ a „Často“, které představují u pedagogických pracovníků celkem 38 % využití, vědecko-výzkumných pracovníků celkem 60 % a postgraduálních studentů celkem 74 % v testu nezaznamenaly významné rozdíly.

Mezi věkovými skupinami (20–34 let, $n = 42$; 35–49 let, $n = 42$; 50 a více let, $n = 17$) je u relativní hodnoty „Vždy“ hodnota testového kritéria $H(2, n=101) = 3,0551$. Výsledná hladina významnosti $p = 0,22$ nesplňuje stanovené hladiny statistické významnosti $p \leq 0,1$ a $p \leq 0,05$. Neprokázal se signifikantní rozdíl mezi věkovými skupinami u relativní hodnoty „Vždy“. U relativní hodnoty „Často“ je hodnota testového kritéria $H(2, n=101) = 0,1591$. Výsledná hladina významnosti $p = 0,92$ nesplňuje stanovené hladiny statistické významnosti $p \leq 0,1$. Opět nebyl zjištěn signifikantní rozdíl mezi věkovými skupinami u relativní hodnoty „Často“. Intenzivní využívání vyjádřené relativními

hodnotami „Vždy“ a „Často“, které představují u věkových skupin 20–34 let celkem 68 % využití, 35–49 let celkem 60 % a 50 a více let celkem 53 % v testu nezaznamenaly zásadní rozdíly.

Odborné časopisy a periodika

Z výsledků výzkumu z roku 2008, který provedla KUP v Olomouci na UP v Olomouci mezi vyučujícími (pedagogičtí a vědeckí pracovníci, $n = 521$), studenty ($n = 1383$) a postgraduálními studenty ($n = 111$) vyplývá, že využitelnost odborných časopisů a periodik byla 41,2%. Kategorie respondentů však ukázaly, že odborné časopisy a periodika intenzivně využívalo 70 % vyučujících a 50 % postgraduálních studentů. Převažující zastoupení kategorie studentů výrazně snižuje využívání tohoto typu dokumentu. Respondenti na FTK UP v Olomouci (vyučující, $n = 58$; studenti, $n = 187$; postgraduální studenti, $n = 16$) využívali odborné časopisy a periodika ze 41,9 %. Vyhledávání v tištěných periodikách je poměrně časově náročné a vyžaduje mnohem více úsilí než vyhledávání v internetových portálech nebo databázích (Slezáková et al., 2008).

V současnosti je na FTK UP v Olomouci u zkoumaného vzorku zahrnující pedagogické pracovníky ($n = 63$), vědecko-výzkumné pracovníky ($n = 15$) a postgraduální studenty ($n = 23$) míra využívání odborných časopisů a periodik v porovnání s ostatními informačními zdroji nejnižší (Tabulka 3). Rostoucí zájem oproti roku 2008 o odborné časopisy a periodika může být způsoben rostoucím počtem odborných časopisů na trhu. Přesto, že byl zaznamenán určitý nárůst, vzhledem k ostatním informačním zdrojům, zejména elektronickým, je míra využívání odborných časopisů velmi nízká. FTK UP v Olomouci vynakládá nemalé finanční prostředky na odborná periodika (cca 523 000 Kč v 2012; cena zahrnuje i několik časopisů, které jsou pouze online nebo online i tištěná). Nízká využitelnost nekoresponduje s vynaloženými náklady. Nejnižší četnost, kterou vykazuje kategorie vědecko-výzkumných pracovníků (7 %), je možno odůvodnit vyšší odbornou způsobilostí vyhledávání odborných informací na internetu a v odborných databázích. Menší využívání (19 %) je také viditelné (Tabulka 3) ve věkové skupině 20–34 let. Vysvětlení spatřujeme v tom, že tato kategorie upřednostňuje vyhledávání prostřednictvím internetu.

Hodnoty vysoké intenzity využívání (relativní hodnoty „Vždy“ a „Často“) odborných časopisů a periodik u kategorie vyučujících (pedagogičtí a vědecko-výzkumní pracovníci, $n = 28$) a kategorie postgraduálních studentů ($n = 7$) na FTK UP v Olomouci v roce 2012 byly porovnány se stavem na UP v Olomouci z roku 2008 u kategorie vyučujících (pedagogičtí a vědecko-výzkumní pracovníci, $n = 215$) a kategorie postgraduálních studentů ($n = 46$) Testem rozdílu dvou relativních hodnot: t (Tabulka 7).

Tabulka 7. Test rozdílu dvou relativních hodnot: t intenzity využívání odborných časopisů a periodik v kategorii vyučujících a postgraduálních studentů mezi roky 2008 a 2012

	rok 2008	rok 2012	Výsledky Testu rozdílu dvou relativních hodnot: t
Vyučující	41,3 %	35,9 %	t = 0,901
Postgraduální studenti	41,4 %	30,4 %	t = 0,983

Legenda: vyučující (pedagogičtí a vědecko-výzkumní pracovníci)

Z hodnot v tabulce 7 je patrný mírný pokles využívání odborných databází vyučujícími pracovníky i postgraduálními studenty na FTK UP v Olomouci v roce 2012 ve srovnání s výsledky na UP v Olomouci v roce 2008.

Tabulka 8 prezentuje výsledky využívání odborných časopisů a periodik testového kritéria $H(2, n = 101)$ a statistické významnosti (p) Kruskal-Wallisova neparametrického testu hodnot „Vždy“ a „Často“, které představují významově nejvyšší míry využívání.

Tabulka 8. Výsledky neparametrického Kruskal-Wallisova testu statistické významnosti zkoumaných relativních hodnot u odborných časopisů a periodik

	Četnost	Hodnota testového kritéria $H(2, n = 101)$	Hladina statistické významnosti (p)
Kategorie respondentů	Vždy	0,7268	0,69
	Často	5,8640**	0,05**
Věk	Vždy	0,5064	0,78
	Často	6,5865**	0,04**

Legenda: Statistická významnost vyznačená na hladině p : ** $p \leq 0,05$

Mezi kategoriemi respondentů (pedagogičtí pracovníci, $n = 63$; vědecko-výzkumní pracovníci, $n = 15$; postgraduální studenti, $n = 23$) je u relativní hodnoty „Vždy“ hodnota testového kritéria $H(2, n=101) = 0,7268$. Výsledná hladina významnosti $p = 0,69$ nesplňuje stanovené hladiny statistické významnosti $p \leq 0,1$ a $p \leq 0,05$. Nebyl zjištěn signifikantní rozdíl v kategorii respondentů u relativní hodnoty „Vždy“. U relativní hodnoty „Často“ je hodnota testového kritéria $H(2, n=101) = 5,864$. Výsledná hladina významnosti $p = 0,05$ splňuje stanovené hladiny statistické významnosti $p \leq 0,1$. V případě relativní hodnoty „Často“ byl v kategorii respondentů prokázán signifikantní rozdíl. Vědecko-výzkumní pracovníci zřejmě preferují vyhledávání odborných informací na počítači. Vysoká úspěšnost nalezených relevantních informací nevyvolává potřebu vyhledávat informace v tištěných zdrojích v knihovně.

Mezi věkovými skupinami (20–34 let, $n = 42$; 35–49 let, $n = 42$; 50 a více let, $n = 17$) je u relativní hodnoty „Vždy“ hodnota testového kritéria $H(2, n=101) = 0,5064$. Výsledná hladina významnosti $p = 0,78$ nesplňuje stanovené hladiny statistické významnosti $p \leq 0,1$ a $p \leq 0,05$. Neprokázal se

signifikantní rozdíl mezi věkovými skupinami u relativní hodnoty „Vždy“. U relativní hodnoty „Často“ je hodnota testového kritéria $H(2, n=101) = 6,5865$. Výsledná hladina významnosti $p = 0,04$ splňuje podmínky stanovené pro hladiny statistické významnosti $p \leq 0,1$ a $p \leq 0,05$. Mezi věkovými skupinami byl u relativní hodnoty „Často“ prokázán signifikantní rozdíl. Věková kategorie 20–34 let zvládá práci s rychle se vyvíjejícími moderními technologiemi zpravidla bez větší časové náročnosti než kategorie 35 a více let.

Odborné knihy

Podle výzkumu z roku 2008, kterou provedla KUP v Olomouci na UP v Olomouci mezi pedagogickými a vědecko-výzkumnými pracovníky ($n = 521$), studenty ($n = 1383$) a postgraduálními studenty ($n = 111$) využívalo knihy intenzivně 77 % a pouhé 3 % vůbec. Na FTK UP v Olomouci u zkoumaného vzorku zahrnujícího pedagogické a vědecko-výzkumné pracovníky ($n = 58$), studenty ($n = 187$) a postgraduálními studenty ($n = 16$) využívalo odborné knihy 74 %. I když internet a odborné databáze poskytují velké množství informací, nelze tištěné dokumenty považovat za překonané či nepotřebné zdroje informací. Důvodem je mimo jiné Autorský zákon č. 121/2000 Sb., který nedovoluje bez souhlasu autora volné šíření dokumentů prostřednictvím elektronických informačních zdrojů, například v současnosti populárních elektronických knih. Při prodeji knihy v hmotné podobě dochází k vyčerpání autorských práv a je možné ji dále prodávat. U elektronických knih však k vyčerpání autorských práv nedochází (Slezáková et al., 2008).

V současnosti je na FTK UP v Olomouci u zkoumaného vzorku zahrnujícího pedagogické pracovníky ($n = 63$), vědecko-výzkumné pracovníky ($n = 15$) a postgraduální studenty ($n = 23$) míra využívání odborných knih 100 % (Tabulka 3). Respondenti využívají odborné knihy „Vždy“, „Často“, „Někdy“ a „Zřídka“ ve všech kategoriích respondentů i věku. Nejnižší úroveň využívání odborných knih vykazuje kategorie vědecko-výzkumní pracovníci. Potřeba získávání nejnovějších odborných informací nutně upřednostňuje vyhledávání článků v časopisech.

UP v Olomouci nabízí prostřednictvím K FTK v Olomouci a dalších knihoven rozsáhlý fond tištěných dokumentů, který je průběžně rozšiřován také o elektronické knihy. Dále je v místě Vědecká knihovna v Olomouci, která se svým právem povinného výtisku nabízí ucelený soubor knih vydaných v ČR.

Test rozdílu dvou relativních hodnot: t (Tabulka 9) srovnává výsledky statistické významnosti hodnot vysoké intenzity využívání (relativní hodnoty „Vždy“ a „Často“) odborných knih u kategorie vyučujících (pedagogičtí a vědecko-výzkumní pracovníci, $n = 37$) a kategorie postgraduálních studentů ($n = 10$) na FTK UP v Olomouci v roce 2012 se stavem na UP v Olomouci z roku 2008 u kategorie vyučujících (pedagogičtí a vědecko-výzkumní pracovníci, $n = 401$) a kategorie postgraduálních studentů ($n = 85$).

Tabulka 9. Test rozdílu dvou relativních hodnot: t intenzity využívání odborných knih v kategoriích vyučujících a postgraduálních studentů mezi roky 2008 a 2012

	rok 2008	rok 2012	Výsledky Testu rozdílu dvou relativních hodnot: t
Vyučující	77,0 %**	47,4 %**	t = 5,487**
Postgraduální studenti	76,6 %**	43,5 %**	t = 3,180**

Legenda: vyučující (pedagogičtí a vědecko-výzkumní pracovníci); Statistická významnost vyznačená na hladině p: **p ≤ 0,01

Test rozdílu dvou relativních hodnot: t vysoké intenzity využívání (relativní hodnoty „Vždy“ a „Často“) odborných knih prokázal signifikantní rozdíl mezi výzkumem na UP v Olomouci v roce 2008 a výzkumem na FTK UP v Olomouci v roce 2012 v kategorii vyučujících (pedagogičtí a vědecko-výzkumní pracovníci) a kategorii postgraduálních studentů. Výsledné hodnoty (Tabulka 9) ukazují pokles využívání odborných knih vyučujícími pracovníky i postgraduálními studenty na FTK UP v Olomouci v roce 2012 ve srovnání s rokem 2008 na UP v Olomouci. Pokles oblíbenosti odborných knih v roce 2012 je zřejmě důsledkem zvýšeného zájmu o internet a odborné databáze. Statistická čísla z K FTK v Olomouci přesto vykazují největší návštěvnost mezi srovnatelnými fakultními knihovnami na UP v Olomouci. Průměr výpůjček na jednoho čtenáře je vyšší jak 1.

Tabulka 10 uvádí výsledky využívání odborných knih testového kritéria H(2,n = 101) a statistické významnosti (p) neparametrickým Kruskal-Wallisův testem relativních hodnot „Vždy“ a „Často“, které představují významově nejvyšší míry využívání.

Tabulka 10. Výsledky neparametrického Kruskal-Wallisova testu statistické významnosti zkoumaných relativních hodnot u odborných knih

	Četnost	Hodnota testového kritéria H(2,n = 101)	Hladina statistické významnosti (p)
Kategorie respondentů	Vždy	1,0504	0,59
	Často	3,8399	0,15
Věk	Vždy	3,3085	0,19
	Často	4,5025	0,11

Legenda: p – (p-level) hladina statistické významnosti testovaných rozdílů

Mezi kategoriemi respondentů (pedagogičtí pracovníci, n = 63; vědecko-výzkumní pracovníci, n = 15; postgraduální studenti, n = 23) je u relativní hodnoty „Vždy“ hodnota testového kritéria H(2,n=101) = 1,0504. Výsledná hladina významnosti p = 0,59 nesplňuje stanovené hladiny statistické významnosti p ≤ 0,1. Nebyl zjištěn signifikantní rozdíl v kategorii respondentů u relativní hodnoty „Vždy“. U relativní hodnoty „Často“ je hodnota testového kritéria H(2,n=101) = 3,8399. Výsledná

hladina významnosti $p = 0,17$ nesplňuje stanovené hladiny statistické významnosti $p \leq 0,1$ a $p \leq 0,05$. Opět nebyl prokázán signifikantní rozdíl v kategorii respondentů u relativní hodnoty „Často“.

Intenzivní využívání vyjádřené relativními hodnotami „Vždy“ a „Často“, které představují u pedagogických pracovníků celkem 54 % využití, vědecko-výzkumných pracovníků celkem 20 % a postgraduálních studentů celkem 43 % v testu nezaznamenalo významné rozdíly.

Mezi věkovými skupinami (20–34 let, $n = 42$; 35–49 let, $n = 42$; 50 a více let, $n = 17$) je u relativní hodnoty „Vždy“ hodnota testového kritéria $H(2, n=101) = 3,3085$. Výsledná hladina významnosti $p = 0,19$ nesplňuje stanovené hladiny statistické významnosti $p \leq 0,1$. Rozdíly mezi věkovými skupinami u relativní hodnoty „Vždy“ nebyly významné. U relativní hodnoty „Často“ je hodnota testového kritéria $H(2, n=101) = 4,5025$. Výsledná hladina významnosti $p = 0,11$ je vyšší než stanovená hladina statistické významnosti $p \leq 0,1$. Ani v testované položce „Často“ nebyl zjištěn signifikantní rozdíl mezi věkovými skupinami. Intenzivní využívání vyjádřené relativními hodnotami „Vždy“ a „Často“, které představují u věkových skupin 20–34 let celkem 56 % využití, 35–49 let celkem 20 % a 50 a více let celkem 43 %, v testu nezaznamenalo zásadní rozdíly.

Elektronické katalogy knihoven

Dle výsledků výzkumu z roku 2008, kterou provedla KUP v Olomouci na UP v Olomouci mezi pedagogickými a vědecko-výzkumnými pracovníky ($n = 521$), studenty ($n = 1383$) a postgraduálními studenty ($n = 111$), využívalo elektronické katalogy knihoven 85 %. Na FTK UP v Olomouci u zkoumaného vzorku zahrnujícího pedagogické a vědecko-výzkumné pracovníky ($n = 58$), studenty ($n = 187$) a postgraduálními studenty ($n = 16$) využívalo elektronické katalogy knihoven 53,7 %. Používání elektronických katalogů knihoven souvisí s hledáním informací v tištěných dokumentech zahrnujících monografie, sborníky, odborné knihy, kvalifikační práce apod. (Slezáková et al., 2008).

V současnosti je na FTK UP v Olomouci u zkoumaného vzorku zahrnujícího pedagogické pracovníky ($n = 63$), vědecko-výzkumné pracovníky ($n = 15$) a postgraduální studenty ($n = 23$) míra využívání elektronických katalogů knihoven 98,3 % (Tabulka 3). Tento výsledek je důsledkem nutnosti využívání elektronických katalogů při hledání tištěných dokumentů v knihovnách. Elektronické katalogy přinesly pohodlnější a sofistikovanější vyhledávací prostředí než tomu bylo v minulých letech při vyhledávání v lístkových katalozích. Nejvyšší míru využití elektronických katalogů jsme zjistili u postgraduálních studentů 74 % ($n = 23$). Tento stav souvisí s potřebou vyhledávání a rezervování primárních zdrojů, na které se odkazují odborné články potřebné k jejich studiu a při psaní disertační práce.

Tabulka 11 srovnává výsledky statistické významnosti testem rozdílu dvou relativních hodnot: t vysoké intenzity využívání (relativní hodnoty „Vždy“ a „Často“) elektronických katalogů v kategoriích vyučujících (pedagogičtí a vědecko-výzkumní pracovníci, $n = 33$) a postgraduálních studentů ($n = 17$)

na FTK UP v Olomouci v roce 2012 s rokem 2008 na UP v Olomouci v kategoriích vyučujících (pedagogičtí a vědecko-výzkumní pracovníci, n = 290) a postgraduálních studentů (n = 62).

Tabulka 11. Test rozdílu dvou relativních hodnot: t intenzity využívání elektronických katalogů vyučujících a postgraduálních studentů mezi roky 2008 a 2012

	rok 2008	rok 2012	Výsledky Testu rozdílu dvou relativních hodnot: t
Vyučující	55,7 %*	42,3 %*	t = 2,207*
Postgraduální studenti	55,9 %	73,9 %	t = 1,602

Legenda: vyučující (pedagogičtí a vědecko-výzkumní pracovníci); Statistická významnost vyznačená na hladině p: *p ≤ 0,05

Test rozdílu dvou relativních hodnot: t vysoké intenzity využívání (relativní hodnoty „Vždy“ a „Často“) elektronických katalogů prokázal rozdíl mezi výzkumem na UP v Olomouci v roce 2008 a výzkumem na FTK UP v Olomouci v roce 2012 v kategoriích vyučujících (pedagogičtí a vědecko-výzkumní pracovníci). Výsledné hodnoty (Tabulka 11) kategorie vyučujících (pedagogičtí a vědecko-výzkumní pracovníci, n = 33) na FTK UP v Olomouci za rok 2012 u využívání elektronických katalogů mírně akcentují oproti výsledkům z roku 2008. Rozdíly jsou patrné u vyučujících (pedagogičtí a vědeckí pracovníci), kteří využívali v roce 2008 elektronické katalogy ve větší míře než v roce 2012. U postgraduálních studentů se významný rozdíl v používání elektronických katalogů mezi roky 2008 a 2012 neprojevil.

Výsledky využívání elektronických katalogů testového kritéria H(2,n = 101) a statistické významnosti (p) Kruskal-Wallisova neparametrického testu relativních hodnot „Vždy“ a „Často“, které představují významově nejvyšší míry využívání, ukazuje tabulka 12.

Tabulka 12. Výsledky neparametrického Kruskal-Wallisova testu statistické významnosti zkoumaných relativních hodnot u elektronických katalogů knihoven

	Četnost	Hodnota testového kritéria H(2,n = 101)	Hladina statistické významnosti (p)
Kategorie respondentů	Vždy	3,5435	0,17
	Často	5,0290*	0,08*
Věk	Vždy	2,1250	0,35
	Často	1,4577	0,48

Legenda: vyučující (pedagogičtí a vědecko-výzkumní pracovníci); Statistická významnost vyznačená na hladině p: *p ≤ 0,1

Mezi kategoriemi respondentů (pedagogičtí pracovníci, n = 63; vědecko-výzkumní pracovníci, n = 15; postgraduální studenti, n = 23) je u relativní hodnoty „Vždy“ hodnota testového kritéria H(2,n=101) = 3,5435. Výsledná hladina významnosti p = 0,17 nesplňuje stanovené hladiny statistické

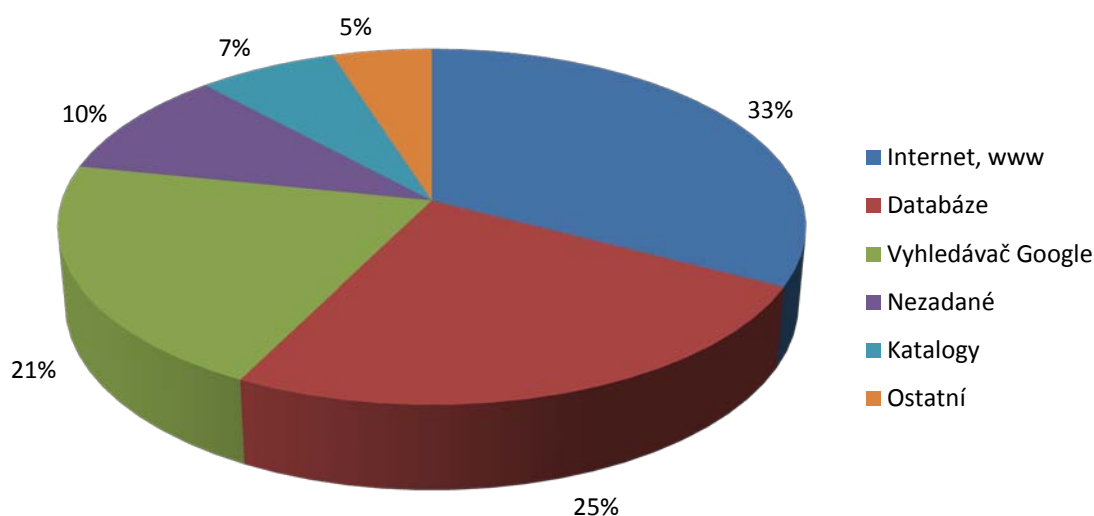
významnosti $p \leq 0,1$ a $p \leq 0,05$. Nepodařilo se tedy prokázat signifikantní rozdíl v kategorii respondentů u relativní hodnoty „Vždy“. U relativní hodnoty „Často“ je hodnota testového kritéria $H(2, n=101) = 5,029$. Hladina statistické významnosti testovaných rozdílů $p = 0,08$ je ve stanovené hladině $p \leq 0,1$. Podařilo se prokázat signifikantní rozdíl v kategorii respondentů u relativní hodnoty „Často“.

Specifické vědecké zaměření kategorie vědecko-výzkumní pracovníci má přehled o vydaných publikacích, a proto nemá tak velkou potřebu vyhledávat v knihovních katalozích. Návrh na doplnění knihovního fondu dávají právě tito pracovníci. Postgraduální studenti stojí na začátku své vědecké dráhy, což vede k vyšší potřebě primárních zdrojů, které najdou právě v elektronických katalozích. Elektronické katalogy jsou také významným zdrojem informací pro pedagogické pracovníky při přípravě výuky a studijních materiálů.

Mezi věkovými skupinami (20–34 let, $n = 42$; 35–49 let, $n = 42$; 50 a více let, $n = 17$) je u relativní hodnoty „Vždy“ hodnota testového kritéria $H(2, n=101) = 2,1250$. Výsledná hladina významnosti $p = 0,35$ nesplňuje stanovené hladiny statistické významnosti $p \leq 0,1$ a $p \leq 0,05$. Nepodařilo se prokázat signifikantní rozdíl mezi věkovými skupinami u relativní hodnoty „Vždy“. U relativní hodnoty „Často“ je hodnota testového kritéria $H(2, n=101) = 1,4577$. Výsledná hladina významnosti $p = 0,48$ nesplňuje stanovené hladiny statistické významnosti $p \leq 0,1$ a $p \leq 0,05$.

5. 2 Analýza využívaných informačních zdrojů při hledání odborných informací a dalšího postupu vyhledávání

Výzkumná otázka „Ve kterých zdrojích začínají respondenti odborné informace hledat a jak v hledání postupují v dalších krocích?“ zjišťuje, které informační zdroje upřednostňují respondenti FTK UP v Olomouci při hledání odborných informací a jak postupují, když potřebné informace v prvním zdroji nenajdou. Neřeší, komplexní přístup k dané problematice, ale spíše vyvolává představu rychlého vyhledání konkrétní informace.

Obrázek 4. Přehled informačních zdrojů využívaných při hledání odborných informací respondenty FTK UP v Olomouci

Majoritní část respondentů (86 %) začíná vyhledávat odborné informace v elektronických informačních zdrojích, zejména na internetu 33 %. Pouze 5 % respondentů uvedlo, že odborné informace začínají vyhledávat v tištěných zdrojích. Na otázku neodpovědělo 10 % respondentů.

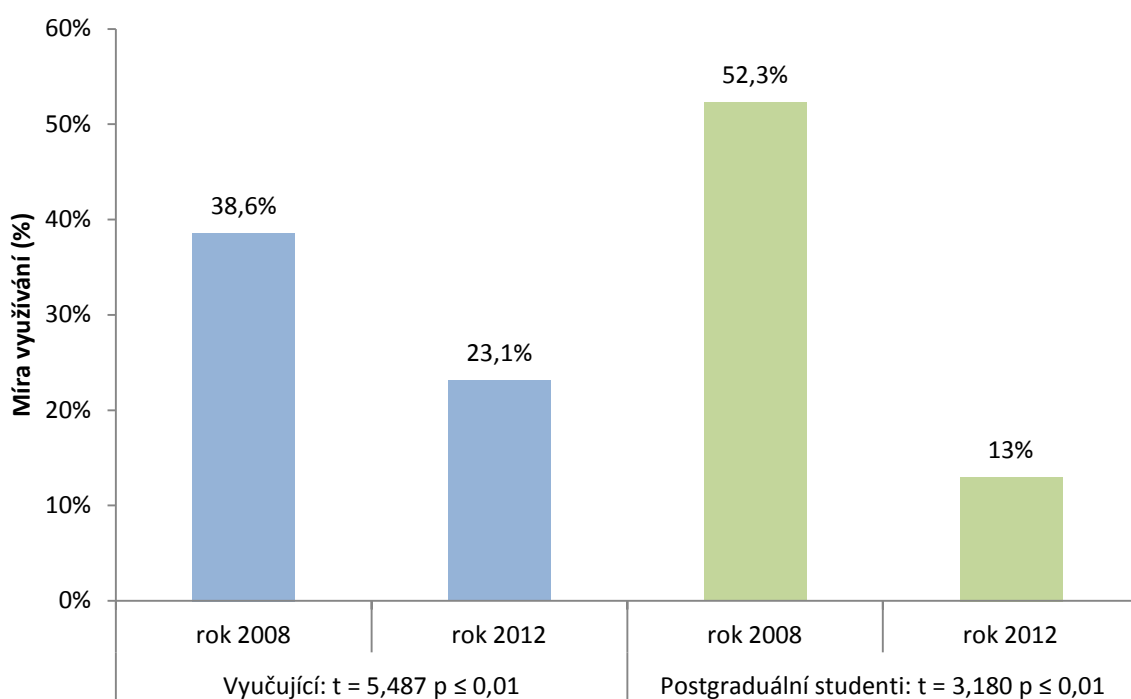
Většina respondentů, tj. 53 % vyhledává odborné informace pouze v jednom informačním zdroji. Zkušenost s vyhledáváním informací ukazuje, že jsou respondenti schopni nalézt odborné informace v prvním prohledávaném zdroji. Nejčastěji využívají internet, odborné databáze a internetové vyhledávače. Ve dvou informačních zdrojích hledá 38 % respondentů. Pokud informace v prvním zdroji nenajdou, mají úspěch v druhém. Pouze 8 % respondentů hledá informace ve třech zdrojích.

Na internetových stránkách vyhledává odborné informace 54 % respondentů, z toho 21 % upřednostňuje Google (Google Scholar), který je nejoblíbenějším internetovým vyhledávačem, ve kterém respondenti začínají odborné informace hledat.

Podle výzkumu z roku 2008, kterou provedla KUP v Olomouci na UP v Olomouci mezi pedagogickými a vědecko-výzkumnými pracovníky (n = 521), studenty (n = 1383) a postgraduálními studenty (n = 111) naprostá většina využívá k rychlému získání potřebných údajů internet. Nejčastěji byl používán internetový vyhledávač Google (Slezáková et al., 2008).

Výzkumy z roku 2008 a 2012 daly najevo, že internetové vyhledávače Google a Google Scholar jsou nejčastěji využívanými internetovými vyhledávacími odborných informací mezi respondenty FTK UP v Olomouci a UP v Olomouci. Z tohoto důvodu jsme internetové vyhledávače Google a Google Scholar podrobili dalšímu testu.

Využívání internetového vyhledávače Google a Google Scholar bylo porovnáno Testem rozdílu dvou relativních hodnot: t u kategorie vyučujících (pedagogičtí a vědecko-výzkumní pracovníci, a kategorie postgraduálních studentů na FTK UP v Olomouci v roce 2012 se stavem z roku 2008 na UP v Olomouci v kategorii vyučujících (pedagogičtí a vědecko-výzkumní pracovníci) a postgraduálních studentů (Obrázek 5).

Obrázek 5. Test rozdílu dvou relativních hodnot: t intenzity využívání internetového vyhledávače Google a Google Scholar v kategorii vyučujících a postgraduálních studentů mezi roky 2008 a 2012

Test rozdílu dvou relativních hodnot: t poukázal na významný pokles využívání internetového vyhledávače Google a Google Scholar jako prvního zdroje vyhledávání informací na FTK UP v Olomouci v roce 2012 se sledovaným obdobím roku 2008 na UP v Olomouci jak v kategorii

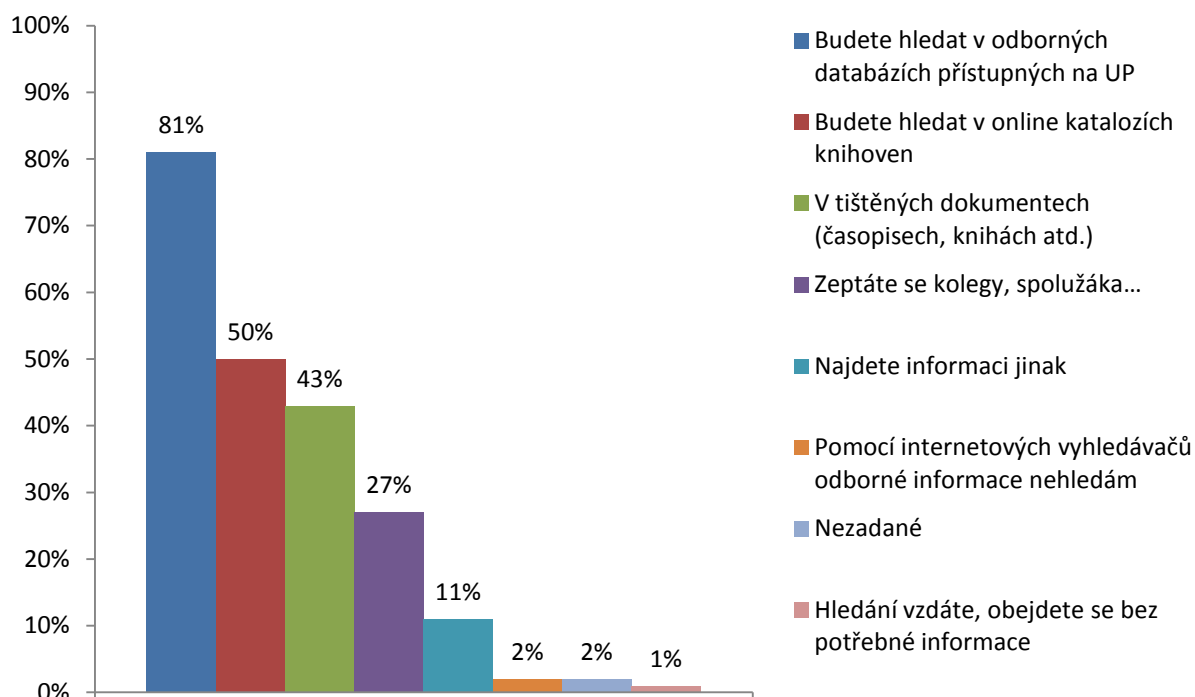
vyučujících (pedagogičtí a vědecko-výzkumní pracovníci), tak postgraduálních studentů. Pokles využívání Google lze spatřovat v tom, že databáze jsou již roky k dispozici, vstoupily do povědomí a jejich využívání pro odbornou a vědeckou práci se stalo samozřejmostí. Tuto úvahu potvrzuje Obrázek 5, ve kterém odborné databáze mají vyšší míru využívání (25 %) oproti internetovým vyhledávačům Google a Google Scholar (21 %).

Podobnými výzkumy se zabýval i Walters (2009), který publikoval srovnávací hodnocení Google Scholar s jedenácti bibliografickými databázemi (Academic Search Elite, AgeLine, ArticleFirst, EconLit, GeoBase, Medline, ISVS International, POPLINE, Social Sciences Abstracts, Social Sciences Citation Index a SocINDEX) se zaměřením na vyhledávání v multioborových databázích. Výsledky jednoduchého vyhledávání klíčových slov jsou hodnoceny s odkazem na soubor (n = 155) předem vybraných relevantních článků. Přesto, že si někteří autoři všimli zjevných nedostatků ve vyhledávání (nedostatečná kontrola váhy jména autora a titulu časopisu, nekonzistentní manipulace s logickými operátory, neschopnost třídit záznamy jiným kritériem, než podle relevance apod.), výsledky šetření naznačily, že u některých témat funguje Google Scholar lépe než u mnoha placených databází. Vysoká míra stažení v Google Scholar je v souladu s jeho vynikajícím pokrytím, které obsahuje záznamy pro více než 90 % relevantních dokumentů. Následně načte větší počet relevantních výsledků než ostatní zkoumané databáze. V podmínkách návratnosti je lepší než většina z databází a vysoká přesnost řadí Google Scholar mezi čtyři nejlepší databáze. Výsledky naznačují, že kdo není ochoten prohledávat ve více databázích nebo nepotřebuje sofistikované vyhledávání, dosáhne pomocí Google Scholar nadprůměrné návratnosti a přesnosti.

Rozdílné výsledky publikovali autoři Asher, Duke a Wilson (2012) ve studii nazvané „Paths of Discovery: Comparing the Search effectiveness of EBSCO Discovery Service, Summon, Google Scholar, and Conventional Library Resources“ (Cesty objevení: Srovnání efektivity vyhledávání v EBSCO Discovery Service, Summon, Google Scholar a běžných knihovních systémech) v roce 2012. Autoři spatřují výhodu kolekce databází EBSCO zejména v použití discovery service, unifikované platformě pro vyhledávání napříč všemi informačními zdroji knihovny. Nejvyšší celkové hodnocení 2.54 získal EBSCO Discovery Service a nejnižší celkové hodnocení 1.80 dostal Google Scholar.

Jak respondenti postupují, když odborné informace nenajdou na internetu pomocí vyhledávačů jako je Google, Seznam aj., ukazuje následující graf (Obrázek 6).

Obrázek 6. Míra využití dalších možností, které respondenti používají, když nenajdou potřebné informace v obvykle používaných zdrojích

Jakmile respondenti nenaleznou požadované informace na internetu pomocí vyhledávačů jako je Google, Seznam aj., využívají k vyhledávání odborných informací odborné databáze přístupné na UP v Olomouci (81 %). V online katalozích vyhledává odborné informace 50 % respondentů; v tištěných dokumentech (časopisy, knihy apod.) vyhledává 43 % respondentů; zeptá se kolegy, spolužáka nebo jiné osoby 27 % respondentů a hledá informace jiným způsobem 11 % respondentů. Jen 2 % respondentů uvedlo, že odborné informace pomocí internetových vyhledávačů nehledá a 1 % uvedlo, že pokud požadované informace nenajde, hledání vzdá. Na otázku neodpovědělo 2 % respondentů. Respondenti na anketních lístcích uváděli, že při jiném způsobu vyhledávání využívali: informace od kolegů nebo dalších odborníků v ČR i zahraničí; volné nebo komerční přístupy do databází, které nejsou hrazeny z univerzitních prostředků; primární zdroje (sborníky z konferencí apod.); Email; Skype a specializovaný nástroj pro správu a prohledávání bibliografických dat EndNote.

Výsledky výzkumu z roku 2008, který provedla KUP v Olomouci na UP v Olomouci mezi pedagogickými a vědecko-výzkumnými pracovníky (n = 521), studenty (n = 1383) a postgraduálními studenty (n = 111) odhalily, že pokud respondenti odborné informace na internetu pomocí

vyhledávačů jako je Google, Seznam aj. nenajdou, postupují ve vyhledávání v tištěných dokumentech (80 %); zeptá se kolegy, spolužáka nebo jiné osoby 78 %; hledá v online katalozích knihoven 59,7 % a vyhledává v odborných databázích přístupných na UP v Olomouci 52,1 %. Jen 7,5 % respondentů uvedlo, že nenajde-li informace hned, tak hledání vzdává (Slezáková et al., 2008).

Pokud srovnáme výsledky výzkumu z let 2008 a 2012 v odpovědích na otázku, jak budou respondenti dále postupovat, když požadované informace v internetových vyhledávacích nenajdou, zjistíme, že v roce 2012 respondenti upřednostňují vyhledávání v odborných databázích před tištěnými dokumenty. Skutečnost potvrzuje nárůst oblíbenosti odborných databází a způsobilost respondentů pracovat s odbornými databázemi. Další výsledky dokumentují, že respondenti v roce 2012 preferují vyhledávání v elektronických zdrojích (odborné databáze 80 % a elektronické katalogy knihoven 50 %), které zaznamenaly nejvyšší využití na první a druhé příčce, proti roku 2008, kde elektronické zdroje (elektronické katalogy knihoven 59,7 % a odborné databáze 52,1 %) skončily na třetím a čtvrtém pořadí. Odborné databáze, které v roce 2012 zaznamenaly nejvyšší míru využití, skončily v roce 2008 dokonce až na čtvrtém místě. Tento posun ve využívání odborných databází jednoznačně naznačuje, že finanční prostředky, které UP v Olomouci do odborných databází vkládá, mají pozitivní efekt. Pokud tento trend bude nadále pokračovat a UP v Olomouci se bude významně podílet na získávání dotací, které finančně podpoří nákup licencovaných přístupů do nových databází, stanou se internetové vyhledávače pouze prostředkem k jejich vyhledávání. Internetový vyhledávač Google Scholar už nyní dokáže vyhledat plné texty v databázích, do kterých má UP v Olomouci licencovaný přístup.

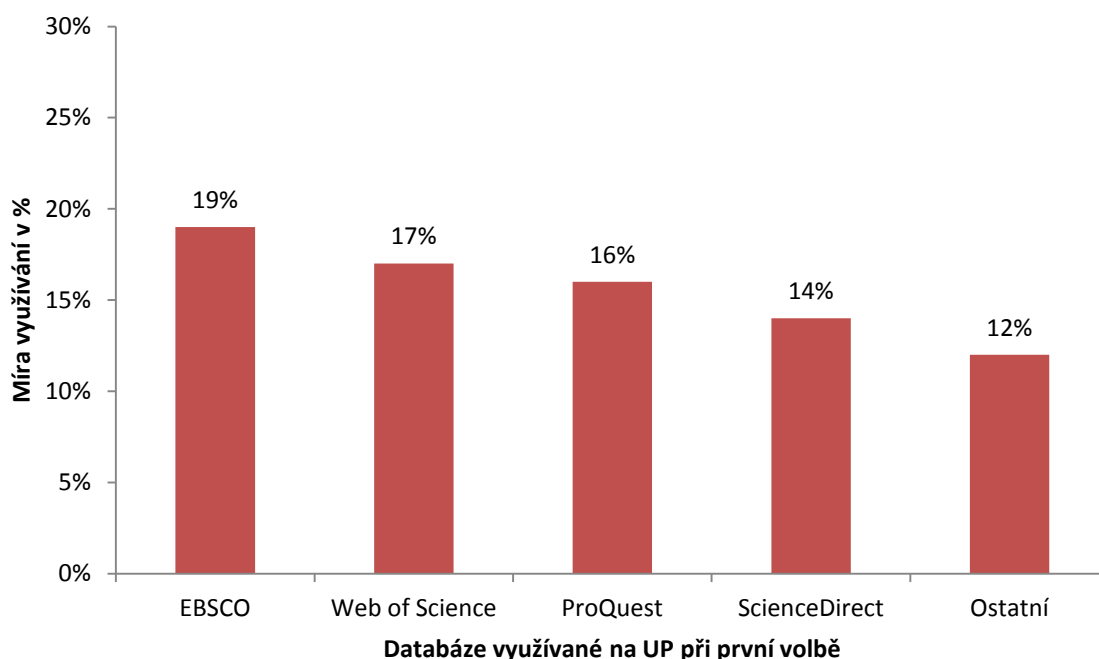
5. 3 Analýza využívání odborných licencovaných databází přístupných na Univerzitě Palackého v Olomouci

Výzkumná otázka *„Které odborné licencované databáze přístupné na Univerzitě Palackého v Olomouci jsou nejoblíbenější, jak s nimi respondenti pracují, jak je hodnotí a jaké jsou nejčastější výhrady k tomuto zdroji informací?“* konkretizuje využívání odborných licencovaných databází mezi respondenty na FTK UP v Olomouci v roce 2012.

Které odborné licencované databáze přístupné na UP v Olomouci jsou nejoblíbenější?

První část výzkumné otázky konkretizuje, které odborné licencované databáze přístupné na UP v Olomouci jsou mezi respondenty na FTK UP v Olomouci v roce 2012 nejoblíbenější.

Nejprve jsme se zaměřili na analýzu licencovaných odborných databází, které respondenti uvedli v anketě jako první. První odpovědi jsme přiřadili větší hodnotu a zpracovali v samostatném grafu.

Obrázek 7. Licencované odborné databáze přístupné na UP v Olomouci, které respondenti na FTK UP v Olomouci v roce 2012 uvedli na prvním místě

Respondenti uvedli na prvním místě kolekci databází EBSCO (19 %), Web of Science (17 %), ProQuest (16 %), ScienceDirect (14 %) a ostatní databáze (12 %), které zahrnovaly Medline, Ovid, PubMed, Scopus apod. Vyšší míru oblíbenosti kolekce databází EBSCO mohlo ovlivnit české vyhledávací prostředí, nabídka plných textů a také to, že součástí kolekce databází je mimo jiné oborová databáze SportDiscus.

Pro testování rozdílů mezi kategoriemi respondentů (pedagogičtí pracovníci, $n = 63$; vědecko-výzkumní pracovníci, $n = 15$; postgraduální studenti, $n = 23$) v používání databází EBSCO, Web of Science, ProQuest a ScienceDirect byl použit Kruskal-Wallisův neparametrický test (Tabulka 13).

Tabulka 13. Výsledky neparametrického Kruskal-Wallisova testu statistické významnosti v první volbě databází

Databáze	Hodnota testového kritéria $H(2, n = 101)$	Hladina statistické významnosti (p)
EBSCO	1,155611	0,56
Web of Science	1,320122	0,52
ProQuest	3,684468	0,16
ScienceDirect	2,572337	0,28

Legenda: p – (p -level) hladina statistické významnosti testovaných rozdílů

Při využívání prvních uvedených databází EBSCO, Web of Science, ProQuest a ScienceDirect mezi kategoriemi respondentů nebyl testem zjištěn u hodnotového kritéria $H(2, n=101)$ a stanovené hladiny statistické významnosti $p \leq 0,1$ a $p \leq 0,05$ signifikantní rozdíl. Signifikantní rozdíl se neprojevil zřejmě proto, že UP v Olomouci má přístup k velkému množství databází a respondent si zpravidla najde své oblíbené databáze, do kterých se pravidelně vrací.

K identifikování konkrétních rozdílů využívání databází EBSCO, Web of Science, ProQuest a ScienceDirect mezi jednotlivými kategoriemi respondentů byl použit Fisherův LSD post-hoc test (Tabulka 14).

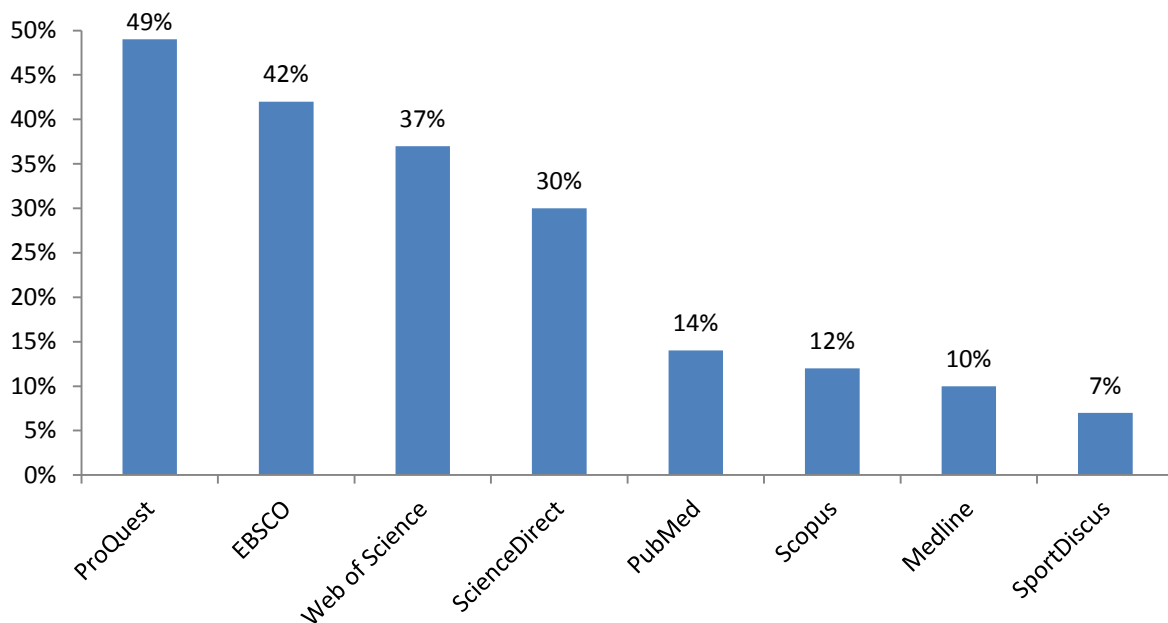
Tabulka 14. Výsledky konkrétních rozdílů Fisherova LSD post-hoc testu mezi jednotlivými kategoriemi respondentů u databází EBSCO, Web of Science, ProQuest a ScienceDirect

Databáze	Pedagogičtí pracovníci (n = 63)	Vědecko-výzkumní pracovníci (n = 15)	Postgraduální studenti (n = 23)
EBSCO	15,9 %	20,0 %	26,1 %
Web of Science	19,0 %	6,7 %	17,4 %
ProQuest	17,5 %	26,7 %	4,4 %
ScienceDirect	12,9 %	26,7 %	8,7 %

Výsledky konkrétních rozdílů naznačují, že postgraduální studenti preferují používání multioborové databáze EBSCO. Důvod spatřujeme v uživatelsky přívětivém rozhraní a rychlém přístupu k plným textům. Pedagogičtí pracovníci vytěžují sledované databáze rovnoměrně. Souvislosti vidíme v široké škále předmětů, které se dotýkají společenských, humanitních i přírodních věd.

Vědecko-výzkumní pracovníci využívají porovnávané databáze rovnoměrně s výjimkou databáze Web of Science.

Následující graf znázorňuje nejoblíbenější licencované odborné databáze přístupné na UP v Olomouci mezi respondenty FTK UP v Olomouci v roce 2012.

Obrázek 8. Nejoblíbenější licencované odborné databáze přístupné na UP v Olomouci, mezi respondenty FTK UP v Olomouci v roce 2012

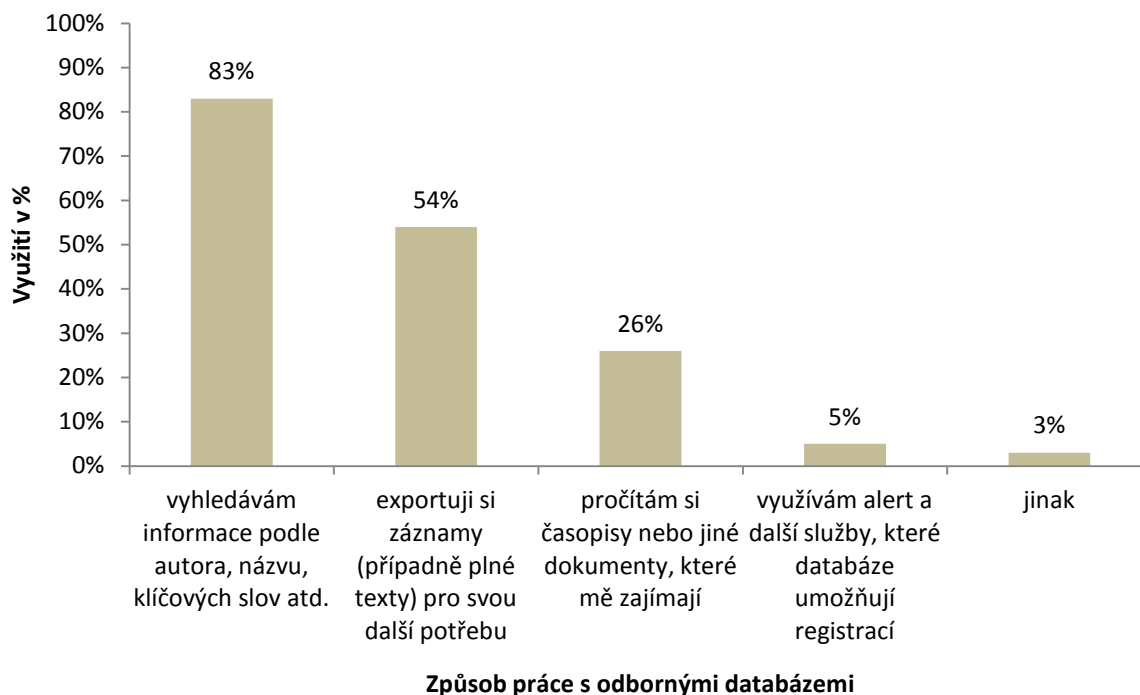
Nejčastější licencované odborné databáze, které respondenti uváděli, jsou ProQuest (49 %), EBSCO (42 %), Web of Science (37 %), ScienceDirect (30 %), PubMed (14 %), Scopus (12 %), Medline (10 %) a SportDiscus (7 %). Oborová databáze SportDiscus svým zaměřením nejvíce odpovídá profilu FTK UP v Olomouci, přesto nebyla respondenty uváděna ve významnější míře. Databáze SportDiscus je součástí kolekce databází EBSCO, takže všichni, kteří preferovali databázi EBSCO, využívali také databázi SportDiscus.

Výzkum z roku 2008, který provedla KUP v Olomouci na UP v Olomouci zjistil, že nejoblíbenějšími databázemi jsou ScienceDirect (15,6 %), Web of Science (14,7 %), ProQuest (9,2 %), Blackwell (9 %), EBSCO (8,9 %), JSTOR (8,9 %) a PubMed (4,5 %). Podle hodnocení na FTK UP v Olomouci u zkoumaného vzorku zahrnujícího vyučující a vědecké pracovníky (n = 521), postgraduální studenty (n = 111) a studenty (n = 1383) byly nejoblíbenější databáze ProQuest (22,1 %), ScienceDirect (14,9 %), EBSCO (11,5 %), Web of Science (10,3 %) a PubMed (6,5 %). Databáze Blackwell a JSTOR získaly shodných 5,3 % (Slezáková et al., 2008).

V letech 2008 a 2012 uvedli respondenti na FTK UP v Olomouci jako nejpoužívanější databázi ProQuest. V roce 2012 uvádějí respondenti jako nejoblíbenější databáze: ProQuest, EBSCO, Web of Science, ScienceDirect, a to jak na prvním místě v oblíbenosti, tak nejčastěji uváděné.

Jak respondenti pracují s odbornými licencovanými databázemi přístupnými na UP v Olomouci?

Další část výzkumné otázky charakterizuje způsob práce s odbornými licencovanými databázemi přístupnými na UP v Olomouci (Obrázek 9).

Obrázek 9. Způsob práce s licencovanými odbornými databázemi přístupnými na UP v Olomouci, mezi respondenty FTK UP v Olomouci v roce 2012

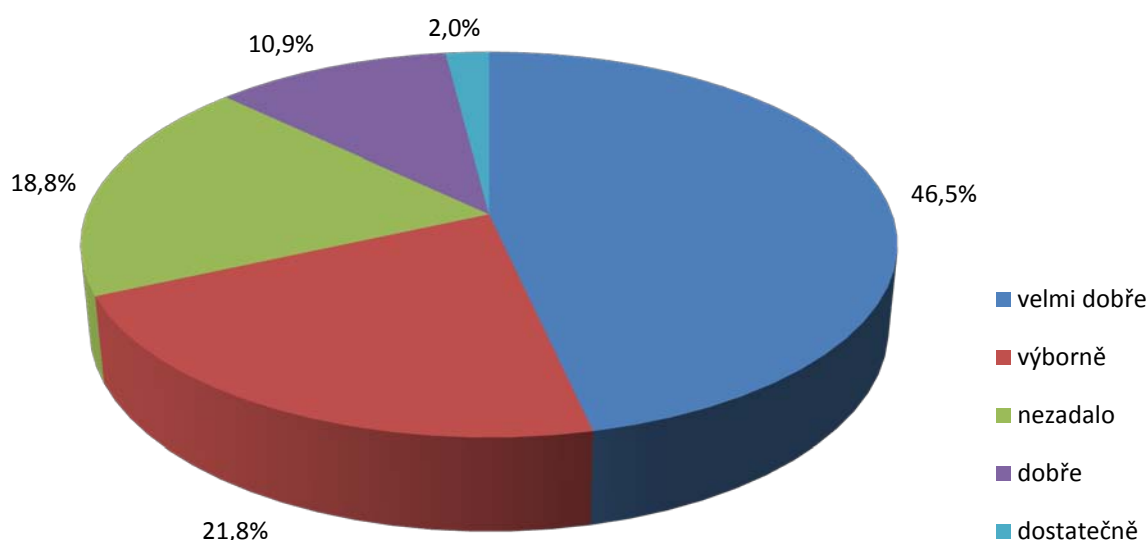
Respondenti na FTK UP v Olomouci v roce 2012 uvedli, že nejčastější způsob práce s odbornými databázemi je vyhledávání informací podle autora, názvu, klíčových slov atd. (83 %). Následují činnosti, při kterých exportují záznamy z databází pro další potřeby (54 %) a pročítají zajímavé časopisy nebo jiné dokumenty (26 %). Alert a další služby využívá pouhých 6 % respondentů a 4 % respondentů uvedlo jako jiné způsoby práce s databázemi propojení s programem EndNote.

Výzkum z roku 2008, který provedla KUP v Olomouci na UP v Olomouci objevil, že respondenti vyhledávají záznamy nebo plné texty dokumentů podle tématu, autora nebo názvu (40,5 %). Mnozí respondenti si vyhledané záznamy exportují (28,3 %) nebo v databázích nevyhledávají, ale pročítají si vybrané odborné časopisy (17,1 %). Někteří využívají personalizace (3,9 %), tj. využívají registraci a nadstandardní služby jako je alert, ukládání rešeršních dotazů apod. (Slezáková et al., 2008).

Pořadí, v jakém respondenti pracují s odbornými licencovanými databázemi přístupnými na UP v Olomouci, se ve srovnání s rokem 2008 nezměnilo. I v roce 2012 respondenti preferují vyhledávání informací podle autora, názvu, klíčových slov atd.

Jak respondenti hodnotí vyhledávání v odborných licencovaných databázích přístupných na UP v Olomouci?

Respondenti v anketě hodnotili známkami 1–5 spokojenost s vyhledáváním v odborných licencovaných databázích přístupných na UP v Olomouci (Obrázek 10).

Obrázek 10. Hodnocení spokojenosti vyhledávání v licencovaných odborných databázích přístupných na UP v Olomouci, mezi respondenty FTK UP v Olomouci v roce 2012

Spokojenost s vyhledáváním v odborných licencovaných databázích přístupných na UP v Olomouci hodnotili respondenti FTK UP v Olomouci v roce 2012 známkou velmi dobře (46,5 %), výborně (21,8 %), dobře (10,9 %) a dostatečně (2 %). Nedostatečnou známku respondenti neuvedli. Otázku nezodpovědělo 18,8 % respondentů. Průměrná známka byla 1,9. Nadprůměrné hodnocení lze zdůvodnit intenzivnější osvětou knihovny a častějším využíváním databází ze strany respondentů, tím pádem jejich větší odbornou způsobilostí.

Podle výzkumu z roku 2008, který provedla KUP v Olomouci na UP v Olomouci, hodnotili respondenti spokojenost s vyhledáváním v odborných databázích nejčastěji velmi dobře (48,5 %). Známkou výborně hodnotilo 22,9 % respondentů, dobře hodnotilo 22,2 % respondentů, dostatečně 3,7 % respondentů a nedostatečně 2,8 % respondentů. Průměrná známka byla 2,5 (Slezáková et al., 2008).

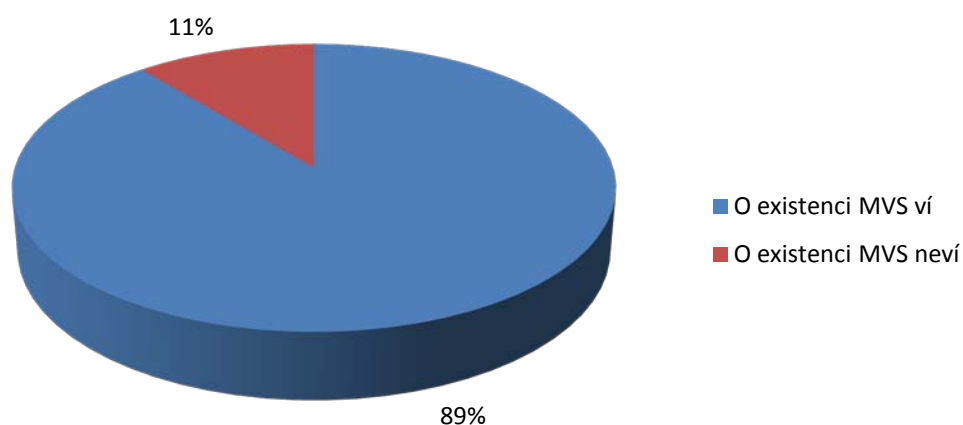
Spokojenost s vyhledáváním v odborných databázích byla hodnocena ve stejném pořadí v roce 2008 i 2012. Respondenti v roce 2012 už nehodnotili spokojenost s vyhledáváním v odborných databázích známkou nedostatečná. Opět to ukazuje, že respondenti jsou způsobilí ve vyhledávání v odborných databázích. Významně se na hodnocení podílí i skutečnost, že poskytovatelé databází neustále zdokonalují vyhledávací prostředí a rozšiřují nabídku poskytovaných zdrojů.

Jaké jsou nejčastější výhrady k odborným databázím?

Nejčastější výhrady, které respondenti k databázím uvádějí, zahrnují časovou náročnost, nepřehlednost, komplikovanost a chybějící formáty pro elektronické čtečky knih. Další výhrady se týkají dostupnosti plných textů, které nejsou problémem samotných databází, ale licenčních podmínek poskytovatelů databází a finančních možností UP v Olomouci.

5. 4 Analýza informovanosti o existenci meziknihovní výpůjční služby na Fakultě tělesné kultury Univerzity Palackého v Olomouci

Výzkumná otázka „*Jsou respondenti informováni o tom, že existuje meziknihovní výpůjční služba?*“ zjišťuje, zda respondenti v roce 2012 na FTK UP v Olomouci vědí o existenci meziknihovní výpůjční službě (dále MVS). Pro knihovníky je MVS běžnou praxí, ale čtenáři nemusí o existenci této služby vědět.

Obrázek 11. Informovanost o existenci MVS na FTK UP v Olomouci v roce 2012

Informovanost o existenci MVS na FTK UP v Olomouci dosáhla v roce 2012 celkem 89 %. Pouhých 11 % o existenci MVS není informováno.

Výzkum, který provedla KUP v Olomouci na UP v Olomouci v roce 2008 mezi respondenty (vyučující, postgraduální studenti a studenti prezenčního studia) zjistil, že na FTK UP v Olomouci

vědělo o existenci MVS celkem 50 %. Vzhledem k tomu, že KUP v Olomouci zpřístupňuje některé odborné databáze obsahující pouze bibliografické záznamy, je nutné pro přístup k plným textům využít služeb MVS (Slezáková et al., 2008).

Markantní nárůst znalosti o existenci MVS lze zdůvodnit neustálým informováním ze strany zaměstnanců knihovny.

Tabulka 15. Analýza informovanosti o existenci MVS mezi respondenty (n = 101) v roce 2012

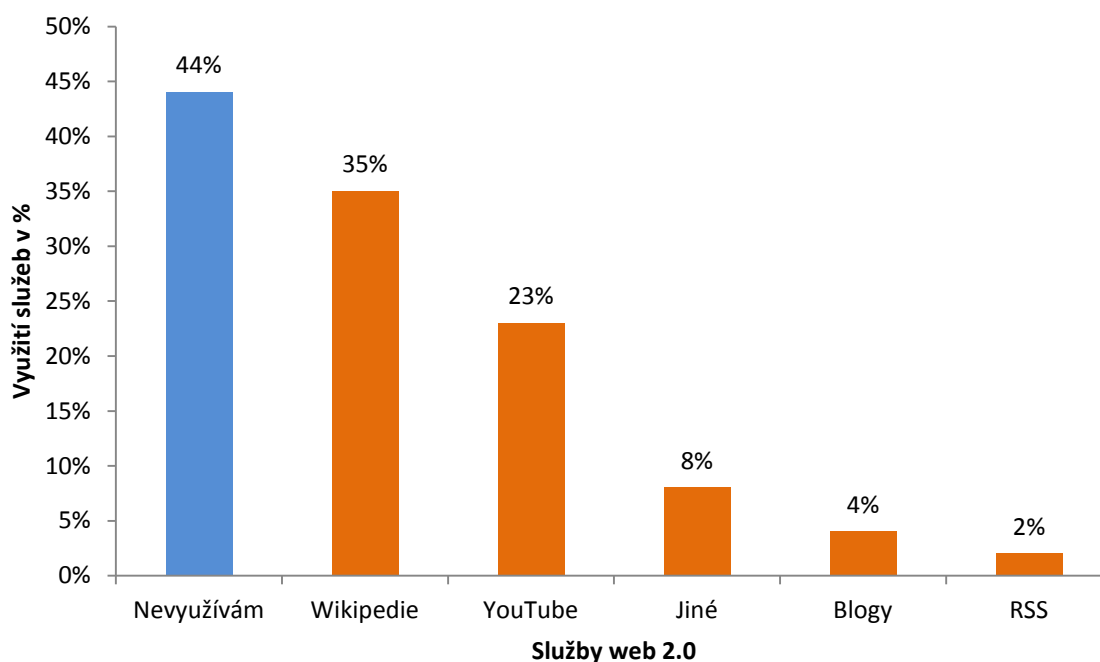
		Informovanost o MVS v %
Kategorie respondentů	Pedagogičtí pracovníci (n = 63)	89 %
	Vědečtí pracovníci (n = 15)	92 %
	Postgraduální studenti (n = 23)	96 %
Věk	20–34 let (n = 42)	83 %
	35–49 let (n = 42)	93 %
	50 a více let (n = 17)	94 %

Legenda: n – počet respondentů v jednotlivých kategoriích

Tabulka 15 potvrzuje nadprůměrnou informovanost o MVS mezi všemi kategoriemi respondentů i věkovými skupinami.

5. 5 Analýza vyhledávání informací prostřednictvím vybraných služeb web 2.0 na Fakultě tělesné kultury Univerzity Palackého v Olomouci

Výzkumná otázka „Hledají respondenti odborné informace i prostřednictvím vybraných služeb web 2.0 (YouTube, Facebook, Wiki, RSS, blogy, podcasts)?“ odhaluje, zda respondenti na FTK UP v Olomouci využívají k získání odborných informací služby web 2.0, které umožňují uživatelům aktivně se podílet na tvorbě obsahu internetových stránek, komunikovat s jinými uživateli apod.

Obrázek 12. Využívání služeb 2.0 k vyhledávání odborných informací na FTK UP v Olomouci v roce 2012

Nejpoužívanější službou web 2.0 je systém Wiki (35 %). Následuje populární zdroj, který podporuje sledování a sdílení vlastních video souborů, Youtube (23 %). Jiné služby web 2.0 využívá 8 % a zahrnují Facebook, Skype a online encyklopedie. Blogy, jako zdroj odborných informací používá 4 % respondentů a služby RSS (Really Simple Syndication) 2 % respondentů. Služeb web 2.0 nevyužívá 44 % respondentů. Z výsledků vyplývá, že signifikantní skupina respondentů (44 %) ke hledání odborných informací využívá tradiční zdroje (internetové stránky, internetové vyhledávače apod.). Vzhledem k tomu, že termín web 2.0 není mezi respondenty zcela známý, lze se domnívat, že řada respondentů služeb web 2.0 využívá, aniž by si toho byly vědoma. Příkladem jsou knihovní katalogy, které jsou svojí technologií řazeny mezi služby web 2.0.

Domníváme se, že respondenti ve věku 20–34 let ($n = 42$) budou významně využívat služeb web 2.0 než skupiny respondentů ve věku 35–49 let ($n = 42$) a 50 a více let ($n = 17$). Věková kategorie

20–34 let využívá služeb web 2.0 ke komunikaci na sociálních sítích (Facebook, Twitter apod.) a ke sdílení soukromých dat, takže o těchto zdrojích budou více informováni.

Ke zjištění jsme využili Test rozdílu dvou relativních hodnot: t, který srovnává výsledky využívání služeb web 2.0 věkové kategorie 20–34 let (n = 42) s věkovými kategoriemi 35–49 let (n = 42) a 50 a více let (n = 17) v hladinách statistické významnosti $p \leq 0,1$ a $p \leq 0,05$ u všech respondentů (n = 101) FTK UP v Olomouci v roce 2012 (Tabulka 16).

Tabulka 16. Test rozdílu dvou relativních hodnot: t využívání služeb web 2.0 mezi věkovými skupinami respondentů FTK UP v Olomouci v roce 2012

Věk		Výsledky Testu rozdílu dvou relativních hodnot: t
20–34 let (n = 42)	35–49 let (n = 42)	
47,6 %	64,3 %	t = 1,538
20–34 let (n = 42)	50 a více let (n = 17)	
47,6 %	58,8 %	t = 0,780

Legenda: n – počet respondentů v jednotlivých kategoriích

Test rozdílu dvou relativních hodnot: t neprokázal signifikantní rozdíl využívání služeb web 2.0 při srovnání věkové kategorie 20–34 let (n = 42) s věkovými kategoriemi 35–49 let (n = 42) a 50 a více let (n = 17).

Výzkum z roku 2008, který provedla KUP v Olomouci na UP v Olomouci odhalil, že služby web 2.0 nejsou mezi respondenty zcela neznámé. Největší oblibu získal systém Wiki, který většinou respondenti nevyužívali k tvorbě společného díla, ale využívali její produkt Wikipedie (56 %). Server Youtube využívalo 35 % respondentů, blogy 21 % respondentů, syndikaci obsahu (RSS) 6 % respondentů a podcasts 3 % respondentů. Na FTK UP v Olomouci využívalo Wiki 44 % respondentů. Méně ji využívali pouze Cyrilometodějská teologická fakulta UP v Olomouci (41 %) a Lékařská fakulta UP v Olomouci (40 %). Další nepoužívanější službou web 2.0 byl na FTK UP v Olomouci server Youtube (39 %) a na nejméně využívanou službou podcasts s 1,9 % (Slezáková et al., 2008).

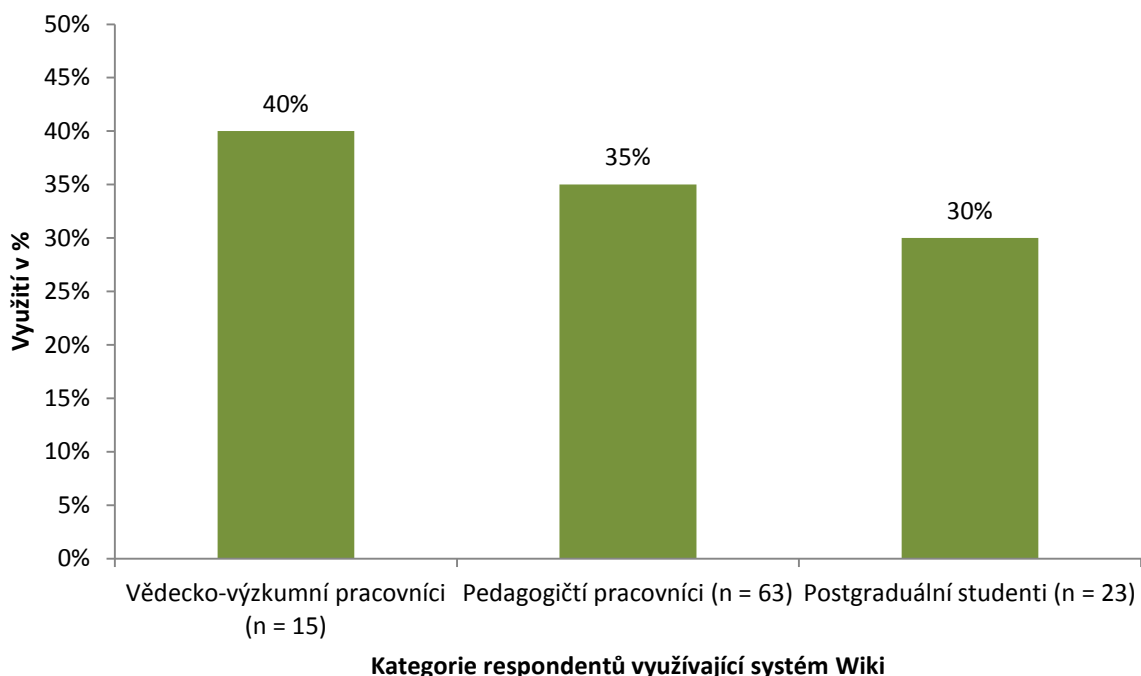
Výsledky výzkumů KUP v Olomouci z roku 2008 a FTK UP v Olomouci v roce 2012 (Obrázek 12) shodně prokázaly, že nejoblíbenějšími službami web 2.0 jsou Wiki (především encyklopedie Wikipedie) a Youtube. Oblíbenost Wikipedie potvrzují i výsledky zahraničních výzkumů.

Lim (2009) provedl na jaře 2008 výzkumné šetření na univerzitách ve středozápadních Spojených státech na téma „Jak a proč využívají vysokoškoláci Wikipedii?“, ve kterém byl osloven vzorek (n = 409) vysokoškolských studentů. Výzkumného šetření se zúčastnilo 32,8 % (n = 134) studentů. Hlavní závěry studie tvrdí, že všech 134 studentů (100 %) používá encyklopedii Wikipedie. Většina

studentů má tendenci používat Wikipedii jako základní zdroj informací, přičemž 53,7 % (n = 71) ji využívá jako vyhledávacího nástroje a 47 % (n = 63) jako vlastní záložku. Studenti neočekávají, že naleznou zcela komplexní informace, přesto však dostatečně splňuje jejich potřeby.

Výzkumy ukázaly, že systém Wiki (zejména internetová encyklopedie Wikipedie) je populárním zdrojem informací služeb web 2.0. Pro mnoho uživatelů slouží jako vstupní brána k vědění a jednoduchý způsob, jak rychle získat prvotní informace k řešené problematice. Odborná veřejnost nepovažuje projekt Wikipedie za důvěryhodný zdroj informací. Obsah Wikipedie tvoří skupiny dobrovolníků z řad veřejnosti i bez odborné způsobilosti a byl v minulosti několikrát zneužit. Tvůrci vyvinuli řadu nástrojů, které snižují rizika zpochybnění obsahu či zneužívání informací. Za zmínku stojí sekce Odkazy, která obsahuje seznam literatury, ze které autor čerpal, externí odkazy či související články. Encyklopedii Wikipedie využívá v naší anketě 35 % respondentů. Vezmeme-li v úvahu námitky na důvěryhodnost Wikipedie z řad odborných pracovníků, lze se domnívat, že kategorie postgraduálních studentů bude Wikipedii využívat častěji než kategorie pedagogických a vědecko-výzkumných pracovníků.

Vyhledávání odborných informací v systému Wiki (n = 35) u respondentů FTK UP v Olomouci v roce 2012, kteří využívají služeb web 2.0, znázorňuje následující graf.

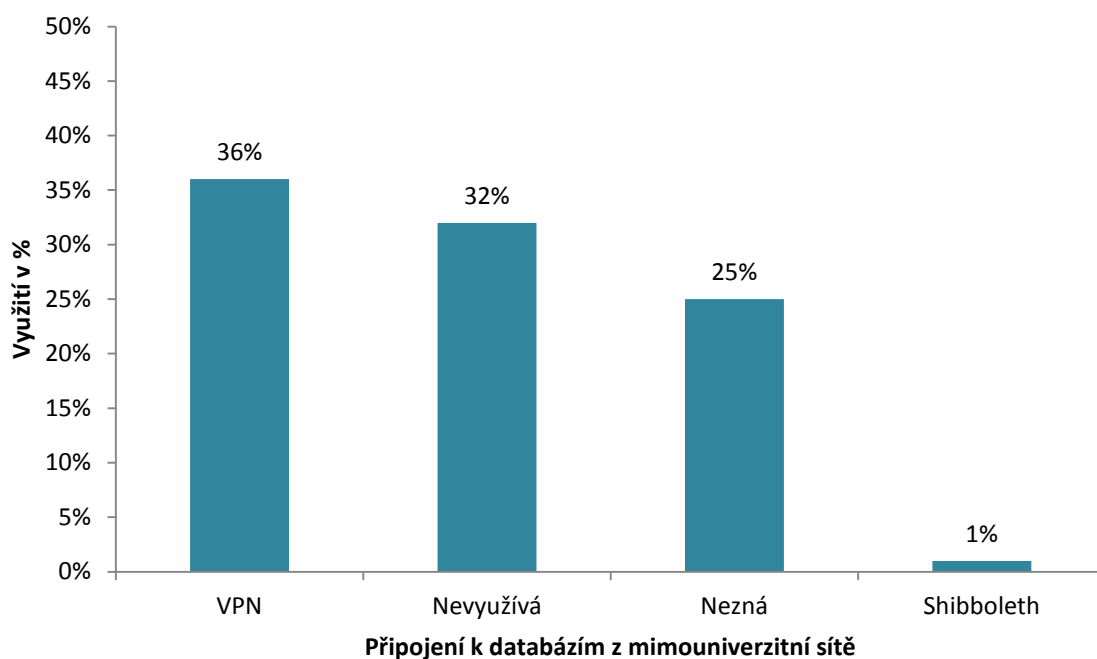
Obrázek 13. Využívání systému Wiki k vyhledávání odborných informací na FTK UP v Olomouci v roce 2012 mezi kategoriemi respondentů

Odborné informace vyhledává v systému Wiki 40 % vědecko-výzkumných pracovníků (n = 15), 35% pedagogických pracovníků (n = 63) a 30 % postgraduálních studentů (n = 23). Naše domněnka, že nejpočetnější kategorií respondentů používající systém Wiki budou postgraduální studenti, se nepotvrdila.

5. 6 Analýza přístupu do elektronických informačních zdrojů mimo univerzitní síť na Fakultě tělesné kultury Univerzity Palackého v Olomouci

Výzkumná otázka „Využívají respondenti přístup do databází UP v Olomouci mimo univerzitní síť?“ zjišťuje využívání služeb pro připojení do elektronických informačních zdrojů licencovaných na UP v Olomouci přístupných z internetových sítí mimo univerzitu.

UP v Olomouci poskytuje uživatelům připojení do licencovaných odborných databází z jiné než univerzitní sítě prostřednictvím technologie VPN (Virtuální privátní síť) a Shibboleth (Obrázek 14).

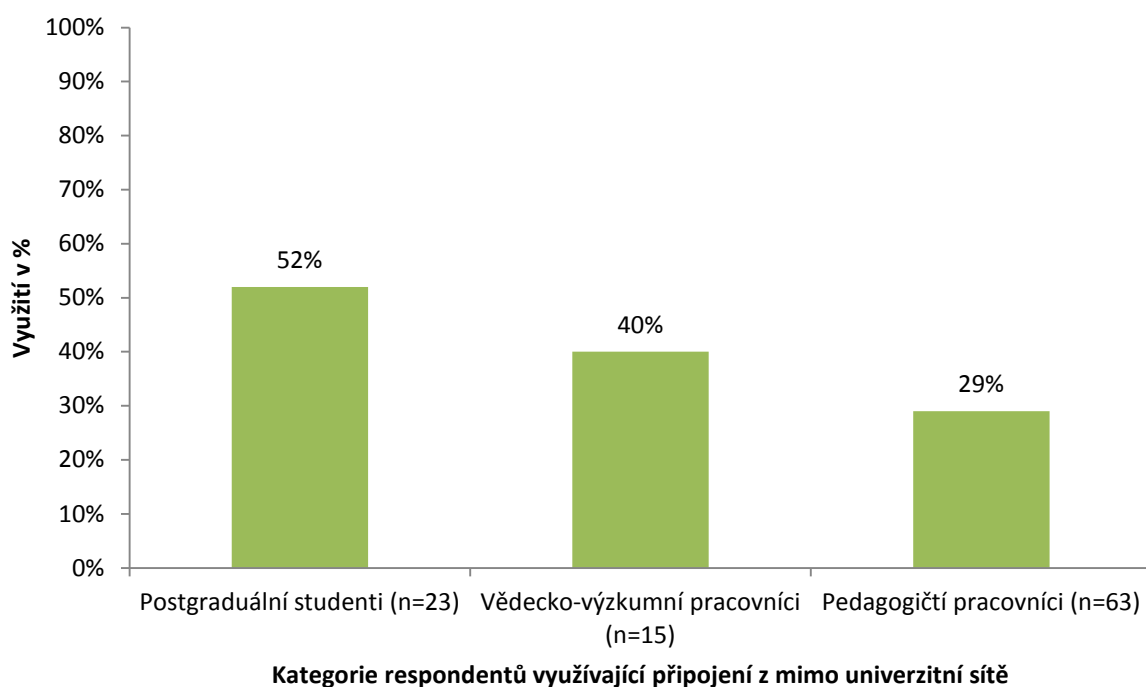
Obrázek 14. Způsoby využití přístupů do licencovaných odborných databází mimo univerzitní síť

Přístup do licencovaných odborných databází z jiné než univerzitní sítě prostřednictvím technologií VPN (Virtuální privátní síť) a Shibboleth nepoužívá v roce 2012 na FTK UP v Olomouci 57 % respondentů.

O možnosti použití technologií VPN (Virtuální privátní síť) a Shibboleth pro přístup do licencovaných odborných databází poskytovanými na UP v Olomouci neví 25 % respondentů. Respondenti vyhledávají odborné informace z pracovního počítače, čímž se snižuje potřeba využití přístupu z jiných sítí. Nastavení počítače, které je nutné pro připojení VPN, může některé uživatele

odradit. Hlavním důvodem, proč technologii Shibboleth využívá pouhé 1 %, spatřujeme především v nedostatečné informovanosti ze strany KUP v Olomouci, která na stránce <http://zdroje.upol.cz> neuvádí žádné informace. Technologie VPN a Shibboleth využívá 37 % respondentů.

Následující graf odhaluje využívání technologií VPN a Shibboleth z hlediska kategorií respondentů na FTK UP v Olomouci v roce 2012.

Obrázek 15. Využití přístupů do licencovaných odborných databází z mimo univerzitní síť technologiemi VPN a Shibboleth u kategorií respondentů FTK UP v Olomouci v roce 2012.

Přístup do licencovaných odborných databází poskytovaných na UP v Olomouci mimo univerzitní síť využívají zejména postgraduální studenti (52 %). Postgraduální studenti zřejmě preferují psaní své disertační práce mimo UP v Olomouci.

Pro zjištění statistické významnosti mezi kategoriemi respondentů na FTK UP v Olomouci v roce 2012 využívající vzdálený přístup prostřednictvím technologií VPN a Shibboleth jsme použili Test rozdílu dvou relativních hodnot: t (Tabulka 17).

Tabulka 17. Test rozdílu dvou relativních hodnot: t při využívání licencovaných odborných databází z mimo univerzitní sítě mezi věkovými skupinami respondentů FTK UP v Olomouci v roce 2012

Kategorie respondentů		Výsledky Testu rozdílu dvou relativních hodnot: t
Pedagogičtí pracovníci 28,6 %	Vědecko-výzkumní pracovníci 40 %	t = 0,862
Pedagogičtí pracovníci 28,6 %*	Postgraduální studenti 52,2 %*	t = 2,033*
Postgraduální studenti 52,2 %	Vědecko-výzkumní pracovníci 40 %	t = 0,735

Legenda: Statistická významnost vyznačená na hladině p: * $p \leq 0,05$

Mezi kategorií pedagogických pracovníků a postgraduálních studentů byl zjištěn signifikantní rozdíl. Postgraduální studenti zřejmě preferují psaní své disertační práce mimo UP v Olomouci oproti pedagogickým pracovníkům. Pracovní náplň pedagogických pracovníků vyžaduje přítomnost na UP v Olomouci.

6 ZÁVĚRY

Respondenti na Fakultě tělesné kultury Univerzity Palackého v Olomouci (dále FTK UP v Olomouci) preferují vyhledávání odborných informací v elektronických zdrojích před tištěnou formou. Nejvyšší četnost využívání vybraných informačních zdrojů vykazuje internet. Následují odborné databáze, elektronické katalogy, odborné knihy a odborné časopisy.

Odborné informace začínají respondenti vyhledávat především na internetových stránkách, zejména na internetových vyhledávačích Google a Google Scholar. Zkušenosti s vyhledáváním ukazují, že jsou respondenti schopni nalézt odborné informace v prvním prohledávaném informačním zdroji.

Jakmile respondenti nenaleznou požadované informace na internetu pomocí vyhledávačů jako je Google, Seznam aj., využívají následně k vyhledávání odborných informací odborné databáze přístupné na Univerzitě Palackého v Olomouci (dále UP v Olomouci).

Nejoblíbenější databáze jsou: ProQuest, EBSCO, Web of Science, ScienceDirect, a to jak na prvním místě v oblíbě, tak jako opakovaně uváděné. Nejčastější způsob práce s odbornými databázemi je vyhledávání informací podle autora, názvu a klíčových slov. Spokojenost s vyhledáváním v odborných licencovaných databázích přístupných na UP v Olomouci hodnotí respondenti FTK UP v Olomouci v roce 2012 známkou velmi dobře. Průměrné hodnocení je 1,9. Nejčastější výhrady, které respondenti k databázím uvádějí, zahrnují časovou náročnost, nepřehlednost, komplikovanost a chybějící formáty pro elektronické čtečky knih. Oblíbenost elektronických čteček knih neustále roste a řada respondentů by uvítala, kdyby podporované formáty byly k dispozici i na UP v Olomouci.

O existenci meziknihovní výpůjční služby na FTK UP v Olomouci je informována majoritní většina respondentů.

Nejpoužívanější službou web 2.0 je systém Wiki, především celosvětová internetová encyklopedie Wikipedie. Nejčetnější skupinou využívající systém Wiki jsou vědecko-výzkumní pracovníci.

Přístup do licencovaných odborných databází z jiných sítí než univerzitní, využívají respondenti prostřednictvím technologie VPN, především postgraduální studenti.

7 SOUHRN

Cílem magisterské práce je zmapovat prostřednictvím ankety informační potřeby na Fakultě tělesné kultury Univerzity Palackého v Olomouci. Zjistit využívané informační zdroje u pedagogických pracovníků, vědecko-výzkumných pracovníků a postgraduálních studentů. V diplomové práci, která prozkoumává využívání informačních zdrojů při hledání odborných informací na Fakultě tělesné kultury Univerzity Palackého v Olomouci (dále FTK UP v Olomouci), jsme použili anketu Knihovny Univerzity Palackého v Olomouci (dále KUP v Olomouci) z roku 2008. Anketa obsahovala celkem 13 otázek. K finální analýze bylo použito 101 anketních lístků. Zkoumaný vzorek byl zastoupen kategoriemi respondentů podle pracovního zařazení zahrnující pedagogické pracovníky (n = 63), vědecko-výzkumné pracovníky (n = 15) a postgraduální studenty (n = 23). Věková kategorie respondentů byla rozdělena do tří skupin: 20–34 let, 35–49 let a 50 a více let.

Využívání informačních zdrojů: internet, odborné databáze, odborné časopisy a další periodika, odborné knihy a elektronické katalogy ve výsledcích ukázalo výraznou převahu elektronických informačních zdrojů před tištěnou formou. Signifikantní převahu internetových informačních zdrojů považujeme v rychlosti vyhledání potřebných informací, dostupnosti, usnadnění práce s dokumenty (překlad či editace), možnosti sdílení, převodu do jiných formátů apod.

Míra využívání internetu a odborných knih při hledání odborných informací je 100 % (Tabulka 3). Všechny kategorie respondentů a věkové skupiny využívají internet a odborné knihy. Důsledek vysoké míry využívání internetu spatřujeme v používání internetových vyhledávačů především vyhledávacího nástroje Google. Zejména v posledních letech oblíbeného zdroje odborných informací Google Scholar. Google Scholar dokáže indexovat, otevírat nebo stahovat plné texty odborných dat z licencovaných databází zakoupených UP v Olomouci, čímž odpadá potřeba využívání vyhledávacích nástrojů databází ProQuest, EBSCO, Scopus apod. Odborné knihy jsou zdrojem primárních dokumentů.

Nejvyšší intenzitu využívání (relativní hodnoty „Vždy“ a „Často“) jsme u jednotlivých informačních zdrojů (internet, odborné databáze, odborné časopisy a další periodika, odborné knihy a elektronické katalogy) podrobili neparametrickým Kruskal-Wallisovým testem a Testem rozdílu dvou relativních hodnot: t. Obě testovací metody zjišťovaly statistickou významnost kvantifikovanou pomocí p-level v používání zvolených informačních zdrojích v kategorii respondentů a věku. Signifikantní rozdíl byl prokázán při využívání odborných časopisů a periodik u relativní hodnoty „Často“ v kategorii respondentů i věku. Vědecko-výzkumní pracovníci preferují vyhledávání odborných informací v elektronických zdrojích. Vysoká úspěšnost nalezených relevantních informací nevyvolává potřebu vyhledávat informace v tištěných zdrojích v knihovně. Předpokládáme, že věková kategorie 20–34 let tištěná periodika často nevyužívá, protože zvládá práci s rychle se vyvíjejícími moderními technologiemi zpravidla bez větší časové náročnosti, než kategorie 35 a více let. V kategorii

respondentů byl prokázán signifikantní rozdíl v relativní hodnotě „Často“ při využívání elektronických katalogů knihoven. Specifické vědecké zaměření kategorie vědecko-výzkumní pracovníci má přehled o vydaných publikacích, a proto nemá tak velkou potřebu vyhledávat v knihovních katalozích. Návrh na doplnění knihovního fondu dávají právě tito pracovníci. Postgraduální studenti stojí na začátku své vědecké dráhy, což vede k vyšší potřebě primárních zdrojů, které najdou právě v elektronických katalozích. Elektronické katalogy jsou také významným zdrojem informací pro pedagogické pracovníky při přípravě výuky a studijních materiálů.

Majoritní část respondentů (86 %) začíná vyhledávat odborné informace v elektronických informačních zdrojích, zejména na internetu 33 %. Pouze 5 % respondentů uvedlo, že odborné informace začínají vyhledávat v tištěných zdrojích. Většina respondentů, tj. 53 % vyhledává odborné informace pouze v jednom informačním zdroji. Zkušenost s vyhledáváním informací ukazuje, že respondenti jsou schopni nalézt odborné informace v prvním prohledávaném zdroji. Respondenti nejčastěji využívají internet, odborné databáze a internetové vyhledávače. Ve dvou informačních zdrojích hledá 38 % respondentů. Pokud informace v prvním zdroji nenajdou, mají úspěch v druhém. Pouze 8 % respondentů hledá informace ve třech zdrojích. Na internetových stránkách vyhledává odborné informace 54 % respondentů, z toho 21 % upřednostňuje Google a Google Scholar, které jsou nejoblíbenějšími internetovými vyhledávači, ve kterých respondenti začínají odborné informace hledat. Test rozdílu dvou relativních hodnot: t ukázal signifikantní rozdíl využívání Google jako prvního zdroje vyhledávání informací na FTK UP v Olomouci v roce 2012 se sledovaným obdobím roku 2008 na UP v Olomouci jak v kategorii vyučujících, tak postgraduálních studentů. Pokles využívání Google lze spatřovat v tom, že databáze jsou již roky k dispozici, vstoupily do povědomí a jejich využívání pro odbornou a vědeckou práci se stalo samozřejmostí.

Jakmile respondenti nenaleznou požadované informace na internetu pomocí vyhledávačů jako je Google, Seznam aj., využívají k vyhledávání odborných informací odborné databáze přístupné na UP v Olomouci (81 %). Následuje vyhledávání odborných informací v online katalozích (50 %); v tištěných dokumentech (43 %); zeptá se kolegy, spolužáka nebo jiné osoby (27 %) a hledá informace jiným způsobem (11 %). Jen 2 % respondentů uvedlo, že odborné informace pomocí internetových vyhledávačů nehledá a 1 % uvedlo, že pokud požadované informace nenajde, hledání vzdá. Skutečnost potvrzuje nárůst oblíbenosti odborných databází a způsobilost respondentů pracovat s odbornými databázemi. Respondenti v roce 2012 preferují vyhledávání v elektronických zdrojích (odborné databáze 80 % a elektronické katalogy knihoven 50 %), které zaznamenaly nejvyšší využití na první a druhé příčce proti roku 2008, kde elektronické zdroje (odborné databáze 52,1 % a elektronické katalogy knihoven 59,7 %) skončily na třetím a čtvrtém pořadí. Odborné databáze, které v roce 2012 zaznamenaly nejvyšší míru využití, skončily v roce 2008 dokonce až na čtvrtém místě. Tento posun ve využívání odborných databází jednoznačně naznačuje, že finanční prostředky,

které UP v Olomouci do odborných databází vkládá, mají pozitivní efekt. Pokud tento trend bude nadále pokračovat a UP v Olomouci se bude významně podílet na získávání dotací, které finančně podpoří nákup licencovaných přístupů do nových databází, stanou se internetové vyhledávače pouze prostředkem k jejich vyhledávání. Internetový vyhledávač Google Scholar už nyní dokáže vyhledat plné texty v databázích, do kterých má UP v Olomouci licencovaný přístup.

Při analýze oblíbenosti odborných licencovaných databází přístupných na UP v Olomouci jsme mezi respondenty na FTK UP v Olomouci v roce 2012 zjišťovali nejvyšší četnost uváděných databází a nejvyšší míru uváděných databází na prvním místě. Respondenti uvedli na prvním místě kolekci databází EBSCO (19 %), Web of Science (17 %), ProQuest (16 %), ScienceDirect (14 %) a ostatní databáze (12 %), které zahrnovaly Medline, Ovid, PubMed, Scopus apod. Vyšší míru oblíbenosti kolekce databází EBSCO mohlo ovlivnit české vyhledávací prostředí, nabídka plných textů a mimo jiné to, že zahrnuje oborovou databázi SportDiscus.

Pro testování rozdílů mezi kategoriemi respondentů (pedagogičtí pracovníci, n = 63; vědecko-výzkumní pracovníci, n = 15; postgraduální studenti, n = 23) v používání databází EBSCO, Web of Science, ProQuest a ScienceDirect byl použit Kruskal-Wallisův neparametrický test, kterým nebyly zjištěny statisticky významné rozdíly. Signifikantní rozdíl se neprojevil zřejmě proto, že UP v Olomouci má přístup k velkému množství databází a respondenti si zpravidla najdou své oblíbené databáze, do kterých se pravidelně vrací.

K identifikování konkrétních rozdílů využívání databází EBSCO, Web of Science, ProQuest a ScienceDirect mezi jednotlivými kategoriemi respondentů byl použit Fisherův LSD post-hoc test. Výsledky konkrétních rozdílů naznačují, že kolekci databází EBSCO preferují postgraduální studenti. Důvod spatřujeme v uživatelsky přívětivém rozhraní a rychlém přístupu k plným textům. Pedagogičtí pracovníci vytěžují sledované databáze rovnoměrně. Souvislosti vidíme v široké škále předmětů, které se dotýkají společenských, humanitních i přírodních věd.

Nejčastější licencované odborné databáze dostupné na UP v Olomouci, které respondenti uváděli, jsou ProQuest (49 %), EBSCO (42 %), Web of Science (37 %), ScienceDirect (30 %), PubMed (14 %), Scopus (12 %), Medline (10 %) a SportDiscus (7 %). Oborová databáze SportDiscus svým zaměřením nejvíce odpovídá profilu FTK UP v Olomouci, přesto nebyla respondenty uváděna ve významnější míře. Databáze SportDiscus je součástí kolekce databází EBSCO, takže všichni, kteří preferovali databázi EBSCO, využívali také databázi SportDiscus.

Respondenti na FTK UP v Olomouci v roce 2012 uvedli, že nejčastější způsob práce s odbornými databázemi je vyhledávání informací podle autora, názvu, klíčových slov atd. (83 %). Následují činnosti, při kterých exportují záznamy z databází pro další potřeby (54 %) a pročítají zajímavé časopisy nebo jiné dokumenty (26 %). Alert a další služby využívá pouhých 6 % respondentů a 4 % respondentů uvedlo jako jiné způsoby práce s databázemi propojení s programem EndNote.

Spokojenost s vyhledáváním v odborných licencovaných databázích přístupných na UP v Olomouci hodnotí respondenti FTK UP v Olomouci v roce 2012 známkou velmi dobře (46,5 %), výborně (21,8 %), dobře (10,9 %) a dostatečně (2 %). Nedostatečnou známku respondenti neuvedli. Průměrná známka byla 1,9. Nadprůměrné hodnocení lze zdůvodnit intenzivnější osvětou knihovny a častějším využíváním databází ze strany respondentů, tím pádem jejich větší odbornou erudovaností.

Nejčastější výhrady, které respondenti k databázím uvádějí, zahrnují časovou náročnost, nepřehlednost, komplikovanost a chybějící formáty pro elektronické čtečky knih. Další výhrady se týkají dostupnosti plných textů, které nejsou problémem samotných databází, ale licenčních podmínek poskytovatelů databází a finančních možností UP v Olomouci.

Informovanost o existenci MVS mezi respondenty na FTK UP v Olomouci dosáhla v roce 2012 celkem 89 %. Pouhých 11 % o existenci MVS není informováno. Markantní nárůst znalosti MVS lze zdůvodnit neustálým informováním ze strany zaměstnanců knihovny.

Nejpoužívanější službou web 2.0 je systém Wiki, zejména celosvětová internetová encyklopedie Wikipedie (35 %). Následuje populární zdroj, který podporuje sledování a sdílení vlastních video souborů, Youtube (23 %). Jiné služby web 2.0 využívá 8 % a zahrnují Facebook, Skype a online encyklopedie. Blogy, jako zdroj odborných informací používá 4 % respondentů a služby RSS (Really Simple Syndication) 2 % respondentů. Služeb web 2.0 nevyužívá 44 % respondentů. Z výsledků vyplývá, že signifikantní skupina respondentů (44 %) ke hledání odborných informací využívá tradiční zdroje (internetové stránky, vyhledávače apod.). Vzhledem k tomu, že termín web 2.0 není mezi respondenty zcela známý, lze se domnívat, že řada respondentů služeb web 2.0 využívá, aniž by si toho byla vědoma. Příkladem jsou knihovní katalogy, které jsou svojí technologií řazeny mezi služby web 2.0. Test rozdílu dvou relativních hodnot: t neprokázal signifikantní rozdíl využívání služeb web 2.0 při srovnání věkové skupiny 20–34 let ($n = 42$) s věkovými skupinami 35–49 let ($n = 42$) a 50 a více let ($n = 17$).

Odborné informace vyhledává v systému Wiki (Wikipedie) 40 % vědecko-výzkumných pracovníků ($n = 15$), 35 % pedagogických pracovníků ($n = 63$) a 30 % postgraduálních studentů ($n = 23$).

Přístup do licencovaných odborných databází z jiné než univerzitní sítě prostřednictvím technologií VPN (Virtuální privátní síť) a Shibboleth využívá v roce 2012 na FTK UP v Olomouci 37 % respondentů. O možnosti použití technologií VPN (Virtuální privátní síť) a Shibboleth pro přístup do licencovaných odborných databází poskytovaných na UP v Olomouci neví 25 % respondentů. Respondenti vyhledávají odborné informace z pracovních počítačů, čímž se snižuje potřeba využití přístupů z jiných sítí. Nastavení počítače, které je nutné pro připojení VPN, může některé uživatele odradit. Hlavní důvode, proč technologii Shibboleth využívá pouhé 1 %, spatřujeme především v nedostatečné informovanosti ze strany KUP v Olomouci, která na stránce <http://zdroje.upol.cz> neuvádí žádné informace.

8 SUMMARY

The aim of the thesis is to map, by means of a survey, the information needs at the Faculty of Physical Culture, Palacky University in Olomouc. To determine information sources used by teachers, scientific researchers and graduate students. In the thesis, which maps the use of information sources in the search for scientific information at the Faculty of Physical Culture, Palacky University in Olomouc (hereafter FTK UP Olomouc), we used a survey of the Library of Palacky University in Olomouc (hereafter KUP Olomouc) from 2008. The survey consisted of 13 questions. 101 survey sheets were used in the final analysis. The sample of respondents was divided into categories of teaching staff (n = 63), scientific researchers (n = 15) and graduate students (n = 23). Based on the age, the respondents were divided into three groups: 20–34 years, 35–49 years and over 50 years.

The results showed that in terms of using information sources such as Internet, scientific databases, scientific journals and other periodicals, scientific books and electronic catalogues, the information formation sources dominate over the printed form. Significant dominance of Internet information sources we see the speed of search for necessary information, availability, easier work with documents (translation or editing), sharing options, conversion to other formats, etc.

The amount the Internet use and scientific books in the search for scientific information is 100% (Table 3). All categories of respondents and age group use the Internet and scientific books. The result of high degree of using the Internet we see in the use of Internet browsers, especially Google Scholar. Google Scholar can index, open or download the full texts with scientific data purchased from licensed databases in Olomouc, eliminating the need to use search tools in databases such as ProQuest, EBSCO, Scopus, etc. Scientific books are a source of primary documents.

For the highest intensity of use (relative value "Always" and "Often"), we used, at the different information sources (internet, scientific databases, journals and other periodicals, scientific books and electronic catalogues), nonparametric Kruskal-Wallis test and the relative difference of two values: t. Both testing methods detected statistical significance, quantified by means of p-level, in the use of information sources in the selected category of respondents and age. A significant difference was demonstrated in the use of scientific journals and periodicals in the relative values of "Often" in the category of both respondents and age. Scientific researchers prefer to search scientific information in electronic sources. High level of success of found relevant information does not raise the need to search for information in printed sources in the library.

We assume that the age category 20–34 years does not often use printed periodicals, because it copes with rapidly evolving modern technology generally more than the category of 35 and over. In the category of respondents were significant differences in the relative value of "Often" in the use of electronic library catalogues. The category of scientific researchers is well aware of issued

publications, and therefore they do not have such a big need to search in library catalogues. The ideas to supplement the library's collection are suggested by these workers. Graduate students stand in the beginning of their scientific career, which leads to greater demand for primary resources that they find only in the electronic catalogues. Electronic catalogs are also an important source of information for teachers in preparing teaching units and study materials.

The majority of respondents begins to search for scientific information in electronic information resources 86 %, especially on the internet 33 %. Only 5 % of respondents stated that they begin to seek the scientific information in printed sources. Most of the respondents, 53 %, search the scientific information only in one source. Experience in researching information shows, that the respondents are able to find scientific information in the first searched source. The respondents mostly use the Internet, scientific databases and Internet browsers. 38 % of respondents seek the information in two sources. If the information is not found in the first source, they found it in the second. Only 8 % of respondents seek the information in three sources.

54 % of respondents look for the information on the Internet webpages, of which 21 % favor Google and Google Scholar, which is the most popular web browser, in which the respondents begin to seek scientific information. The test of relative difference of two values: t showed a significant difference in using Google as the first source for finding information at FTK UP Olomouc in 2012 compared to the monitored period of 2008 at FTK UP Olomouc both in the category of teachers and graduate students. The decline in the use of Google can be seen in the fact that the database is available for years, come into the awareness and its use in professional and scientific work has become automatic. Once respondents do not find the desired information on the internet by means of browsers such as Google, Yahoo!, etc., they start using scientific database available in UP Olomouc (81 %). Then they start searching the scientific information in online catalogues (50 %); in printed documents (43 %); ask colleagues, classmates or other person (27 %) and search for information by other means (11 %). Only 2% of respondents said that they do not search the scientific information via browsers, and 1 % stated that if the requested information is not found, they surrender. In fact, there is an increase in popularity of scientific databases and competence of the respondents work with scientific databases.

Respondents in 2012 prefer searching in electronic resources (80 % in scientific databases and 50 % in electronic library catalogues), which meant the highest use on the first and second place, compared to the year 2008, where electronic resources (52.1 % of technical databases and 59.7 % of electronic library catalogues) ended on the third and fourth place respectively. Professional databases, which in 2012 recorded the highest utilization rates, ended in 2008, even down to the fourth place. This shift in the use of scientific databases clearly indicates that the funds that UP Olomouc invests into the scientific sources, have a positive effect. If this trend will continue and UP

Olomouc will significantly contribute to the grants that financially support the purchase of licensed access to new databases, the browsers will become only a means to their search. Internet browser Google Scholar can now search full text databases which UP Olomouc has licensed access to.

When analyzing the popularity of scientific licensed databases available at UP Olomouc among respondents in FTK UP Olomouc in 2012 we discovered the highest frequency of mentioned databases and the highest amount of databases on the first place. On the first place, the respondents stated the collection of EBSCO databases (19 %), Web of Science (17 %), ProQuest (16 %), ScienceDirect (14 %) and other databases (12 %), which included Medline, Ovid, PubMed, Scopus, etc. Higher level of popularity collection EBSCO databases could be affected by Czech search environment, full-text offer and including field database SportDiscus.

To test the differences between categories of respondents (teachers, n = 63; scientific researchers, n = 15; graduate students, n = 23) who use databases EBSCO, Web of Science, ProQuest and ScienceDirect we used Kruskal-Wallis nonparametric test. No statistically significant differences were found. Significant difference did not probably show because UP Olomouc has access to a large number of databases and respondents can usually find their favourite database which they regularly use.

To identify the specific differences in the use of databases EBSCO, Web of Science, ScienceDirect and ProQuest between categories of respondents was used Fisher's LSD post-hoc test. The results of the specific differences suggest that the collection of databases EBSCO is preferred by graduate students. We see the reason in a user-friendly environment and quick access to full texts. Teaching staff used the monitored databases evenly. We see the connection in a wide range of subjects that concern the social, human and natural sciences.

The most common professional licensed databases available at Palacky University in Olomouc the respondents reported are ProQuest (49 %), EBSCO (42 %), Web of Science (37 %), ScienceDirect (30 %), PubMed (14 %), Scopus (12 %), Medline (10 %) and SportDiscus (7 %). Although the database SportDiscus that most closely matches the profile of FTK UP Olomouc, the respondents have not mentioned it the most. The database is a part of a collection SportDiscus EBSCO databases, so all those who preferred EBSCO database, uses also a database SportDiscus.

Respondents in FTK UP Olomouc in 2012 stated that the most common way of working with scientific databases is searching by author, title, keyword, etc. (83 %), then activities involving export records from databases for other needs (54 %) and read interesting magazines or other documents (26 %). Alert and other services are used by only 6 % of respondents and 4 % mentioned work with databases connected with the program EndNote.

Satisfaction with searching in professional licensed databases available at Palacky University in Olomouc, respondents from FTK UP Olomouc in 2012, marked as very good (46.5 %), excellent

(21.8 %), good (10.9 %) and satisfactory (2 %). Insufficient mark was not mentioned. The average mark was 1.9. Above-average assessment can be explained by greater enlightenment and greater use of library databases by respondents and thus their greater technical proficiency.

The most frequent objections the respondents mentioned are time demands, confusion, complexity and lack of formats for electronic book reader. Other concerns related to the availability of full texts that are not a problem of database, but license conditions from database providers and financial possibilities in UP Olomouc.

Awareness of the existence of MVS among respondents from FTK UP Olomouc reached, in 2012, a total of 89%. Only about 11% are not aware of the existence of MVS. Striking increase in knowledge of MVS can be explained by the constant information from the library staff.

The most used service is Wiki system 2.0, particularly the global online encyclopedia Wikipedia (35 %), followed by a popular source that supports tracking and sharing video files, YouTube (23 %). Other Web 2.0 services such as Facebook, Skype and online encyclopedia are used by 8 % of respondents. Blogs, as a source of scientific information, are used by 4 % of respondents and service RSS (Really Simple Syndication) 2 % of respondents. Web 2.0 is not used by 44 % of respondents. The results show that a significant group of respondents (44 %) uses in searching for expert information traditional sources (web pages, browsers, etc.). Considering the fact that the term Web 2.0 is not quite known among the respondents, it can be assumed that many respondents use Web 2.0 services, without having been aware of it. The examples are library catalogues that are due to their technologies ranked among Web 2.0 services. The test of relative difference of two values: t did not show a significant difference using Web 2.0 services when compared the age category 20–34 years ($n = 42$) to the age categories 35–49 years ($n = 42$) and over 50 years ($n = 17$).

Scientific information search in the Wiki system (Wikipedia) 40 % of research workers ($n = 15$), 35 % of teachers ($n = 63$) and 30 % of graduate students ($n = 23$).

The access to licensed scientific databases from outside than the university network via VPN technology (Virtual Private Network) and Shibboleth at FTK UP Olomouc in 2012 use 37 % of respondents. The possibility of using technology VPN (Virtual Private Network) and Shibboleth access to licensed professional databases provided at Palacky University Olomouc know 25 % of respondents. The respondents seek scientific information from their work computers, which results in reducing access from other networks. Computer setting, which is required for the VPN connection, may discourage some users. The main reason why the Shibboleth technology uses just 1 % of respondents, we see especially in the lack of awareness from KUP Olomouc, which does not give at <http://zdroje.upol.cz> any information.

9 REFERENČNÍ SEZNAM

- Asher, A. D., Duke, L. M., & Wilson, S. (2012). *Paths of Discovery: Comparing the Search effectiveness of EBSCO Discovery Service, Summon, Google Scholar, and Conventional Library Resources*. College & Research Libraries. Retrieved 27. 9. 2012 from World Wide Web: <http://crl.acrl.org/content/early/2012/05/07/crl-374>
- Bártek, K. (2010). *Výpočetní technika a specializované programy pro podporu VaV činností*. Olomouc: Moravská vysoká škola Olomouc, o. p. s.
- Bednář, V. (2007). *Internetová publikace a elektronické publikační systémy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Beneš, P. (2008). Informace, věda a pravda. *Inflow: information journal [online]*, 1(12). Retrieved 20. 10. 2012 from World Wide Web: <http://www.inflow.cz/informace-veda-pravda>
- Bhatt, J. (2006). *Using RSS to increase user awareness of e-resources in academic libraries*. Retrieved 20. 9. 2012 from World Wide Web: <http://www.higheredblogcon.com/index.php/using-rss-to-increase-user-awareness-of-e-resources-in-academic-libraries>
- Boldiš, P. (2003). *Úvod do problematiky elektronických informačních zdrojů*. Retrieved 14. 9. 2012 from World Wide Web: <http://www.veda.cz/article.do?articleId=6069>
- Capurro, R. (2003). *Základy informační vědy. Revize a perspektivy*. Praha: Národní knihovna.
- Cejpek, J. (1998). *Informace, komunikace a myšlení*. Praha: Karolinum.
- Cejpek, J. (2005). *Informace, komunikace a myšlení. Úvod do informační vědy*. Praha: Karolinum.
- EBSCOhost. (2012). Retrieved 6. 10. 2012 from World Wide Web: <http://www.ebscohost.com>
- E-zdroje. (2012). Retrieved 3. 9. 2012 from World Wide Web: <http://ezdroje.upol.cz/ezdroje/abecedne.php?lang=cs>
- Feberová, J. (2004). *Jak na Medline efektivně*. Praha: TRITON.
- Fink, A. (2010). *Conducting Research Literature Reviews: from the Internet to paper*. United States of America, California: SAGE Publications, Inc.
- Garfinkel, S. L. (2008). Wikipedia and the Meaning of Truth. *Technology Review*, 111(6), 84–86. Retrieved 4. 9. 2012 from World Wide Web: <http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=3&hid=17&sid=d667fbb7-ee53-4220-a165-6dec35718add%40sessionmgr15>
- Holzner, S., & Šindelář, J. (2007). *RSS: automatické doručování obsahu vašich WWW stránek*. Brno: Computer Press.
- Christopher, C. L. (2008). The View from Google's Knol. *Seybold Report: Analyzing Publishing Technologies*, 8(17), 2–3. Retrieved 4. 9. 2012 from World Wide Web: <http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=2&hid=17&sid=d667fbb7-ee53-4220-a165-6dec35718add%40sessionmgr15>

- JSTOR. (2012). Retrieved 6. 10. 2012 from World Wide Web: <http://www.jstor.org/>
- Kahn, N. B., (2001). *Jak efektivně studovat a pracovat s informacemi*. Praha: Portál, s.r.o.
- Karen, V., & Svršek, L. (2005). *Nástroje pro práci s elektronickými informačními zdroji: Jak na ně?*
Retrieved 8. 9. 2012 from World Wide Web: http://www.aip.cz/download/20050912_Nadstavbova_reseni.pdf
- Kelnarová, Z. (2012). Meziknihovní výpůjční služba (MVS). Retrieved 28. 9. 2012 from World Wide Web: <http://www.knihovna.upol.cz/struktura-up/univerzitni-zarizeni/knihovna/top/soucasti-knihovny/ustredni-knihovna/bibliograficko-informacni-sluzby/#c20690>
- Knihovna Univerzity Palackého v Olomouci (2011). *Výroční zpráva za rok 2010*. Olomouc: Knihovna Univerzity Palackého v Olomouci.
- Knihovna Univerzity Palackého v Olomouci (2012). *Výroční zpráva za rok 2011*. Olomouc: Knihovna Univerzity Palackého v Olomouci.
- Kopecký, K. (2007). *Moderní trendy v e-komunikaci*. Olomouc: Hanex.
- Krejčíř, V. (2010). *Shibboleth v praxi: vzdálený přístup k elektronickým informačním zdrojům*.
Retrieved 21. 9. 2012 from World Wide Web: <http://www.ics.muni.cz/bulletin/articles/651.html>
- Kulhánková, H., & Čamek, J. (2010). *Fenomén facebook*. Kladno: BigOak.
- Lorenz, M. (2012). Problémy s delimitací informační vědy. *Inflow: information journal [online]*, 5(5).
Retrieved 20. 10. 2012 from World Wide Web: <http://www.inflow.cz/problemy-s-delimitaci-informacni-vedy>
- Makulová, S. (2006). *Analýza faktorov vplývajúcich na nájditeľnosť webových sídiel*. Zborník z medzinárodnej konferencie: Využívanie informácií v informačnej spoločnosti. Slovenská republika, Bratislava: Centrum vedecko-technických informácií SR.
- OCLC Online Computer Library Center, (2005). *Perceptions of Libraries and Information Resources* [online]. Retrieved 30. 10. 2012 from World Wide Web: http://www.oclc.org/reports/pdfs/percept_all.pdf
- Page, D. (2008). Systematic Literature Searching and the Bibliographic Database Haystack. *The Electronic Journal of Business Research Methods*, 6(2), 171–180. Retrieved 20. 9. 2012 from World Wide Web: <http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=4&hid=14&sid=c796fe59-b3a9-4638-9052-c8c11a830ff2%40sessionmgr13>
- Papík, R. (2001). *Vyhledávání informací I. Umění či věda?* Retrieved 15. 9. 2012 from World Wide Web: <http://knihovna.nkp.cz/NKKR0101/0101018.html>
- Papík, R. (2011). *Strategie vyhledávání informací a elektronické informační zdroje*. Brno: Tribun EU.
- Prelovský, I. (2012). Význam vzdělávání pro informační a znalostní společnost. *Inflow: information journal [online]*, 5(9). Retrieved 25. 10. 2012 from World Wide Web: <http://www.inflow.cz/vyznam-vzdelavani-pro-informacni-znalostni-spolecnost>

- ProQuest. (2012). Retrieved 7. 10. 2012 from World Wide Web: <http://www.proquest.co.uk/en-UK/aboutus/default.shtml>
- Rajendiran, P., Parihar Y. S., & Deshpande, A. U. (2007). Automated Bibliographic Record Capturing from Web OPAC and Online Bibliographic Database for Library Cataloguing in LibSys. *Annals of Library and Information Studies*, 54(3), 140–145. Retrieved 18. 9. 2012 from World Wide Web: <http://nopr.niscair.res.in/bitstream/123456789/3224/1/ALIS%2054%283%29%20140-145.pdf>
- Reisenauer, R. (1970). *Metody matematické statistiky a jejich aplikace*. Praha: Československá akademie věd.
- Ressler, M. (2006). *Informační věda a knihovnictví* [výkladový slovník]. Praha: Vysoká škola chemicko-technologická v Praze a Národní knihovna České republiky.
- Sklenák, V. (2007). *Web 2.0 a knihovny aneb Library 2.0*. Retrieved 20. 9. 2012 from World Wide Web: <http://www.akvs.cz/akp-2007/03-sklenak.pdf>
- Slezáková, L. (2003). *Knihovny současnosti* [sborník]. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Slezáková, L. (2005). *Jak pracovat s elektronickými informačními zdroji přístupnými na Univerzitě Palackého v Olomouci se zaměřením na společenskovední a humanitní databáze* [skriptum]. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Slezáková, L. et al. (2008). *Vyhodnocení ankety Kde a jak hledáte odborné informace* [výzkumná zpráva]. Olomouc: Knihovna Univerzity Palackého.
- SportDiscus with Full Text. (2012). Retrieved 7. 10. 2012 from World Wide Web: <http://www.ebscohost.com/academic/sportdiscus-with-full-text>
- Svršek, L. (2006). *Nadstavbové riešenia pre správu a sprístupňovanie elektronických inforamčných zdrojov*. Zborník z medzinárodnej konferencie: Využívanie informácií v informačnej spoločnosti. Slovenská republika, Bratislava: Centrum vedecko-technických informácií SR.
- Šedinová, P., Křivánek, P., & Škyřík, P. (2007a). *Elektronické informační zdroje – využití pro život: část první*. Retrieved 18. 9. 2012 from World Wide Web: http://is.muni.cz/elportal/estud/ff/js07/informace/materialy/pages/eiz_opora.pdf
- Šedinová, P., Křivánek, P., & Škyřík, P. (2007b). *Elektronické informační zdroje – využití pro život: část druhá*. Retrieved 18. 9. 2012 from World Wide Web: http://is.muni.cz/elportal/estud/ff/js07/informace/materialy/pages/eiz2_opora.pdf
- Tkačíková, D. (2010). *Moderní metody uchovávání a šíření výsledků výzkumu a vývoje*. Retrieved 10. 9. 2012 from World Wide Web: <https://dspace.vsb.cz/bitstream/handle/10084/78276/moderni-metody-uchovavani-a-sireni-tkacikova.pdf?sequence=3>
- Uhrová, D. (2009). *Informační zdroje* [skriptum]. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd.
- Vymětal, J. (2010). *Informační zdroje v odborné literatuře*. Praha: Wolters Kluwer ČR.

- Walters, W. H. (2007). Google Scholar coverage of a multidisciplinary field. *Information Processing and Management*, 43(4), 1121–1132.
- Walters, W. H. (2009). Google Scholar Search Performance: Comparative Recall and Precision. *Libraries and the Academy*, 9(1), 5–24. Retrieved 18. 9. 2012 from World Wide Web: http://www.eric.ed.gov/ERICWebPortal/search/detailmini.jsp?_nfpb=true&_ERICExtSearch_SearchValue_0=EJ825200&ERICExtSearch_SearchType_0=no&accno=EJ825200
- Wolfram, D. (2008). Search characteristics in different types of Web-based IR environments: Are they the same? *Information Processing and Management*, 44(3), 1279–1292. Retrieved 18. 9. 2012 from World Wide Web: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0306457307001549>

10 PŘÍLOHY

Seznam příloh

Příloha 1: Anketa – Kde a jak hledáte odborné informace?

A N K E T A

Kde a jak hledáte odborné informace?

Obracíme se na Vás s prosbou o zodpovězení následujících otázek, kterými chceme zmapovat informační potřeby na FTK UP a následně orientovat tímto směrem přístup k odborným informacím. Dotazník je anonymní a nezabere více než 10 min. času.

1. Jak často využíváte následující informační zdroje při hledání odborných informací?

- a) Internet (webové stránky a portály přístupné vyhledávačem Google, Seznam aj.)
 vždy   často   někdy   zřídka   nikdy
- b) Odborné databáze přístupné na UP (Science Direct, ProQuest, EBSCO, JSTOR, Blackwell, Literature Online, Web of Science a další)
 vždy   často   někdy   zřídka   nikdy
- c) odborné časopisy a další periodika (tištěná forma)
 vždy   často   někdy   zřídka   nikdy
- d) odborné knihy (monografie, sborníky, výzkumné zprávy – v tištěné formě)
 vždy   často   někdy   zřídka   nikdy
- e) elektronické katalogy knihoven (katalog Knihovny UP, Vědecké knihovny v Olomouci, Národní knihovny a jiné)
 vždy   často   někdy   zřídka   nikdy

2. Potřebujete-li odborné informace, kde obvykle začnete hledat?

.....

3. Hledáte-li odborné informace na Internetu pomocí vyhledávačů jako je Google, Seznam aj. a nenajdete, co hledáte, jak budete dále postupovat? (Můžete zatrhnout více odpovědí)

- budete hledat v odborných databázích přístupných na UP
 budete hledat v online katalogích knihoven
 v tištěných dokumentech (časopisech, knihách atd.)
 hledání vzdáte, obejdete se bez potřebné informace
 zeptáte se kolegy, spolužáka...
 najdete informaci jinak, napište jak .....

pomocí internetových vyhledávačů odborné informace nehledám

4. Které služby webu 2.0 využíváte k získání odborných informací? (Můžete zatrhnout více odpovědí)

- YouTube
 Wiki
 RSS
 blogy
 jiné (Facebook,...).....
 odborné informace prostřednictvím těchto služeb nezískávám

5. Víte, že existuje meziknihovní výpůjční služba?

- ano   ne

**6. Tato otázka je určena těm, kteří nevyhledávají v odborných databázích přístupných na UP (Např. Science Direct, ProQuest, EBSCO, JSTOR, Blackwell, Literature Online, Web of Science aj.)
Proč tyto informační zdroje nevyužíváte? (Můžete zatrhnout více odpovědí)**

- necítím potřebu, plně vystačím s jinými zdroji informací
- informace v databázích jsou pro mou potřebu příliš odborné
- nevím, ve kterých databázích hledat informace, které potřebuji
- vyhledávací prostředí je příliš složité, neorientuji se v něm
- nemám čas se učit v databázích vyhledávat
- informace z mého oboru nejsou v přístupných databázích
- nevím, že tyto databáze existují
- jiné důvody .....

Pokud odborné databáze přístupné na UP nevyužíváte, prosíme, pokračujte až odpovědí na otázku č. 12. Děkujeme.

7. Napište, které odborné databáze přístupné na UP využíváte.

.....

8. Hledáte-li informace v odborných databázích přístupných na UP, jak jste s vyhledáváním spokojeni? (Označte jako ve škole, tj. 1=výborně 2=velmi dobře atd.)

- 1   2   3   4   5

9. Jak s odbornými databázemi pracujete? (Můžete zatrhnout více odpovědí)

- vyhledávám informace podle autora, názvu, klíčových slov atd.
- pročítám si časopisy nebo jiné dokumenty, které mě zajímají
- exportuji si záznamy (případně plné texty) pro svou další potřebu
- využívám alert a další služby, které databáze umožňují registrací
- jinak .....

10. Máte k databázím přístupných na UP nějaké výhrady? Napište, co Vám na nich vadí.

.....

11. Doporučili byste zakoupení nějaké odborné databáze? Jaké?

.....

12. Využíváte možnost přístupu k databázím mimo univerzitní síť? (Můžete zatrhnout více odpovědí)

- VPN(Virtuální privátní síť)   Shibboleth   nevyužívám   o této možnosti nevím

13. Anketa je anonymní. Prosíme však o vyplnění orientačních údajů o Vaší osobě.

Jsem ve věku: 20–34 let   35–49 let   50 a více

pedagogický pracovník   vědecko-výzkumný pracovník   postgraduální student

- KSK   KPK   KAT   KAS   KRL   KFA   IZS

D Ě K U J E M E ! Knihovna FTK UP